

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm Novembris Et Decembris

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10263

VIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77423](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77423)

Puer morte
captus cu-
ratur.

Engelberti ecclesiam, quæ est in Guelberg. Stanti autem illi in eo templo, quidam sic ait: Abi ad altare, & sublatis manibus ora beatum pontificem, qui illic sanguinem suum fudit, ut te sanet. Fecit ille, ut iustus erat, & curatus est.

Visio Io-
seph sancti
monachi,

Ioseph monachus Steinfeldensis admodum religiosus & pius, hebdomada una ante eadem Episcopi Engelberti, quadam nocte intempesta sub dio stabat, in siderum pulchritudine Deum creatorem contemplans. Cumq; in lunam tum pleno lumine incidentem oculos intenderet, vidit aliam oriri lunam in plaga Aquilonari, cuius tanta erat lucis præstantia, ut alterius lunæ lumen propemodum obscuraret. Stabat ea re attonitus: & ecce videt cælum à dextris patefieri, & inter eam parulâ cæli partem & lunam recens ortam, quæ iam cœpit eò contendere, ubi apertum fuit cælum, conspicit effigiem gladij, brevis quidem, sed lati, quales sunt Bauarorum. Deinde videt lunam, quæ ab Aquilone ad Orientem ascendebat, postquam gladium attigit, simul cum illo ingredi in cælum, qua parte pateferebat. Hanc quidẽ visionem etsi ille nõ intellexit, non tamen dubitavit magnum aliquid portendere. Itaque ad lectulum anxius redijt: ubi cum paululum dormire inciperet, turbam quandam prætereuntem sibi visus est audire, crebroque alios alij dicentes: Eheu, cheu, Episcopus Engelbertus occisus est. Inde verò satis ille coniecit, quid visio portenderet, sed non fuit ausus illi fidem commendare. dicebat enim apud se: Qui fieri potest, ut vir tam insignis & potens, tanto semper stipatus comitatu, occidatur? Quod si verò etiam id accidat, quis credat virum totum mundo deditum, cui ad voluntatem fluunt omnia, qui que tor affluit delicijs, ita continuo coronari? Sed non potuit, quod ostensum erat, non fieri. Itaque brevi post cecidit vir tantus, suorum gladijs trucidatus, pro quo, nè caderet, suas illi potius ceruices debuerant obijcere. Ea igitur visionis parte cõpleta, nondum sibi persuadere potuit vir sanctus, ut erat semper sibi ipsi suspectus, martyrem esse tam citò in cælis gloria & honore coronatum. Facta est itaque vox ad eum: Pro eo, quod visioni verissimæ fidei oculos advertere noluisse, dolebunt tibi oculi corporis tui: nec cessabit dolor, donec oculos cereos offeras ad sepulcrum martyris, & ex restituta salute eam, de qua nunc dubitas, certissime comperias veritatem. Vocẽ hanc secutus est oculorum dolor: sed simulatque obtulit, quæ iustus erat, ad martyris monumentum, repente dolor omnis evanuit: præstante Deo ac Domino nostro, cui honor, gloria & imperium, sicut erat in principio, & nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Punitur à
Deo, dũ de
sanctitate
martyris
dubitat.
Sanatur.

MARTYRIVM SS. CLAVDII, NICOSTRATI, SYMPHORIANI, CASTORII ET SIMPLICII: ITEM QVÆ

sanctorum quatuor Coronatorum, ex Martyrologio Adonis Episcopi Treuirensis: qui historiam, quæ in MS. codicibus habetur, plerisque locis admodum obscura & mendis scatens, in compendium redegit.

Novbris 8.

Artẽ suam
signo Crucis
muniunt.

ROMAE natale sanctorum martyrum Claudij, Nicostri, Symphoriani, Castorij & Simplicij, imperantibus Diocletiano & Maximiano. Hi cum essent artifices insignissimi, & marmorum caesores probatissimi, Imperatori Diocletiano valde facti sunt accepti. Cum itaque tempore quodam essent quadraturis marmorum intenti, & artem suam signo Crucis munirent, & ad voluntatem ipsorum artificium fieret, horum vnus Simplicius, qui adhuc pagano errore tenebatur, dixit ad quatuor reliquos: Adiuo vos per deum Solem, ut quis iste Deus sit, dicatis mihi, in cuius nomine vos tam bene operamini. Cui Symphorianus: Si potes credere, dicemus tibi, & mox artem consequeris: sed & vitam æternam habebis. Quem cum in fide solidatum beato Cyrillo Episcopo consignassent, isdem Episcopus baptizavit eum, & Christo Domino credere informavit.

for. Pro-
conncio

Non multo post accusati à Philosophis, quod Christiani essent, & quod deum Aesculapiũ fingere, sicut præceperat Imperator, ex marmore Porphyretico & Proconisso noluisent, Diocletianus iussit cuidam tribuno, nomine Lampadio, sub moder-
ratione

ratione verborū eos audire. Quibus isdem Lampadius dixit: Adorate deum Solem, ut destruaris consilium Philosophorum. Qui respondentes, dixerunt: Nos nunquam adoramus facturam manuum nostrarum: sed adoramus Deum cali & terræ, qui imperat in æternū, Iesum Christum filium Dei.

Nolunt falsos colere deos.

Reclusi sunt igitur in custodia publica. Inde cum mutari à fide Christi non possent, iubente Lampadio expoliantur, & scorpionibus grauissimè cæduntur. Mox Lampadius à dæmonio correptus, expirauit. Hoc factum cum audisset Diocletianus, nimio furore repletus, iussit cuidam Nicetio rogato, ut in loculis plumbeis viui includeretur, ac sic in fluuium præcipitarètur. Post dies autem quadraginta duos venit quidam Nicodemus Christianus, & leuauit cum ipsis loculis corpora martyrum, & in domo sua honorificè posuit. Passi verò sunt sexto Idus Nouembris.

Cæduntur scorpionibus.

In flumē de merguntur.

Item Romæ natale sanctorum quatuor Coronatorū, id est, Seueri, Seueriani, Carpophori & Victorini. Hi cum impellerentur ad sacrificandum, reluctantes nec omnino consensum impijs præbentes, perstiterunt in fide. Nunciatum est autem Diocletiano Imperatori. Qui ilico iussit, ut ante simulacrum Aesculapij ictibus plūbarum cæsi deficerent. Quorum corpora iussit in platea canibus iactari: & iacuerunt ibi diebus quinque. Tunc pij Christiani venerūt, & collecta corpora sepelièrunt in via Laticana, milliario ab Vrbe tertio, in arenario iuxta corpora sanctorum martyrum, Claudij, Nicofrati, Symphoriani, Castorij & Simplicij. Passi sunt autè sexto Idus Nouembris, post duos tamen annos passionis horum quinque martyrum. Cum autem nomina eorum minimè reperirentur, statuit beatus Melciades Episcopus, ut anniuersaria quatuor Coronatorum dies, sub nominibus sanctorum quinque martyrum recoleretur. Intercurrentibus tamen annis, cuidam sancto viro etiam nomina eorum reuelata sunt. Festiuitas verò, ut fuerat statuta, celebris in aliorum martyrum festiuitate permanfit, ac locus quatuor Coronatorum nomine insignis.

4. martyres occiduntur.

4. coronati à Melciade Episcopo nominantur.

VITA ET EXERCITATIO SANCTÆ MATRONÆ, AVTHORE SIMEONE METAPHRASTE. Habetur in tomis Aloysij.

OS, qui sunt in vita temperantes, & studiosi virtutis, pro viribus laudare, simul est sanctum, & longè vtilissimum. Nam & ipsi sunt laude digni, & quæ de eis habetur oratio, incitat & inflamat alios ad amorem aggrediendalia. Cum autem & id, quod laudatur, fuerit mulier, id scilicet, quod est humanæ naturæ maximè imbecillum, & ad asperos suscipiendos labores mollissimum, quemadmodum non est laus conducibilis viris simul & fœminis, quæ potest utrosque excitare ad ea, quæ sunt pulchra & honesta? Fœminas quidem, ut, cum sint eiusdem generis, eosdem quoquè labores suscipiāt & easdem remunerationes: Viros autem, nè, cum sint viri, cernantur cedere mulieribus, & ad labores suscipiendos eis esse ignauiores. Ex ijs ergò, quæ vitam laudabiliter egèrunt & ex virtute, fuit etiam Matrona: quæ cum viris quidem virtute contendit: præclaris verò & admirandis factis eos superauit, ut in processu ostendent ea, quæ dicentur.

Non èbris 8. Cap. 1.

Est quædam regio subiecta imperio Romanorum, sita in confinio Cilicum & Isaurorum, nomine Pamphylia: quæ propterea, quòd sit populo frequens, & habeat habitatores ex omnibus ciuitatibus, sic fuit appellata. Vna autem ex ijs, quæ sunt in ea, ciuitatibus vocatur Perge, in qua fuit educata hæc beata Matrona: quæ à parentibus adepta liberalem disciplinam & educationem, cum iam esset nubilis, (erat enim insigni pulchritudine) iungitur matrimonio marito non vulgari, non plebeio, nomine Domitiano: sitque mater vnus filiar, cui statim ex futuris tribuit appellationem, ut quæ eam nominarit Theodoten: Deo autem eam dederit ex ipsis fascijs. Atque ut post nuptias quidem & cohabitationem, moderationem exerceat, & à fastu ac superbia alienationem, & ornaretur non ornata, qui consistit in sicca & fucata pulchritudine: sed in interno animæ homine, adhibebat studium, & ut in temperantia vitam degeret & honestate.

Cap. 1. Pamphylia vnde sic dicta.

Matrona nubit viro.

Parit filiam nomine Theodotè.

Lauda-

IULIUS
 5
 RVIII

- Cap. 3. Laudabile quidem, & alioqui gratum est hæc perfequi. Superuacaneum autem visum omnino fuerit, si præteritis maioribus & perfectioribus, voluerimus occupatos tenere auditores in horum recordatione. Quod autem ipsa alijs prætulit, hoc etiam conuenit præponere in narratione. Statuebat enim id, quod dicit Apostolus, à se summe esse seruandū. Ille enim dicit, oportere eos, qui habent vxores, affici perinde, ac si non habeant. Quamobrè cum sua sponte excessisset ab ea, quæ illam tulit patria, diuina, inquam, prouidentia, quam eius consilium habuit adiuuantem, in eam, quæ primam sedem obtinet inter ciuitates, nempe Byzantium, cum marito proficiscitur: quem habebat quidem simul peregrinantem, & ne minimum quidem recedentem, non tamen eorum conscium, quæ animo agitabat: neque scientem aliquid, quod ea mente versabat. Deinde urbem ingressa regiam, toto die assidebat in templis sanctorum, nec diu nec noctu ab eis recedens, ieiunijque & precum curam gerens, & facultates impertiens egentibus, & Deum assidue rogans, vt sopiretur in ea innatum bellum carnis. erat enim tunc ætate iuuenis, vt quæ nõ esset nata plus quam viginquaque annos.
- Cap. 4. Rogabat ergo, sicut diximus, vt liberaretur à carnis molestijs: vt, cum posset viuere sine marito, liberè vacaret spiritalibus & diuinioribus. Quæ autè eam ad ea, quæ sunt honesta, incitabat, erat quædam Eugenia, quæ conuenienter nomini erat moribus ingenuis, & vna, quæ totam vitam consumebat in nocturnis stationibus & orationibus. Cum qua ipsa quoque bona decertabat contentione exercitationis, ea, quibus exercentur monachi, diligenter exercens. Hæc verò, quæ quotidie fiebant, ægrè ferebat Domitianus, & absurde quædam & turpes cogitationes ei veniebant in mentem, dicendo: Non rectè habet continuus hic progressus, sed fit animo, qui ad malas tendit cupiditates, & exhinc omnè adhibebat custodiam, ne eam quidem sinens prodire extra domunculam: & ambobus erat constitutum certamen: illi quidem, nè dimitteret eam facere ea quæ cõsueuerat: huic autem, nè abesset à sacris coctibus. Sed cum is valde repugnaret, ea multis vrgens precibus, vix tandem persuadet, vt sibi liceat facere quod vellet.
- Cap. 5. Summopere cupit viuere Deo, & mundum fugere. Magno itaque studio venit in templum sacrorum Apostolorum. In quo cum fuisset, eos precans intensius, petebat vt sibi nihil esset impedimento, quo minus fugeret mundum: sed eam quoque Christo offerrent cum eo coetu, qui iam ab eis prius ei fuit oblati. Cum ea sic esset precata, & iam aduentasset vespera, & qui templum custodiebatur, iuberent omnes egredi, ipsa cum in quodam porticu exijs, qui illic erant, Sofannæ cuiusdam, ei iam olim familiaris inuenisset habitaculum, quæ ab ineunte ætate virginitatem conseruare constituerat, & ex Deo vitam agere, cum ea totam noctem peragit. Die verò iam apparente, Matrona ventitat ad magistrā Eugeniā, de rebus propositis cum ea communicatura. Cum autem multa vtrò citroque dicta essent, magistra dicebat hoc ante alia esse considerandum, quomodo se habitura esset filia Theodote. Matrona autem, quæ nullum alium scopum sibi proponebat præter Deum, & omnem aliam negligebat sollicitudinem: Me, inquit, accipiat solitaria vita & monastica: Theodoten autem Sofannæ & Deo trado: & de ea iam omni cura liberor. Verba res ipsa quoque mox est consecuta.
- Cap. 6. Rursus autem quomodo oporteat silentio viuere, & Deo placere quærens Matrona, per euidentem in somnis visionem docetur à Domino. Fuit autem hæc visio admirabilis. Videbatur enim vir quidam eam perfequi: ipsa autem fugiēs, seruata esse à quibusdam monachis: quod quidem ei significabat, quod in monasterio oportere eam suscipere vitam virorum monachorum. Sic enim fore, vt & marito & alijs sit ignora. Cum se ergo ad cutem vsque rotondisset, & Eunuchi habitum induisset, rursus venit cum Eugenia in dictum templum diuinorū Apostolorum: & volens obsecrorum scire significationem ex diuinioribus, sacrum aperit Euangelium, & protinus incidit in tale dictum: Quicumque vult post me venire, abneget seipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Hinc eorum, quæ Deo placent, indubitata habentes cognitionem, cum sua ei dedicassent, & sperassent se eum habituras adiutorem eorum, quæ fiebant, à se inuicem separantur. Matrona autem, cum, vt dictum est, se esse Eunuchum simulasset, & Babylam seipsam nominasset, ad sancti Bassiani accedit monasteriū: & accepta à monachis, protinus ad certamina se parauit spiritalia, nõ pallore vultus, nec tristitia faciei, sed germanè potius & verè virtutem exercens, & omnibus modis studens latere: vt propemodum proeusta fuerit ad summum vitæ, quæ

Eunuchū se
simulat, &
degit inter
monachos
sanctissime.

ex Deo agitur: & haberetur ab omnibus in admiratione, quomodo vir, qui erat imbecillus, vixit Eunuclus, tam fortiter se gerit aduersus labores, & omnes monachos contendit superare: magno & excelso animo iram cohibens, & gloriam tanquam vanam despiciens, omnem obedientiam ex summa complectens modestia.

Et certe non poterant inuidere. Zelus enim, qui est ex virtute, liber est ab omni inuidia. eum autem potius colebant tanquam magistrum, prius etiam incitati ad imitationem: propemodum verò etiam cognitum fuisset, quod celabatur, & manifestum fuisset eam esse mulierem, nisi exorram suspensionem spirituali amouisset sapientia. Nam cum aliquo tempore ita contigisset, ut in quodam orto laboraret cum monachis, operique instaret promptius & alacrius, monachus cui obtigerat, ut cum ea laboraret, nomine Barnabas, in eam iniectis oculis paulò curiosius, ut qui paulò antè ad vitam monasticam accessisset ex scena, etiamsi postea profecerit in virtute, & ei commissa fuerit præfectura monachorum, rogauit quid factum sit, ut sint ei ambæ perforatæ auriculæ: Beata autem illa breuem simul & consideratam dedit responsionem: Accidit tibi quidem, o frater, humanum quidpiam, alienum verò à nostra professione: cum terram oporteat arare, non vultum humanum curiosè intueri. Sed quantum res ita se habeat, questionis discere solutionem. Nam quæ me olim tenuit & educauit, in me summa beneuolentia, munificè in meas aures aurea iniicit ornamenta. Sic beata illa monachum sapienti inuentione remouit à suspensione: eam autem subijt magna turba cogitationum, & venerunt ei in mentè admonitiones Eugeniæ, dicentis: Res est admodum difficilis, mulierem versari simul cum viris, & tentare, ut ipsa vir videatur sicut illi. Neque enim fieri potest, ut perpetuò lateat simulatio: attentiori tamen cogitatione sola solum Deum alloquens: Tuo nutu, dicebat, o Domine, vitam suscepi monasticam, & eum, qui iussit sequi, nunquam retrò conuersa sum secuta. Quamobrè nè efficias, ut ego vnquam mea spe fallar, nec ab hoc bono vnquam proposito excidam. sed tu meam defendens imbecillitatem, annue ut meo scopo finis accidat similis. Hæc dicens, videbatur etiam videre pura anima meliorem exitum.

Cum ea ergo sic haberet, & vitam amplecteretur spiritalem, longo tempore ignorata sunt res eius à Bassiano, etiamsi non esset expertus doni perspicendi: eum tamen latuit Dei sapientia, & magis arcanis quibusdam iudicijs, quomodo etiam Eliseum aliquandò Sunamitis. Serò autem & longo post tempore ea ipsi extitit manifesta. Sic autem fit: Visus est in somnis videre magnus Bassianus virum amictu quidem honestum, vultu autem decorum, & qui videbatur esse cuiusdam naturæ diuiniore, & ei ter dicere: Babylos eunuclus, qui est vnus ex monachis, qui sunt in tuo grege, apertè quidem est foemina: simulat autem se esse eunuchum, ut lateat. Sicut ipse autem, Accius quoque quidam, vir insignis fuit pietate, qui fuit etiã pro tertia parte pastor monasterij diuini Abranij, eandem vidit visionem. Manè ergo cum Bassianus accessisset vnus ex monachis, Ioannem quendam, qui post ipsum erat secundus in monasterio, narrauit ei quod viderat in somnis. Interim verò dum hæc differebat, venit quidam missus ab Acacio, narraus Bassiano quam ipse viderat visionem. Tunc ergo magnus Bassianus, volens de hac re maiorem sibi fidem fieri, in manus sumpto sacro Euangelio & explicato, in illa verba incidit; quæ dicebant regnum cælorum esse simile fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinae fatis tribus, donè totum esset fermentatum.

Cum itaque intellexisset eam, quæ in profundo significabatur, intelligentiam, post hæc apud se cogitabat, quomodo dextrè aggredereur id, quod erat propositum, & hoc multis non fieret manifestum. Accersit ergo beatam illam, & eam toruè adspiciens: Quid fuit causæ, inquit, o mulier, quòd tam audax ceptum in nos sis aggressa: & quæ nobis non conueniebat, tentationem & probrum inuiseris, tantum tempus studens latere? Illa autem id quod dictum fuerat, intelligens, & formidans austeritatem, & quæ in eius vultu apparuerat, acerbitatis nube obstupescita, & maxime ijs, quæ dicta erant, testimonium ferentem habens conscientiam, se quidem statim humi prostermit: Sancti verò pedes præhensans, verba quæ multum quidem habebant humilitatis, vix autem proferebantur, emittit, dicens: Non tentationem, o domine, volens afferre, me retuli in numerum tui gregis: sed tentationem potius fugiens ab aduersarijs, & laqueos qui sunt in mundo, declinans. Cui rursus respondit Bassianus: Quomodo autem cum sis mulier, ad diuina sacramenta accessisti nudo capite,

Cap. 7.

Mirè celat
sexum, cum
ferè esset
agnitus.Omne spè
sua conijcit
in Deum.

Cap. 8.

4. Reg. 4.

Viso Bassi-
ani Abbas

Luc. 13.

Cap. 9.

Depræhensa
à sancto Bas-
siano, quæ
est foemina,
sui facti red-
dit ratione.

SUR IUS
VER
ROBER
RVIII
5

Sapientiffimum eius responsum.

capite, & in pacis salutatione os tuum securè exhibuisti fratribus: Illa verò, Quòd ad diuina quidam dona attinet, inquit, simulans imbecillitatem, non omninò auferens tegmen, quòd erat in capite, ità ad sacramentorum accedebam communionem, charitatis autem apud fratres signum nunquàm recusabam. Neque enim hominum vultibus, sed hominibus angelicam imitantibus impatibilitatem, meipsam offerre existimabam.

Cap. 10.

Sapientem autem responsonem admiratus Bassianus: Et cur non, inquit, in alterum, ò mulier, te contulisti monasterium, & in quod licet ingredi mulieribus: Illa autem cum se parùm sustinisset, & timorem excussisset, vt quæ accepisset occasionem vtendi pluribus verbis ad defensionem, quomodò res eius se haberent, singulatim exposuit: quòd marito quidem fuisse legitimo coniuncta matrimonio, & vocata esset mater vnus filia: totas autem noctes versaretur in sanctorum coetibus, & quòd ab eo, qui cum ea cohabitabat, aliquandò quidem minante, aliquandò autem plagas quoquè intentante, retardata fuisset ab eo desiderio & proposito, & quòd quauisset aliquam rationem, qua posset latere maritum, & se ex sua gerere sententia. Post hæc persequebatur, quomodò filiam tradidisset Sofannæ: & tandem intulit eam, quæ in somnis apparuit, visionem, quòd fugiens maritum, videbatur fuisse seruata manibus monachorum. Quod quidem intelligens, seipsam mutauit in hunc habitum, ipso quoquè mutato nomine. Hæc cum audisset Bassianus, & acre eius ingenium valde esset admiratus, & considerasset propositum eius esse admittendum, rogauit, an de cæterò esset ei vita eligenda monastica. Cum ea autem dixisset, Maximè propterea enim se à mundo, & ijs, quæ sunt mundi, recessisse: De cæterò confide, ò filia, dixit Bassianus: & cum ea dedisset monita, quæ sciebat ei esse profutura: Deceterò, inquit, ò filia, oportet te vitam tuo capiti imponere propter legem naturæ, & sic supernam expectare vocationem: nec se ea dixit neglecturum, quæ ad opem ei ferendam pertinent.

Aperit Abbatiu- bet capiti eius imponi vitam.

Cap. 11.

Filia S. Matronæ excidit è vita.

Cap. 12.

Marit' eius importune eam repetit.

Cap. 13.

S. Matrona mutato nomine Baby lam se vocat.

Cap. 14.

Cap. 15.

Cap. 16.

Cap. 17.

Cap. 18.

Cap. 19.

Cap. 20.

Cap. 21.

Cap. 22.

Cap. 23.

Cap. 24.

Cap. 25.

Cap. 26.

Cap. 27.

Cap. 28.

Cap. 29.

Cap. 30.

Cap. 31.

Cap. 32.

Cap. 33.

Cap. 34.

Cap. 35.

Cap. 36.

Cap. 37.

Cap. 38.

Cap. 39.

Cap. 40.

Cap. 41.

Cap. 42.

Cap. 43.

Cap. 44.

Cap. 45.

Cum ipsa sic tunc illinc recessisset, Dominus, qui omnia dispesat ad id quod est vite, filiam Matronæ fecit è vita excedere, & ad se assumpti, nè aduersus ipsam esset maligno occasio, & nè eam, quam iam cognitum esset esse mulierem, prætextu curæ gerendæ de filia, à diuiniore deduceret sollicitudine, & in eius animo mundanas inferret cogitationes. Quamobrè non dolorem, sed voluptatem ex ea re accepit: quod factum erat, non est: statuens filia amissionem, sed à curis de ea susceptis liberationem, & earum depositionem. Ipsa ergò latebat apud Sofannam, aut Deus potius eam seruabat per Sofannam. Fama autem, ea quæ ab ipsa facta erant, vbiq; annunciabat, & hic adus ad aures omnium permanabat. Quo factum est, vt maritus eius Domitianus paulatim venans veritatem, vt qui non celsasset vxorem suam inuestigare, postquam reliqua obiit monasteria, ad illud quoq; venit, in quo beata fuit versata, quasdam non expressas & indecoras voces præ ira emittens, importunè fores pulsans & insultans, dicendo: Quenam est ea vis, quam mihi attulisti? Quanam est hæc magna iniuria? Pulchra certè, ò monachi, pulchra sunt admodum, quæ à vobis facta sunt. Cur eos, qui sunt pulchrè coniuncti, vos malè vultis diuidere? Date mihi meam vitam sociam. Date eam, quæ est mihi coniuncta legibus.

Hæc & ijs plura, desiderio victus & animi ægritudine, voce interrupta à dolore, exclamauit. Audiuit autem ab ipsis: Nos vxorem quidem tuam non accepimus, (neq; enim fas est foemine permittere ingressum in monasterium) Eunuchum autem quendam monachum, nomine Babylam, scimus aliquo tempore nobiscum vitam egisse: Deindè repente mutatum statuisse proficisci Hierosolyma. Eum ergò cum haberet hanc causam peregrè proficiscendi, multis antè diebus à nobis discessisse cognouimus. Vbinàm autem nunc degat, illi soli omninò est cognitum, cuius oculis nihil est quod non possit aspici. Quòd autem hæc vera sint, testabitur vniversus populus ciuitatis. Hæc cum audisset Domitianus, & frustratus esset cepto suæ inquisitionis, & omni pulchra priuatus occasione, se vertebat in omnem speciem, quòd res ei nõ celsisset, se ex crucians, propter zelum irascens, propter eius amorem in citatus cupiditate. Atque ille quidem sic recessit, distractus his animi perturbationibus.

Bassianum autem inuasit agmen curarum, nè Matronæ anima, quæ eius fidei commissa fuerat, verè subisset interitum: & cum eos accersisset, qui ordine quodam erant primi monachorum: Est, inquit, nobis ampliùs considerandum de ea, quæ à nobis discessit, sorore. Nam etsi sexu erat diuersa: quoniam tamen in nostrum adscripta erat

erat circulum, oportet existimare membri ablationem, eius quæ facta est à nobis, dis-
iunctionem. De ijs ergò quæ ad ipsam pertinent, constituamus, vt ad bonum finem
perueniat, nè malignus, & qui quotidie nobis insidiatur, eius superet constantiã, apto
ad insidias instrumento vtens marito. Atq; sic quidem dicebat Bassianus, in commu-
ni posita deliberatione. Marcellus autem quidam, tunc Diaconus, hanc dixit senten-
tiam: In Emesã ciuitate (ille enim ex ea erat ortus) dicens esse monasteriũ mulierum,
in quo etiam suam sororem esse vnã ex ijs, quæ exercentur. Si ergò tibi placet, ad id
mittatur. Sic enim licebit curam de ea deponere. Cũ assensus autem esset Bassianus
ei, quod dictum fuerat, & id permisisset, minister statim nactus nauem, quæ illinc sol-
uebat, sancta in ea imposita, est reuersus.

Illã autem cũ alacri animo accepisset id, quod factum fuerat, tanquã id non
accidisset absque Dei numine, & pauca quædam accepisset pro alimentis, secundo &
leni vento peracta nauigatione, venit in monasterium, quod erat Emesã. Benignè er-
gò accepta, tanto studio se exercebat in laboribus virtutis, vt monachis videretur ex-
emplar non facile, decertantibus aduersũs paria eius certamina. Quo circã placuit o-
mnibus post decessum eius, quæ illis præerat, ei committere omnem monasterij præ-
fecturam. Quo magis ergò latere studebat Matrona, eo magis Deo erat curã eam
reddere manifestam, & illius lucem ponere super candelabrum, & euidentem eius
reddere virtutem. Illo autem tempore agricola quidam prædium operans, multis
diebus vidit flammam è terra emitti. Erat verò emissio continua, & nunquã desi-
nens. Hic ergò, vt qui esset agricola, nihil valens conijcere altius, Episcopum ciuitatis
accedens, id renunciat. Ille autem ex eo, quod apparebat, intelligens magnum quid
significari, cum suo clero veniens ad locum, vt par erat, facta oratione, iussit terram
fodere. Quod cũ factum esset, inuenta est vna, non aurum celans, aut aliquid aliud
cuiusmodi, quod possit demulcere animum ornamentorum cupidum: sed rem quan-
dam preciosam & maximi faciendam, nempe maximè venerandum caput Iohannis
Baptistæ.

Cũ hæc fama in omnẽ partem peruassisset, nullus domi remanebat: sed cum vni-
uersã multitudinem confluxebant omnes ad spectaculum: à quibus hoc venerandum
caput cum omni laude & glorificatione in templum introducit. Cũ autem Ma-
trona cum omnibus monachis interfuisset spectaculo eius, quod apparuerat, accessit
& hausit ex vnguento capitis, quod erat propositum. Eius communicatio facta est, ea
etiam inuita, ijs qui aderat. Quomodo autem & cur hoc ea inuita factum sit, id quod
dicendum est, vult vos attendere & discere. In media enim intercepta multitudine,
cũ ei non concederetur exitus, vtpotè quòd vt acciperent, omnes se intruderent:
ex eo, quod acciperat, vnguento coacta est alijs impertiri. Dum autè ea distribueret,
quidam ab ortu cæcus, omnes prætercurrens, (erant enim tunc quidam sacerdotes,
qui diuini vnguenti faciebant distributionem) venit ad ipsam, valdè instans precibus.
Illa verò cũ precioso vnguento oculos inunxisset, eum fecit lucem protinùs intue-
ri, qui antea nunquã viderat. Hoc eam magnam prædicauit & præclaram, & effecit
vt esset apud omnes insignis, adeò, vt omnes dicerent eam esse, quæ latere tandiũ est
meditata, & cum viris fecit ea, quæ faciunt monachi.

Præclara hæc fama rursus vocauit Domitianũ, & veluti manu tangens, fecit eum
venire ad monasterium. Cũ autem audiisset esse viris prohibitum ingressum, celãs
id quod volebat, simulauit pietatem: & rogat per quasdam foeminas, vt orationis gra-
tia & adorationis videret Matronam. Illa autem cũ diligentiori interrogatione &
signis, quæ erant in vultu, ex ijs quæ audiebat, eius esse maritum pulchrè agnouisset,
quid machinatur? Petit spatium septem dierum, & post illos se per ocium in conspe-
ctum eius esse venturam. Hoc cũ Domitianus audiisset à mulieribus, ipse quidem à
sperdens, sedebat, in animo versans diem præfinitum, & expectans videre, & iam
eam habere in manibus visione apprehendens: Matrona autem rursus studens late-
re, proficiscitur Hierosolyma, nihil aliud induta, quàm pannum ex pilis contextum, &
modicum panis fragmentum secum ferens.

Cũ septem autem dies intercessissent, vt constitutum quidem fuerat, venerunt
mulieres: audiuerunt autem à monachis, quæ ipsæ quoquẽ erant graui oppressa ægri-
tudine, quòd ex quo eam conuenerant, ab eis non esset amplius visa: neque se scire,
vbinam esset. Ille verò citò abeuntes, postquàm hæc didicissent, dixerunt Domitiano.
Is autem vehementiori cordis dolore fauciatus, non cessat curiosè perscrutari, do-
nec

Abbas curã
habet salu-
tis eius.

Cap. 14.
S. Matrona
Emesã se
confert in
virginũ ce-
nobium.

Ei cenobio
præficitur.

S. Iohannis
Baptistæ ca-
put inueni-
tur.

Cap. 15.

Cæcus illu-
minatur.

Cap. 16.

Rursus fu-
git maritiũ
suum.

Cap. 17.

Eam viri
insequitur.

nèc venisset Hierosolyma. Et cum rursus in alias incidisset mulieres, eis describens formam eius, quæ quærebatur, mouebat omnem lapidem, volens scire vbinam ea versaretur. Illæ autem dicebant quidem se vidisse tali facie mulierem: non posse verò apertè scire, vbinam esset. Vbi enim serò venerit ad diuersorium, in aliquo quidem templo exijs quæ illic sunt, diuersatur: festinat autem rursus aliò transire. Nos tamen, inquit, tibi inferuiemus ad eam inueniendam. Singulatim enim diuisa, festinans quæ eam primam viderit, celerrimè accedens tibi significabit. Atque illæ quidem faciebant, sicut dixerant.

Cap. 18.
Mirè euadit
viri sui no-
titiã.

Matrona autem cum ita accidisset, obuiam facta accedenti Domitiano, cum eum agnouisset, fixis humi oculis, & manum terræ admouens, vt tolleret lapidem, eum ex aduerso prætereuntem latuit sapienter. Porrò autem cum illis occurrisset, intelligens quam de causâ totam illam tam diligenter obirent regionem inuestigantes, & se ex forma eis euasisse manifestam, & fore vt mox comprehenderetur, eas quoque, amouit sapienti excogitatione, petens sibi tres solos dies concedi, eunti in montem Sinam: & post eos se venturam quamprimùm, & maritum conuenturam. Domitianus verò cum hoc rescuisset, existimans rursus excusationem esse talem responsionem, maxima celeritate eam persequetur. Matrona autem cum hoc rursus rescuisset,

Lacet in
quodam de-
lubro.

& quòd adest, qui persequitur, & iam sit capienda, magno metu correpta, in quoddam idolorum delubrum, quod est Beryti, ingressa, illic est diuersata, melius rara in damones incidere aut feras, quàm capi manibus Domitiani. Nam illæ quidè si acceperint, corpus omninò solum lædent: Maritus autem si apprehenderit, erit & dæmonibus & feris perniciosior, vt qui possit cum corpore etiam animam lædere, eam rursus trahens ad mundum, & tanquam suam vxorem vendicans.

Cap. 19.

Cum in eo ergò esset, & operâ daret hymnis ad Deum & precibus, audiuit damones contrâ psallentes, & voces ei similes emittentes: & hoc factum est multis diebus. Ei itaque terrorem afferebat id, quod fiebat. Dein de cum se Crucis figura munisset, egressa est aduersus terribiles. Sed cum nullum posset videre, diuinam rogabat gratiam, vt manifestum fieret id, de quo dubitabat. Statim ergò vidit manifestos eos, qui prius non cernebantur, & voces emittentes obscuras, & ignem inferentes: qui rursus cum ab ea increparentur, excedebant, & tanquam fumus deficiebant. Non unquam autem cum generosam sceminâ inuasisset, illa parùm progressa è delubro, cum ad herbam se conuertisset, roscidas & virides herbas ad modicam consolationem ori admouit. Qui autem admirabiliter manna aliquando pluuit Dominus, & populam pauit ad satietatem, qui erat malignus & ingratus, sua sponte enatum potum & mensam ei simul ostendit. Nam cum in loco ardente, & soli valdè expósito, inuenisset locum pauco humore gratiudum, & eum acutis effodisset lapidibus, quantum satis erat ad concauis manibus hauriendum, nocte iam aduertante, ipsa quidem ascendit, con-

Crucis figu-
ra se munit
contra dæ-
mones.

† deest, fa-
mes, vel si-
tis.
Exod. 16.

fectas preces Domino redditura: Postridiè verò cum rediisset, inuenit cisternâ aqua plenam & mensam herbarum esculentarum: quæ nequaquam quidem paruifera erat ea, quæ accipiebatur conuiuio: sed multo magis eam lætificabat, quàm lauta & opipara cœnæ parata diuitibus.

Cap. 20.

Cum ea ergò sic se haberet, & Deum assidue oraret, hoc graue & non ferendum malignus iudicabat. Quamobrè suscepta forma speciosa scemina, ad eam accedens: Cur, inquit, domina mea delegisti hoc obscurum & alienum habitaculum? Nam & longa solitudo, & penuria rerum necessariorum magna est: & alioqui es arate adhuc iuuenis, & insigni pulchritudine: & tibi valdè timco, nè amabilis hic vultus sit occasio cupiditatis libidinosis oculis: & propter loci solitudinem, & quòd non adsit, qui sit opem tibi laturus, tuo corpori inferas contumeliam. Sed si mihi paruèris, te deducam ad ipsam ciuitatem, vbi etiam domum inuenies ex tua sententia: & vt tibi placet, habitabis absque villo tumultu: neque tibi deerunt, quæ sunt necessaria. Illa autem cum depræhendisset hoc esse insidiosum consilium aduersarij, hæc verba reputauit tanquam nugæ, & superauit laqueum. Sed rursus malignum illud demonium non cessat omni arte eam inuadere. Itaque cum circularitricis vetulæ formam suscepisset, & ignem qui videbatur emitti ex oculis, insanè simul & audacter se abiecerat ad eius pedes, terrens & loquens absurda & turpia. Cum ergò beata eius nullam duceret rationem, neque se ad eam verteret, tanquam sciuens & insultans: Etsi, inquit, generosam sceminam non potui vincere, cum esset iuuenis: sed in senectute inferam tibi, quæ sunt omnium difficilima. In præsentia autè aduersus te excitabo eos,

Dæmō pro-
caciter ei
minatur.

qui

qui sunt Beryti, vt quæ vilipendas delubrum eorum idolorum, & quantum in te est, efficias, vt habeatur despectui. Has improbas maligni insidias exceperunt reuelationes & visiones diuiniore, quomodo solet Deus consolari in afflictionibus, & per benigniora solucere, quæ sunt tristitia. Secundum multitudinem enim, inquit diuinus Dauid, dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Res autem ita se habuit:

Cum ipsa vesperè, vt solebat, preces funderet, tres viri apertè accedentes, visi sunt pfallere: & horas aliquot peracta est ab eis genuum flexio ponè Matronam. Illa autem conuertente faciem, vt videret quinam essent, cum leniter & placidè ter dixissent, Ora pro nobis, protinùs abièrunt. Cum ergo eam virtus magis ac magis redderet manifestam, fama in omnem partem peruadebat, quòd Matronam malitiæ spiritus fugerent, & sint idolorum delubra vacua demonibus. Quamobrè multi ad eam veniebant, vel eam solùm conuenire plurimi facientes. Hinc factum est, vt mulier quoquè quadam, nomine Sophrone, temperanter & conuenienter eius nomini vitam agens, sed quæ erat gentiliū dedita falsæ religioni, & cum ea aliæ quoquè, quæ eandem tenebant opinionem, cum renunciassent parentibus & amicis, & omnibus huius mundi, se ipsas Matronæ tradiderunt, & patentes aures ei præbebant, quæ etiam breui sunt baptismum consecutæ salutarem: inter quas virgo quoquè quadam gentilis, quæ erat sacerdos idolorum, cum de sancta audiisset, & deos suos condemnasset, & diuino zelo esset repleta, ea quidem, quæ a gentibus offerebantur demonibus, & consumenda erant in nefaria sacrificia: præbebat pauperibus. Ipsa autem cum discessisset ab omnibus, ad Matronam ardenti studio accedit, & se facit vnam ex ijs, quæ illam sequi statuerant.

Cum autem adesset dies, quo oportebat peragi sacrificia: & qui ad eam genere attingebant, cum populo essent congregati, ipsam non inuenientes, nesciebant quonam modo, quæ de more fiebat, peragerent, cum non adesset sacerdos. Cum verò quod factum fuerat, non possent intelligere, vix tandem autem id rescuiissent parentes, in idolorum delubrum, vbi erat Sancta, veniunt quamprimùm: & cum eam vidissent iacentem ad sanctæ pedes, in hæc verba proruperunt: Cur, dicentes, ô adulescentula, dijs maximis despectui habitis, imperfecta quidem reliquisti sacrificia: populum autem in nos iritasti non ferentem eam, quæ fit in deos, contumeliam? ipsa verò proptima & quæ beata censetur vita, hanc elegisti infamem, & quæ planè haberet contemptum? Dimissa ergo ea, quæ te repente oppressit, amentia, esto aliquandò sapiens, & hoc lugubri deposito habitu, læta ad nos lætos egredere: nè sit tibi sepulcrum interitûs, locus eius quæ videtur salutis. Nam si tu non facias quòd iubetur, crastino die ab igne consumetur præsens habitaculum. Hæc cum dixissent, ab ipsa quidem nihil audiebant.

Matrona autem eis dixit amicè & pacificè: Hanc finite, inquit, hæc est Dei ancilla, quæ prius erat ancilla vestrorum deorum. Nihil est deceterò ei vobis eum commune. Hæc cum audiissent, illi quidem sunt reuersi, templi conflagrationem & alia minantes grauissima. Puella autem iacens ad pedes beatæ Matronæ, Christum valdè rogabat, vt obsignaretur signaculo, & quamprimùm diuinum baptismum cõsequeretur. Cum Matrona ergo reliquas iussisset expectare, ipsa processit ad aridam colligendam materiam: & cum multum collegisset & rediisset, Quædam ex vobis, inquit, euntes quam celerrimè, renunciate ijs, qui paulo antè venerunt, dicentes: Ignis est vobis paratus, & factis materia. Quanam autem de causa tardat vester aduentus, vt finem accipiant minæ, quæ sunt à vobis intentatæ? Hæc cum illi audiissent, & sapientem inuentionem, & generosos spiritus essent admirati, nesciebant quidnam contrà responderent: & nec ausi sunt postea illuc reuerti. Tunc ijs, quæ redierant, beata rursus aliud iussit: nempe vt Episcopum conuenirent, & secum ducerent vnum ex sacerdotibus & Diaconum. Quod quidem cum factum esset magna celeritate, ijs qui iam venerant sacerdotibus, tradidit eam quæ nupèr accesserat, sacerdotem: & iussit eam catechismo initiare & baptismo, & rursus ad se adducere.

Post baptismum itaq; adducta Euche, (sic enim fuerat nominata) edocebatur in omni disciplina spiritali, & in rebus diuinis exercebatur simul cum reliquis, quæ erant octo numero. Erat autem sancta aded iucunda in sermone, & bonum odorem spirans in Deum, vt multi sæpè ex ijs, qui eam conuenerant, postquam cessasset loqui, volentes domum reuerti, egrè ab ea discederent: vt qui veluti quibusdam vinculis essent ab

Deus eam
consolatur.
Psal. 93.

Cap. 21.

Mulæ se in
eius tradunt
disciplinâ.

Quædã pu-
ella sacer-
dos, adha-
ret illi.

Cap. 22.

Quæritur
eadè à suis
parentibus.

Cap. 23.

Magno ani-
mo cõtenit
minas homi-
nũ impiorũ
Matrona.

Cap. 24.

Multi eius
sanctitate
permoti,
impensè eã
diligunt.

ea cōstridi sui in eam amoris: aut qui cū in siti pulchra aqua se exatuerint, & propterea grauer ferant ab ea recessum. Porro autem ipsam rursus inuasit desiderium conueniendi Bassianum. Cū autem is esset rursus in regina urbem Constantinopoli, in ipsa verò adesset etiam Domitianus eius maritus, repellebat desiderium eius mariti metus, nē fortē in manus eius incideret, si venisset in urbem. Quamobrēm cū distractus ei esset animus his duabus cogitationibus, nempe patris spiritualis desiderio, & metu mariti, in animo habebat ire potius Alexandriam, aut, cuius spe fuerat frustrata, Antiochiam. Hac de causa intentius vacabat orationibus, & à Domino expectabat significationem eius, quod erat ei futurum conducibile.

Cap. 25.
Visio ei offertur.

Cū in somnum ergo esset resoluta, videbatur adspicere tres viros: quorū vnusquisq; vehementer contendebat, quisnam ex his tribus esset preferendus, vt eam duceret vxorem. Cū ea autem aures auerteret, & putaret rem esse valde absurdam, (terrebat enim somnium, vt quod esset contrarium ijs, quas interdū susceperat, cogitationibus) Quinam autē vos estis, videbatur eis sancta dicere, & quæ sunt vestra nomina? Illi verò dixerunt, vnum quidem nominari Alexandrum, alterum autem Antiochum, tertium verò Constantinum. Sorte autem conabantur dirimere controuersiam: ea verò cecidit in eum, qui erat ætate iuuenis, nomine Constantinus. E somno ergo excitata, quidnam sibi vellet visionis reuelatio, intelligens, statuit quidem relinquere viam, quæ Alexandriam ducit, aut Antiochiam: Tota autem in hoc erat, vt proficisceretur Constantinopolim. hoc enim dicebat placere Deo, qui euidenter ostendit significationem eorum, quæ erant obscura.

Cap. 26.

Cū suis itaq; sororibus somnium communicasset, videbat eas suæ voluntati resistere: non quòd iudicarent id, quod visum fuerat, aliud significare: sed quòd eam valde amplecterentur, & non sustinerent eam ab ipsis discedere: vt quæ non secus à recens plātā plantā, ab illius verbis irrigaretur: & venirent in periculum, nē eius priuatione flaccescerent. tamen quoniam, dixerunt, diuina quædam prouidentia operam tulit tuo cōsilio, nequaquam possumus tuum interrompere propositum. Sed secundo loco, inquit, sit tibi curā, quibusnam sis nos relicta post tuum hinc recessum. Illa autem de eis protinus Episcopum facit certiorē, & perit, vt ad ipsam mittat duas Diaconissas, quibus tempus virtutem confirmauit. Quæ cū accessissent, beatissima Matrona suas, veluti quoddam depositum, credidit earum fidei, & suasit plurimifacere animas earum fidei creditas: nē, quas fecit Deus mundum relinquere, rursus sinerent accedere ad mundi vanitatem, & pacta conuenta negligere.

Committit
suas spiritu
ales filias
duabus Di
aconissis.

Cap. 27.
Proficiscitur
Constantinopolim.

Hac cū dixisset, & vltimum eis dedisset amplexum, & vnā ex eis solam secum accepisset Sophronem, nauem conscendit: & secundo vento uesta, peruenit Constantinopolim. Deindē cū venisset ad templum prope mare situm, quod à nomine patris Dei, dictum est Templum Irenes, Diaconum accersit Marcellum, quānam esset, ei aperiens. Is autem erat, quem superius diximus consuluisse Bassiano, vt eam mitteretur ad monasterium, quod est Emesā. Lubenter ergo ab eo accepta, rogauit vt diceret, quānam esset causa longæ huius peregrinationis. Illa autem: Nihil, inquit, aliud (quid enim posset efficere, vt tantum laborem despiceret) nisi maximum quoddam desiderium eos conueniendi, & maximē, inquit, diuinum Bassianum. Propter quod iam & senectutem, & mulierum imbecillitatem, & quietam vitæ agendę rationem, & alia omnia despiciens, soli viæ, quæ ad vos ducit, in eundā intentā fui. Deindē breuiter persequitur Domitiani Hierosolyma, & in Sinam montem persecutionem, & suam in idolorum delabro conuersationem, & quòd multitudo innumerabilis per eam accessit ad pietatem. Persequitur autem, non vt quæ se ostentaret, sed vt quæ teneretur veri dicendi desiderio. Est enim ostentatio aliena à modestia, & ab ea, quæ nihil æquē studuit, atquē latere. Alioqui autem accusari, quòd ordines deseruisset, quæ semel adscripta fuerat in vitam monasticam, iudicabat esse inutile, & quod posset occasionem præbere offensionis.

Vult latere,
sed non va
let.

Cap. 28.

Marcellus autem singula statim aperit diuino Bassiano. Ille verò auditione affectus tristitia, iussit eum quamprimum abire, & quietum aliquod & à tumultu alienum, non procul à monasterio præstiturere ei habitaculum, vt esset ei facile, si vellet, ad eam accedere. Ille autem citò effectum reddidit id quod imperabatur: & cū aptam domum ei parasset, sanctam in ea collocauit. Quem in locum cū magnus venisset Bassianus, eamq; esset allocutus, & dixisset quæ oportebat, quineriam ab ea didicisset de ijs, quæ ei obtigerant, & eam impertijisset ijs, quibus indigebat, eam roga
uit,

uit, an sibi opus esset aliquo alio. Cùm ea autem dixisset alias sorores esse Beryti, & eas velle ad ipsam venire, & vnà degere, hoc Episcopo Beryti statim literis significat, & quas nominatim querebat Matrona, iussit ad eam quamprimum mittere. Eæ ergo emissæ, & cohabitantes cum Matrona, ei summam exhibebant obedientiam, illa se ipsam præbente perfectissimū exemplar ad virtutem: quæ etiam multo magis, quàm multa ora, eam prædicabat, & omnibus reddebat manifestā. Nam cum alijs Verina quoque Imperatrix, vxor magni Leonis, ad ipsam ventitabat, nec tam illam, quàm seipsam in hoc statuebat honorare. Quæ cum moderatè & frugaliter ab ea esset accepta, & vt oportebat ipsam accipere, illa, quæ erat remota à negociorū sollicitudine, & dedita philosophiæ, recessit, admirans eius virtutem, & quòd nihil peteret ab ea, quæ multa dare posset & vellet.

Euphemia autem coniunx Anthimi, qui fuerat Præfectus vrbis Romæ, cùm fuisset sanctæ familiaris, & cuiusmodi esset ipsa didicisset experientia: eam autem, quæ patrio Sporacio cōiuncta erat matrimonio, in grauem morbum vidisset incidisse, & qui artem vincebat medicinam, & nullam vitæ spem ostenderet: cùm eam, inquam, vidisset sic affectam: Si me audias, inquit, iubens valere medicos, in præsentia trade te communi bono, quod venit in ciuitatem: sanctam, inquam, Matronam, quæ multos non solum à morbis corporis, sed etiam animæ liberauit, ab impietate traducens ad verum Dei cultū: & ipsam haud ita multò post admiraberis, & alios multos ad ipsam transmittes. Hæc cùm dixisset, quænam esset, & qualem vitam transgessisset, ei narrauit ab initio vsque ad finem. Die ergò sequenti ambæ ad eam veniunt, & cùm in longum productus esset earum sermo, cùm ea, quæ morbo laborabat, manum dexteræ Sanctæ apprehendisset, ad eam, quæ erat affecta, partem attulit: affectionem autem statim sensit leuiorem. Matrona verò rogauit causam, cur eam tetigisset. Cùm autè verum dixisset ea, quæ laborabat: Dominus, inquit, te liberabit ab eo malo, quod te detinet. nos enim hoc non possumus efficere.

Quæ itaque laborabat, ab illo tempore remisè accedentem cogitans mali grauitatem, in animo habebat manere apud sanctam, expectans perfectam liberationem ab eo, quod ipsi afferebat molestiam. Propterea iubeat etiam manere animantia, quæ ei ad vsum seruiebant. Cùm autem ei nunciatum esset, non esse aliud, quod eam acciperet, habitaculum: (vnum enim esse, idque habitari mercede) cum beata conferens sermones: Facultates, inquit, satis magnas suppeditaui mihi splendor generis, multasque ædes extructas ad pulchritudinem atque magnitudinem. Earum, inquit, quasunque volueris, quæ vno ambitu comprehenduntur, parata sum ego tibi largiri, animarum, quæ sunt seruandæ, futuras habitacula, & principaliter ad meam ipsius vtilitatem. Illa autem cùm spiritu cognouisset, quàm multis animabus ex hoc aperienda esset porta salutis, assensa est se esse accepturam: & cùm Diaconum accessisset Marcellum, & ei rem exposuisset, mittit ad contemplandum ea, quæ promissa fuerant. Qui postquam est contemplatus, reuersus dixit esse quidem pulchrum loci situm, vt qui à dextera quidem mare, alia autem ex parte propinquum habeat Bassiani monasterium: non parua autem & leui, sed magna opus habere diligentia.

Nondum hæc renunciabantur, & promissio consecuta est effectum: & cùm donum fuisset literis insinuatum, statim ei quoque perfectum sanitatis donum à Deo fuit donatum. Postea autem & cædes extruxit magnificentius, vt quæ eas, quibus opus erat, impensas ad corrigendum & exornandum munifica manu ei exhibuerit. Hinc est, vt eas vsque in hodiernum diem vocent omnes Seuerianas. Hinc cùm sancta migrasset è priori habitatione, nihil omnino migravit à scopo, qui est in Deum, & ab operibus: nisi quis hoc vocarit migrationem, à minoribus ad maiora trāsitum. Quod factum est, vt suum quoque gregem fecerit valde augeri, & ab inimicis cōseruaret illiolum, operibus habens adiutorem eum, qui est causa bonorum. Fit etiam tale quid aliud præter cætera, quod eam fecit maiorem.

Celebrabatur quidem publicum & venerandū festum Laurentij martyris. In eius autem templum confluxerat maxima multitudo populi, & diem in eo transigebat. Ibi duæ erant quidem sorores natura, sed moribus minimè, vt quæ valde inter se discrepant: genere autem erant claræ & insignes. Eæ ergò peractò festo illinc reuertentes, cùm fuissent in loco, in quo erat sanctæ monasterium, numerosius quidam sonus hymnorum diuinorum accessit ad aures earum. Quibus delectatæ, cùm resciuissent quantam ea esset, quæ præest monasterio, ad eam ingressæ sunt. Cùm eam verò

Constanti-
nòpoli præ-
est aliquot
religiosis
feminis.

Verina Im-
peratrix cæ-
charam ha-
bet.

Cap. 29.

Et corporis
& animi
morbis me-
detur.

Cap. 30.
Euphemia
adiungit se
S. Matrone.

Cap. 31.
Euphemia
opulenta ma-
trona multa
ei largiuit.

Cap. 32.
Venerandū
festum S.
Laurentij
martyris.

UR IUS
R VII
5

conuenissent, & partim quidem ex verbis, partim autem ex modestia & morum honestate magnam accepissent utilitatem, vna ex ijs spiritali eius amore capta: Tu quidem, inquit, abi, dixit alteri: ego autem manebo apud eam. me enim cepit obliuio & mariti, & domus, & cognatorum. &, vt dicam eum diuino Dauide: Elégi abiectionem esse in domo Dei mei potius, quam in mundo frui rebus iucundis. Cùm autē foror hęc dixisset Athanasia, (hoc enim erat ei nomen) ea non est illi assensā: sed aperte contradixit, dixitque rem esse leuitatis & inconsiderati seruoris, qui facile tendit ad penitentiam. Hęc autem dicebat animo potius mundi cupido, quàm graui & constanti. Sancta verò eius quidem laudabat ex Deo scopum: sed nec ipsa repentinam probabat mutationem: sed suadebat, vt prius rediret ad maritum, & eam rem communicaret marito: dicebatque oportere eam, quoad eius fieri potest, curam gerere vitę perfectioris, & Deum perpetuò rogare, vt scopum eius dirigat. Tuncque, ait, venies ad me: ex animi autem tui sententia succedat id, cuius teneris desiderio. Etsi enim diuinum desiderium subiit tuum animum, nec te tenere intermittit: me tamen multa impediunt, nē confidam: nempe tua ætas tenera, & quòd in suscipiendis laboribus non sis exercitata, & quòd sit natura magis ingeneratū, vt tibi seruiatur potius, quàm vt seruias: & quòd est omnium maximum, mariti prohibito.

Rogandus Deus vt scopus noster ab eo dirigatur.

His dictis, silebat Athanasia, animo quidem eruciata, vt qua repelleretur: nollet autem contradicere, & suam confirmare voluntatem. Propterea recessit, hunc scopum & propositum accerrimè persequens: & vt sancta ei suaserat, vitę temperantis & frugalis curam gerens, & veluti præcedentē disciplinam, ad vitam & exercitationem id faciēns monasticam. Porro autē eum venisset in quendam ex suis agris, & seiuncta fuisset à coniuge, studebat ipsa se gerere ad sanctę imitationem, eodem tempore cibum sumentes, patereque & tenuiter, sicut illa, comedens, & preces fundens ante cibum & post cibum, & alia omnia pro viribus imitans, quę faciebat beata. Cùm ea autem in hoc esset, & quæreretur honestam à marito seiunctionem, tale quid accidit, valdè honestam præbens liberationem. Nam cùm ea, vt prius diximus, ab esset, maritus, qui erat sumptuosus & moribus intemperans, magnos faciebat sumptus. Cùm itaque redactus esset ad inopiam, persuadet puero, vt clam furripiat aliquam ex arcis domina, & ad eum afferat. Quod quidem cùm factum esset, non latuit ancillam, quę seruabat res domina. A qua cùm illa rursus id didicisset, deceterò tanquam honesta arrepta occasione, nulla non ratione Athanasia moliebatur separationem. Tandem autem cùm marito persuasisset, & magnam partem facultatum, quę ad ipsam pertinebant, secum tulisset, Matronę fidei suam credit animam: accedensque, & ei suas offerens diuitias: Hęc, inquit, mihi accipe, & reponē in thesauris Christi, qui non possunt furripi: & nē despicias animam, quę à sancta tua dependet anima, & omnia sua tibi dedicat.

Cap. 33. Athanasia femina nobilis ad eius se imitationem componit.

Omnes suas facultates ei tradit.

Matrona autem administrationem quidem, vt molestam & negociosam reijciens, supplicis verò propositum admittens, dubitabat quidnam esset sibi faciendum. Et Bassiano quidem rem communicat: & audita eius sententia, accipit quę oblata fuerant: & ex pecunijs quidem quasdam consumit in monasterij faciendis operibus: vt quę monasterium quidem muro circundederit, trium autem tabulatarum habitaculum extruxerit. Primum quidem & terrę propinquum, quod est ad sepulcra definitum, Secundum autem & medium, quod est aptum ad hyemandum, & habet templum, quod est eo tempore aptum, ad quod conueniatur. Tertium verò & postremum, quod ipsum quoque templo ornatur pulcherrimo, & est pulchrè accommodatum ad ver illic agendum. Quę quidem permanent vsque in hodiernum diem, prædicantia sumptuosam & magnificam ædificationem. In his quidem, sicut dictum est, cōsumptę sunt nonnullę pecunię Athanasia: reliquas autem distribuit monasterijs, quę erant Hierosolymis, & alijs, quę rerum necessariarum laborabant inopia, bono Marcello ad hęc piē inseruire. Et sic quidem Athanasia, amissis, quę fluunt, diuitijs, acquisiuit diuitias, in quas non cadit interitus.

Etiā olim fuere sumptuosa & magnifica tēpla & monasteria.

Cap. 35. Cùm quindecim autem annos fuisset superstes in hac viuendi ratione, à vita præfenti liberata, felix iter ad Deum iniit. Sic grex Matronę fuit amplificatus, multis quotidie accedentibus, & volentibus pasci ab hac magistra. Cùm autē instaret tempus eius dissolutionis planè ostendebat sancta, se neque propter parata opera perturbari ad separationem. Paratus enim fui, inquit diuinus Dauid, & non sum conturbatus: neque rursus festinabat seiungi: illud quidem, vt dictum est, propterea quòd con-

Psal. 118.

consideret: hoc autem iustus propter amorem sui gregis. Quod circa erat ei magis necessarium in carne permanere, sicut dicit diuinus Paulus: & cum maiores subiisset labores, illinc quoque plures fructus accipere. Quamobrem in fine se maioribus exercebat laboribus, sicut boni cursores: & pluribus vacabat precibus & intentionibus.

Cum Deus autem vellet ne hac quidem consolatione priuare Matronam, vt ante quam hinc excederet, nōset futurum illic suum statum, eam arripit somnus maior solito: in quo videbatur obire locum, pulchris admodum arboribus constitum, & qui aquis irrigabatur suauissimis, & pradium iucunditate maxima circumstantibus: in quo adstantes quaedam foeminae graues & honestae, & vultu prae se ferentes aperta virtutis indicia, domum quandam interiorem ei manu videbantur ostendere, in signi pulchritudine, & qualem nec humana potest manus efficere, neque lingua narrare. Vocabant autem Matronam, vt illuc ingrederetur, dicentes: Haec est tua, & tibi praecipue definita. E somno vero excitata, intellexit quorsum somnium tenderet, quod ei fidem faciebat eorum, quae erant secutura, postquam ex hac vita excessisset. Cum totum ergo vitae tempus ei perductum esset ad centesimum annum: & solos quidem viginti quinque annos in vita transegisset mundana, reliquos autem in spiritali, hinc migravit ad Christum, quem desiderabat, relicta actionibus, quae ab omnibus quidem habentur in insigni admiratione: paucos vero possunt inducere ad eas imitandas: Christum, ad quem accessit, perpetuo supplex rogans, vt det pacem ecclesijs, & toti populo suo salutem, qui eum vnum glorificat Trinitatis, in quam non cadit diuisio: Quam decet omnis gloria, honor & adoratio, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Philip. 1.

Cap. 16. Vno S. Matronae.

Nota grandem eius etatem.

Migrat e corpore.

VITA S. VVILLEHADI, PRIMI EPISCOPI BREMENSIS, PER F. LAVR. SVRIVM EX MS. CO. dice, mutato serè stylo descripta. Est historia fide digna, tametsi Auctoris nomen Codex non habet, sed ab alio abbreviata videtur.

Villehadus vir venerabilis, ex Britannia maiori originem duxit. Porro spiritalibus instructus disciplinis, sacerdotio initiatus est. Vbi verò comperit Frisones, hactenus gentilissimi erroribus implicatos, Christianae fidei expetere mysteria, magno zelo incitatus, accuratè coepit perquirere, qua posset ratione ad eam gentem peruenire. Atque eo saluti animorum zelo, agente spiritu Dei, in dies augecente, accessit ad Regem Anglorum Alachintum, eique aperuit, quo zelo esset incensus, petiitque eius permisso sibi licere praedicandi verbi vitae causa ad Frisones proficisci. Rex, comperta eius sanctissima voluntate, conuocato ad se Episcoporum seruatorumque Dei non paruo coetu, de communi omnium sententia & consensu, iussit eum adire gentem illam, eique fidenter annunciare verbum Dei.

Nouemb. 8.

Feruet zelo conuertedi Frisones.

At vir Dei gratulabundus accessit ad mare, eoque transmissus, venit in Frisiae locum quandam, quem *Dockinge vocant, vbi iam antè beatus Bonifacius fuit martyrio coronatus. Cuius concionibus multi illic fidem edocti, & Christiana religione initiati fuere. Vnde factum est, vt honorificè illic Vuillehadus exciperetur. Multo verò tempore ibi habitans, docuit ea quae sunt Dei, ita vt etià permulti nobiles, suos filios ei traderent instituendos, & multi ab errore in viam reuocarentur, & magna infidelium turba eius praedicatione instructa, vndis salutaribus expiaretur.

*Dockum

Magnū fructum facit in Frisia.

Indè autem proficiscens vir Dei, traiecto flumine Lauinca, venit ad locum, quem Huchmarke appellant: cumque eius habitatores ab idolorum cultura ad verum Deum colendum reuocaret, illi furore perciti, exclamarunt, virum tam prophanum prorsus è medio tolli oportere. Nec deerant tamè moderatiōres quidam & sanioris consilij, qui more gentis sorte experiendum dicerent, num morte afficiendus esset. Sed agente diuina prouidentia, fors eum non attigit, Itaque liberam ei fecere abeundi potestatem. Illis ergò relicta, venit in Drentiam, vbi multi eius praedicatione conuersi, crediderunt in Christum, & baptizati sunt. Porro discipuli eius, diuino eos impellente amore, idolorum fana demoliri conabantur: sed id barbari molestissime ferentes, eos trucidare voluerunt. Cæsus tum fustibus est beatus Vuillehadus, & multa

Pagani vo. lunt cum occidere.

Caditur fustibus.

VIRIUS
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

Nota de reliquis sanctorum.

multa ei plagæ inpositæ sunt. Quidam verò ex illis, districto gladio in eum irruit, & caput ei amputare voluit: sed vir sanctus thecam, in qua sanctorum reliquæ inerant, ad collum suspensam habebat. Itaque ictus ille in eius caput vibratus, partem quidem ligaminis thecæ discidit, sed eum prorsus nihil læsit. Eo miraculo pagani territi, illum cum discipulis illæsum, à se dimiserunt.

Vuedekindus Saxo persequitur Christianos. S. Vuillehadus venit Roman.

Porro inuictissimus Francorum Rex Carolus, audita eius fama, cum egregiè amavit ad propagandam Christi religionem, veritus nè fractus iniurijs, à prædicando verbo Dei cessaret. Tum verò in Vuigmodiam se conferens, ecclesias illic condidit, & populum saluari prædicatione alacriter erudiuit. Denique anno Christi septingentesimo octogesimo primo, omnes Frisones circuncircà degentes, Christianam fidem se complecti velle promiserunt. Sed anno tertio Vuedekindus Saxonum dux, congregato exercitu, aduersus Carolum Regem rebellauit, Christianosq; persequi, & è suis sinibus profligare cœpit. Id vbi comperit vir Dei Vuillehadus, abiit in Vtriuistri: sed ibi quoque imminentem persecutionem, Christi benignitate euasit. Inde verò Romam proficiscens, cum sanctissimi Pontificis Adriani cōsolatione animatus esset, in Franciam lætus redijt. In illo itinere scutella eius lignea contracta, creditur meritis eius redintegrata.

Vuedekindus baptizatur.

S. Vuillehadus sic primus Episcopus Bremensis.

Porro autem Carolo Francorum Rege iubente, in Vuigmodiam reuersus, Christi fidem publicè & strenuè prædicauit, destructaque templa instaurauit: conatusque eos Domino adiuuante & prosperante, eodem anno Frisones fidem Christi, à qua defecerat, rursus complexi sunt: atque etiam Vuedekindus ipse, totius mali author, Regi Carolo se submitrens, baptismi gratiam percepit. Carolus autem Rex cum esset Vuormatia, seruum Dei Vuillehadum Episcopum consecrari voluit, idque factum est tertio Idus Iulij. Eius autem parœciæ subiecit Vuigmodiam, Haras, Vtriuistri, Astergam, Vuangam & Noerden. Et illic quidem primus Episcopus fuit beatus Vuillehadus: in ipsa autem functione Episcopi admodum piè & religiosè se gessit, virtutumque studia multis modis auxit. Cum autem corporis incommoda valetudine admodum confectus esset, Hadrianus Pontifex iussit, vt piscibus vesceretur, quibus ob studium abstinentiæ vi non solebat. Nullus propè dies abiit, quo non sacra Misærum solennia cum magna cordis cōtritione celebraret, insuper nonnunquam duo vel tria Psalteria læsitans. Ità vir beatus doctrinam suam egregiè ornat, exemplo suo confirmans, quod ore prædicabat.

Dedicatio Ecclesie Bremensis.

Bremæ ædificauit templum elegantissimum, dedicauitque illud Calendis Nouembris Dominico die in honorem Domini nostri Iesu Christi, & beati Petri Apostoli. Atque ea in vrbe Episcopi sedem constituit.

Psal. 32. Felicitèr abijt ad Dominum.

Tandem cum vniuersam parœciam suam studio piæ inrètionis crebrò perlustrasset, in locum, qui * Bleckensee dicitur, peruenit: vbi tam acri correptus est febre, vt discipuli qui cum eo erant, vitam eius desperarent. Vnus autem ex eis familiariter ei adhærens, dolorem, quem ex eius obitu impendente conceperat, lachrymis & querimonijs testatus est: Noli, inquiens, pater sancte plebem, quam pascèdam suscepisti, quæque cultui diuino sese accommodare videtur, deserere, nè tenellus grex, te decedente, luporum moribus exponatur. Ei verò beatus vir sic respondit: Noli, filii mi, à Domini mei conspectu diutius me auocare. Oves ab illo mihi commendatas, et tuendas committo. Non deerit vobis benignitas eius, cuius misericordia plena est terra. Atque ità pia animi deuotione vir Domini cælo semper intentus, sexto Idus Nouembris, cum iam virtutibus perfectus esset, in Christi pace obdormiuit. Ad eius exequias plebs deuota vndiquè accurrens, patrem & doctorem optimum cum hymnis & laudibus ad Bremensem ecclesiam, quam ipse condiderat, deportarunt, in eaque sacrum corpus eius tumularunt.

Fuit in Episcopatu Bremensi annos duos, menses tres, dies vigintifex.

EX LIB. II. CAPITE XIII. ET XV. SA.

XONIAE ALBERTI KRANTZII QVAEDAM HIS SVB-

imprimus, quae non parum faciunt ad beati Vvillehadi historiam confirmandam & illustrandam.

VM iam antè diuisis locis per Saxoniam Rex (Carolus Magnus) aliquot constitisset Episcopatus, in Osnaburga, in Salingstede, in que Padeburna: anno tandem DCCLXXXVIII. Bremensem erexit Ecclesiam, vt esset suffraganea Colonienfi. In quam ordinatur Episcopus Vvillehadus, natione Anglus: qui multis iam annis in maritimis eius regionis Christi Euangelium disseminauit. In persecutione, quam excitauit Vuedekindus, vix ipse elabatur, cum discipuli eius diuersis locis occumberent pro Christo. Vnde Dei confessor maius fitiens lucrum animarum, Euangelicum compleuit praecipuum, de ciuitate fugiens in Matth. 10. ciuitatem: disperfis que ad praedicandum socijs, ipse Romam cum Ludgero adijt: vbi De Ludgero. sanctissimi Papae Hadriani consolatione releuati, Ludgerus ad professionem ordinis sancti Benedicti in montem Cassinum, Vvillehadus in Galliam ad sepulcrum sancti repedauit Vuillibrordi. Itaque biennio vterque conclusi, contemplationi insisterunt historia To 2. & orationi, magni Saxoniae futuri Apostoli: orantes interim pro persecutoribus & Martij 26. gente Saxonum, ne iactum in eos fidei semen inimicus homo zizanij opprimeret. Quo tempore Vuedekindus author, vt diximus, rebellionis, ad fidem, vt est dictum, venit, baptizatus cum alijs Saxonum magnatibus. Et tum demum subacta Saxonia, Saxonia in in prouinciam est redacta: quae diuersis temporibus in octo Episcopatus diuisa, Mo- prouinciam guntino & Colonienfi Archiepiscopis est subiecta. Operae precium iudicauit inferere redacta. priuilegium Caroli, quod tum contulit Ecclesiae Bremensi: vnde discant posterius, quid permouerit optimum Regem, Episcopis, non Ducibus suis, terram supponere: cer- nantque de temporum ratione complurima, quae alibi non legantur. Exemplar ergo eius priuilegij, Bremensi Ecclesiae à Carolo donati.

IN NOMINE DOMINI & Saluatoris nostri Iesu Christi, Carolus diuina or- Cap. 15. dinante clementia Rex: Si Domino Deo exercituum succurrente, in bellis victoria Priuilegiu Ecclesiae Bremensis. potiti sumus, in illo, & non in nobis, gloriamur: & in hoc seculo pacè & prosperitatè, & in perpetuo futuro aeternae mercedis retributionem nos promereri confidimus. Quapropter nouerint omnes Christiani fideles, quod Saxones, quos à progenitoribus nostris ob suae pertinaciae perfidiae semper in domabiles, ipsique Deo & nobis tam diu rebelles, quousque, illius, non nostra, virtute ipsos & bellis vicimus, & ad baptismi gratiam, Deo annuente, perduximus, pristinae libertati donatos, & omni nobis debito censu solutos, pro amore illius, qui nobis victoriam contulit, ipsi tributarios & subingales deuotè addiximus: videlicet, vt qui nostrae potestatis iugum haecenus ferre detrectarunt, victi iam, Deo gratias, & armis & fide, Domino ac Saluatori nostro Iesu Christo, Saxonia vt ac sacerdotibus eius, omnium suorum iumentorum & fructuum, toriusque culturae de- Episcopis sit subiecta. cimas ac nutriturae, diuites ac pauperes legaliter cõstricti persoluant. Proinde omnem terram eorum antiquo Romanorum more in prouincias redigentes, & inter Episcopos certo limite determinantes, septentrionalem illius partem, quae & piscium vbertate diuisa, & pecoribus alendis habetur aptissima, pio Christo & Apostolorum suorum principi Petro, pro gratiarum actione deuotè obtulimus: sibi que in Vuignodia, in loco Bremen vocato, super flumen Vueseram Ecclesiam & Episcopalem con- Vuesera, id est, Vuil- gium. stituimus cathedram. Huic parochiae pagis septuaginta mansos cum suis colonis offerentes, totius huius parochiae incolae, decimas suas Ecclesiae, suoque prouisorio fideliter persolvere, hoc nostrae maiestatis praecipuo iubemus, donamus, & confirmamus. Ad hoc etiam summi pontificis & vniuersalis Papae Hadriani praecipuo, necnon & Mo- al. Lulli guntinensis Episcopi * Lullonis, omniumque, qui affuere, pontificum consilio eandem Vuillehadus sit primus Episcopus Bremensis. Bremensem Ecclesiam, cum omnibus suis appendicijs, Vuillehado probabilis vitae viro, coram Deo & sanctis eius commisimus: quem etiam primum eiusdem Ecclesiae tertio Idus Iulij consecrari fecimus Episcopum: vt populis diuini semina verbi, secundum datam sibi sapientiam fideliter dispensando, & nouellam hanc Ecclesiam canonico ordine & monasteriali competentia instruendo, interim plantet & riget, quousque precibus sanctorum suorum exoratus, incrementum det omnipotens Deus.

Innotuit etiam idem venerabilis vir serenitati nostrae, eam, quam diximus, parochiam

UR IUS
R VII
5

chiam, propter barbarorum infestatum pericula, seu varios euentus, qui in ea solent contingere, ad sustentacula siue stipendia Dei seruatorum inibi militantium minime sufficere posse. Quamobrè, quia omnipotens Deus in gente Frisonum, sicut Saxonum, ostium suum aperuit, partem prænominatę regionis Frisia, quę contigua huic regioni esse dinoscitur, eidem Bremensi Ecclesię, suoque prouisorio Vuillehado Episcopo, eiusque successoribus perpetuò delegauimus retinendam. Et quia casus præcedentes, nos cautos faciunt in futurum, ne quis, quod non optamus, aliquam sibi in eadem diocesi usurpet potestatem, certo eam limite facimus terminari: eique hos terminos, mare Oceanum, Albim fluuiũ, Liam, Strenbach, Hafalam, Vuimmarham, Snielbach, Ostam, Mulinbach, Moram plaudem, quę dicitur Sigefridi de moer, Quittinam, Chisemmoer, Ascbrock, Vuiscbrock, Biuernã, Vternam, iterumque Ostam. Ab Ostã verò vsque dum peruenitur ad paludem, quę dicitur Kaldëbach: deinde ipsam

Limites diocesis Bremensis.

*Vuennã fluuiũ, à Vuenna verò Bitinam Farstinam, vsque ad Vuesseram fluuium: deinde ab orientali parte eiusdẽ fluminis viam publicam, quę dicitur Helsenueg, Sturmegor & Lorgoe: determinantem Sechbasam, Alapam, Caldehorra, iterumque Vuesseram. Ex occidentali autem parte viam publicam, quę dicitur Folckuueg, quem incolę loci Vuildloch nominant: Finolam, Vualdesmoer, Berckpol, Eddenri apud plaudem, Emisgoer & Oestergoer determinantem: Brudlocho, Biberlach, iterumque mare: firmos & intransibiles iussimus, & circumscribi: vt huius donationis ac circumscriptionis autoritas nostris futurisque temporibus, Domino protegente, valeat inconcussa manere, manu propria subscripsimus, & annuli nostri impressione signari iussimus. Signum domini Caroli Regis inuidissimè:

Hildebaldus Archiepiscopus Coloniensis.

S. Vuillehadus multis annis prædicat Frisijs & Saxonibus.

Sedit igitur in Ecclesia Bremensi beatus Vuillehadus post ordinationem suam annos duos, menses tres, dies vigintis sex: prædicauitque tam Frisijs quàm Saxonibus post martyrium sancti Bonifacii omnes annos triginta quinque. Obijt autem senex & plenus dierum in Frisia, in villa * Pleccazze, nunc vocant Plexen: quę sita est in Rustria. Corpus eius Bremam deportatum, in basilica sancti Petri, quam ipse ædificauit, sepultum est. Transitus eius celebratur festiuis gaudijs vj. Idus Nouembris. Ordinato, 3. Idus Iulij. Hactenus ex Crantzio.

VITA S. GODEFRIDI EPISCOPI AMBIANENSIS, AVTHORE NICOLAO MONACHO SVES-

ionensi, eius æquali: Cuius tamen dictionem passim mutauit, & plerumque nommib. contraxit F. Laur. Surius, sola Epistola nuncupatoria prorsus nihil mutata: quę mox sequitur.

Reuerendo patri Rohardo, sanctę Sueffionensis sedis ac matris Ecclesię Decano, Nicolaus beatorum martyrum Crispini & Crispiniani, ipsius vrbs Apostolorum & patronorum, seruus, debita venerationis obsequium. Sæpius, patre amantissime, tua sanctitas paruitatem meam cõmonescit, vt aliqua de gestis pię memorię Godefridi Ambianensis ciuitatis præfulis, in laudẽ omnipotentis Dei stylo cõtraderem fidelium posteritati. Quod vt ipse reor meministi, primo durè suscepi, nec mirum. Etenim à tanti viri pijs laudibus exprimentis hinc me reuocabat ætatis immaturę debilitas: (Vt enim relatione obstericis insertum memorię retinebam, non amplius quàm quinque lustrorum ambitum attingeram) hinc verò humilis sciētiorę tarditas maximè retrahebat. Nam vt de reliquis taceam, nondum complexionem syllabarum, nondum ipsius Alphabeti elementa plenè cognoueram. Cumque modernos acutiore, & vt ita dixerim, lynceum more obstantia quęque subtiliter penetrare intueor, dum vnumquenque in suo sensu abundare contemplor, dumque penè vniuersos eloquiorum flores perquirere, simul & compendio studere perpendo: nimium nimiumque vereor, quòd si tantilli exercitij ruditas, inculti que ingenioli tarditas, Pythagoricas seu Platonicas peruenerit ad aures, fastidium magis, quàm emolumentum generans, inter argutos videar grauis

gravis anser pestrepere olores. Enimvero moris vituperanda fertur pictura, ut à longè quidem perpulchra pareat: cum verò obtutus attentius subtiliusque defixeris, amplius vilescat. Quod & ego, nè simile quid incurrem, admodum formidabam, sicque potius subannationi cunctorum iudicio merito paterem, quam laudi: cum durum nimis sit, iuxta cuiusdam dicti sententiam, cuiuspiam meritum calamo efferre, cuius imitator esse desistis. Hæc aliisque quamplurima cum mihimetipsi obijcerem, his meam pusillitatem refoues, tarditatem desidiâque communes, non æquum fore, si verbi Dei talentum acceperim, de caelestibus reticendo, occiduam vitam, iuxta illud Crispi, vti bruta animalia, quæ natura finxit prona & obedientia ventri, præterire silentio: quod etiam est minam reponere in sudario: sed dignum piûmque, actus serui Dei ad ipsius fauorem, simulque fidelium exhortationem, pro ut vnâ spiritus nos de omnibus doceret, non in immensum cognitioni mortalium commendando, exarare calamo. His aliisque tuis tam allocutionibus, quam & allegationibus inclinans animum, quanquam pridem ad id peragendum flagraret, tamen vehementer timebam ruditati hebetis intelligentiæ, nè si illud aggrederer, quasi contra torrentem conarer, sicque succumberem mole præconandæ pressus historia. Rursus itaque illo tuo excellenti more his pigritantem suscitâs, ut videlicet meminerim me reum detineri, si ad ornandam veri summi que sacerdotis vestem nollem, cum possem, competenter offerre. Et nè de inæqualitate virium id exequendi minime diffiderem, nec de ingenij tarditate titubarem, sepius inculcabas, ut in ipso, qui fabricatus est surdum & mutum, spem ponens, hoc opus, vniuersis imitari cupienti- Exod. 4.

bus vile, mihi esset in voluntate: orationibus autem ipsius serui Dei suffragantibus, quam citius feliciter futurum in perfectione. Quia verò, iuxta quod legitur, Quoque magis tegitur, tectus magis æstuat ignis: præcepto tuo, cui non obaudire, nefas duxi, nimium nimiumque moratus, tandem ad scribendum animum appuli, egregios mores gloriosi Godefridi, dignosque relatu, ad fauorem illius, qui in sanctis suis mirabilis prædicatur, quantum scientia imperitus, recitandos statui. Itaque venerande pater, nequaquam in his perquiras sapientiam sermonis, sed præpollentem vitam viri, ad imitationem postquam cunctis, qui sobriè & iuste versantur in domo Dei. Sed quia nôsti, quòd ad euoluendum tam immensæ profunditatis pelagus pluma imbecillis est, orationibus tuis obtine, quatenus aura paraclæti spiritus nobis aduenire, iam iamque cursum dignetur dirigere: ut quòd nos ducit oratio, illa rate, possimus pertingere.

*Exoro, valeas, felix cum temporeurras.
Post obitum carnis, par adisi pacefruaris.*

PROLOGVS AVTHORIS AD LECTOREM.

Memoria proditum est, apud veteres in more positum fuisse, præclare ab alijs dicta & facta, literis mandare, ut posteris egregiæ virtutis essent monimèta: tum etiam illorum imagines vel nomina, siue aureis, siue æreis insculpta laminis, ad excitandam animi virtutem & fidentiam, ob oculos statuere. Quod si ob propagandam eorum famam mortalium sagacitati fieri placuit, quos non modò æquum non fuit superuacaneis efferi laudibus, sed etiam imitari velle extremæ dementiæ sit: quanto iustius nos militum Christi res gestas ad laudem præpotentis Dei, ad fidei confirmationem, ad excitandam auditorum ignauiam literis consignamus, quos pro sua benignitate ad illud gloriæ fastigiû Deus euexit, ut filij Dei & dicerentur, & essent: nec tantum regni caelestis participes, sed etiam hæredes Dei, Christi que cohæredes sint? Nè quis autem temerè id fieri existimet, meminerit iubere egregium citharœdum, ut fideles quique laudent Dominum in Sanctis eius: quos ab ipso mundi exordio ita in hoc mundo constituit, ut in medio nationis prauæ atque peruersæ, verbum vitæ in se continerent. De quibus etsi multa dici hoc loco possent, sed sermo cohibendus est, nè fiat lectori vel auditori onerosus. Ex eorum autem collegio libet iam in medium adducere electum Christi antistitem Godefridum, Ambianensis ciuitatis pastorem, quem Dominus Iesus ex eius latebris extractum, eo tempore, quo Philippus Henrici Francorum Regis filius in Gallijs rerum potiebatur, ceu sidus eximium, quo peccatorum tenebræ illustrarentur, in specula sanctæ matris Ecclesiæ collocavit: qui quantæ sanctitatis & innocentie fuerit, finis

Iohan. 1.

Rom. 8.

Psal. 150.

Philip. 2.

Quo tēpora
vixit S.
Godefridus,

MUR IUS
5

finis declaravit, in quo, ut ante nos dictum est, securè laus omnis canitur. Etsi autem de illo multa extent, plurimæque memoriæ succurrant, nos tamen ea duntaxat annotabimus, quæ penè omnes nouerunt. At verò dum satis necdum video, ex ipsius quænam potissimum eligam, hominumque animis affigam, dum fluctuat animus, priorane, an posteriora commemoranda suscipiam, haud mediocres me angustiae obtinent, incerta miserè me premit, ita ut tanto oneri impar, rerumque gestarum immensitati succumbens, cum quodam exclamare cogar, Inopem me copia reddit.

Multæ eius
reuelatiões.

Nam si referre velim, quotiès illi de statu præsentis Ecclesiæ diuinæ sint oblatæ reuelationes, quàm crebrò ille beatissimis supernorum spirituum coetibus ultra quam communis naturæ admittit imbecillitas, admixtus, potentum huius seculi infidelitatem, & in subditos tyrannidem, itemque pellicum & matronarum infandam commixtionem, æternis ignibus puniendâ prænouerit, (horum enim foetor iam in æquissimi iudicis cõspectum pertigerat) utque fraternæ charitatis flamma incensus, diuinæ animaduersionis gladium iam iamque imminere cunctis denuncians, innumeras

Corporis
afflictiones

pertulerit angustias & labores; tum quoque, si frigora, nuditatem, ieiunia, quibus mirè corpus suum edomuit, si castitatem, patientiam, humilitatem, ceterasque virtutes eius, quibus egregiè instructus, viam mandatorum Dei dilatato corde hilariter cucurrit, exactè explicare contendam, modum voluminis excedam, videborque dixisse incredibilia: adedò non potest horum certus numerus iniri. Quid igitur? Si non possunt dici omnia, ad excitandam tepidorum desidiam, ad inflammandos caelestium amore pigrorum animos, vel pauca è plurimis ceu desides & oscitantes non commemorabimus, lucernamque Christi benignitate accensam, ut mortalibus iter ostèdat, quo pergendum sit ad beatitudinem, nostro silentio interim sub modio latere patiemur? Quid verò hac re possit fingi impudentius, aut dici miserabilius? Nam de tanto viro dicere, præclarum, honestum & pium est: de illo horis & locis omnibus meditari, vtile & salutare est: denique, quò iam præcessit, illum sublequi pro viribus, optatissimum esse debet.

Marth. 5.

Adiuuante igitur nos spiritu Dei, & precibus ipsius Godefridi Episcopi suffragantibus, eius ortum, mores bonos, felicemque è corpore migrationem, non fallaciòse, sed syncerè coram Deo in Christo scribere conitemur. E quibus pauca quidem nostris oculis vidimus: reliqua verò, hominum veracium, qui illum familiaris & videre & audire potuerunt, fideli relatione didicimus, putà Renigerij monachi S. Quinti-

Aetas Au-
thoris.

Renigerius,
Robardus,
& Gislebertus
S. Godefridi disci-
puli.

ni, cuius cœnobium Peronæ vrbi propinquum est, qui Renigerius à puero discipulus fuit nostri huius prædicandi Godefridi: & cum ego ei loquerer, ætatis excefferat annum sexagesimum sextum, & in monasterio vixerat annos quinquaginta. Robardus etiam, viri venerabilis, qui in Sueslionensi Ecclesia Decani officio nunc fungitur, quemque hic Dei seruus Godefridus ab ipsis incunabulis (Nam erat eius ex sorore Hodierna nepos) apud se educauit, & ad reuerendos prouexit mores: Qui sanè memoria sempiterna dignus est, tantoque potest veriùs de beato viro testari & proloqui, quanto eius præclare dicta & facta, omni venerationis studio complectenda, familiaris cognita & perspecta habere potuit. His accedit Gislebertus, vir æquè per omnia fide dignissimus, qui ei indiuiduus terra marique vsque ad supremum vitæ eius diem comes adhæsit. Quòd si quis impudenter oblatrare & carpere nos velit, cur non tam visa, quàm audita referamus, accipiat ille, quod beatus Gregorius Pontifex & Doctor in Dialogo suo dicit, Lucam & Marcum Euangelium, quod scripserunt, non visu, sed auditu didicisse. Itaque, cum Doctor gentium testis sit fidem ex auditu constare, tantorum virorum freti autoritate, ad dicenda ea, quæ de beato viro suscepimus, nos accingamus. Qua tamen in re quandò nobis vires deesse non ignoramus, habitatoris eius spiritus sancti gratiam medullitis imploremus: ut de tali tantoque patre digna animo concipere, & lectori vtilia proferre queamus, quem

Rom. 10.

ille plurimis charismatibus gratuita benignitate præclare illustrauit.

VITÆ LIBER PRIMVS.

Quibus ortus sit parentibus. Cap. 1.

LITVR venerabilis Godefridus pago Sueffionensi editus est in lucem, habuitq; parentes ingenuos, fide & actione catholicos. Pater eius Frodo, mater Elizabeth dicta est. Degebant autem illi in prædio Moulicurtenfi, & cœnobio beatæ Mariæ * Nouigenti è suis redditibus, terris & vineis, non parùm multa contulère. In eo autem cœnobio annis aliquot vixit Frodo in habitu monastico, præclaraque innocentia & patientia exempla reliquit: mater verò orbata viro, instar turturis, casu aliquo coniugem amittentis, in viduitate & animi puritate perseverans, vsque adeò superuixit, vt filium suum viderit eius monasterij regimen obtinere.

De Godefrido Abbate S. Quintini. Cap. 2.

EST celebre monasterium in Veromãduorum solo, in beati Quintini martyris honorem conditum, Peronæ oppido propinquum. Ei per id tempus præerat vir pius Godefridus, & morum integritate, & generis nobilitate clarus. Fuit enim patruus Ida, filie Alberti nobilissimi Comitis Namurcensis, quæ iuncta matrimonio egregio * consuli Boloniensis prouinciæ Eustachio, Godefridum & Balduinum ei peperit: qui postea itineris Hierosolymitani, quod iubete Vrbanò Pontifice maximo susceptum fuit, duces & moderatores inuictissimi diuinitus instituti, urbem Hierosolymam, in qua totius mundi vita à sacrosanctæ Crucis paribulo pependit, armis expugnârunt, atque in ea alius post alium imperium obtinentes, annis aliquot barbaras & à Christi religione alienas gentes egregiè debellârunt, & tandem illic animas Christo reddiderunt, honorificè ea in ciuitate, vbi sepulcrum est Domini, tumulari. Quæ quidem idcirco mihi commemorata sunt, vt possit intelligi genus illustre tanti patris, quem constat etiam regi suo magna cura inuigilasse, religione celeberrimū, literarum scientia & rerum quoquè externarum & politicarum peritia, cum primis instructum fuisse.

Nouëbris 8.
Patria & parentes S. Godefridi.

Hi ab alijs vocantur Duces Lotharingiæ.

Vt parentes elemosinis & precibus obtinuerint à Deo filiū Godefridum. Cap. 3.

CVM autem ille die quodã per pagum Sueffionensem iter haberet, hospitio vti voluit eius, quem diximus, Frodonis. Qui cum vxore sua tanquàm Dei seruum honorificè eum accepit, & charitatis officijs, multaq; humanitate profecutus est, & ad pedes eius pariter prouoluti, ab ore eius verba salutis attentis animis perceperunt. Omnis enim sermo eius, è diuinis erat scripturis depromptus, de gloria iustorum, de pœnis impiorum, de contemptu rerum visibilium & caducarum, de inuisibilium semperque manentis beatitudinis & felicitatis appetitione. Cumque ille eis loqueretur, inter alia sciscitatus est ex eis, num ququam è liberis suis (Duos enim filios, illos habere didicerat) Domino seruiturum obtulissent. Tum verò illi alta trahentes suspiria, multoque ab oculis manante lachrymarū imbre, aiunt se id necdum fecisse: eos, quos antè genuissent, quorum alter Fulco, alter Odo dicebatur, iam seculari militia implicatos teneri: se verò iam toto decennio nullam edidisse prolem, & iam tendere ad senectutem, nec vllam deinceps sperare sobolem: orare tamē, vt à Christo ipse eis impetrare velit filium, quem possint monastica professioni mancipare. Respondit ille, ad eam rem promerendam, expetenda esse iustorum suffragia & merita, piorum lachrymarum, monachorum & circumquaque degentium seruorum Christi preces. Non enim, inquit, vnum me sufficere video huic rei impetrandæ: sed quia ex propheta didicimus, fidelem Dominum in omnibus verbis suis, quid ille in Euangelio promittat, interioribus auribus fideliter accipite: Si quid, ait, petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Vos ergò in nomine filij patrem rogetis, credatisq; vos accepturos, & fiet vobis. His dictis, ad sua abiturus, illis valefacit, hortaturque vt in preces & opera pietatis incumbant. At illi duas vineas, alteram apud Morellichortem, alteram apud Cupheias, cum redditibus ei dono dedere, vt fratres, qui sub eius cura degebant, indè sustentarentur. Quæ quidem ille cum gratiarum actione suscipiens,

R piens,

URILS
VER
JONER
RVIII
5

piens, ubi ad monasterium suum redijt, conuocatis fratribus, quid illo itinere eu-
nisset, exposuit, Frodonis quoque & coniugis eius deuotionem & pietatem, atque
ab eis munus liberaliter collarum, indicauit. Fratres, ijs auditis, Christo ingentes
agunt gratias, offerunt sacrificia, ieiunijs & litanijs prepotentem Deum permoue-
re conantur, ut ocyus illorum voto satisfiat. Christus, cui humilium & mansuetor-
um semper placuit deprecatio, exaudit desiderium pauperum: Elizabeth coepit
filium, suo tempore in domo Dei, quae est Ecclesia, luminare magnū futurum. Ac-
currunt cognati & vicini, mira omnes laetitia & exultatione afficiuntur: & deinde
edita tanta prole, non modò homines, sed etiam celestis patriæ ciues, gratulantur.

Vbi & a quo baptizatus sit S. Godefridus.

Cap. 4.

Iudith 9.

Editur in lu-
cem S. Go-
defridus.

Baptizatur.

1. Reg. 2.

VT autem baptismi gratiam perciperet natus puer, ad monasterium sancti
martyris Quintini deportatus, atque à monasterij patre Godefrido, cui-
us paulò ante meminimus, amanter exceptus & baptizatus est, atq; etiam
è fonte sacro eius manibus susceptus, eius nomine appellatus est. Iussit
autem idem Christi seruus, nescio quid diuinæ in illo gratiæ presentiens, accuratè
cum enutriri, ut in templo Domini tanquàm alter Samuel, quandoquè iugiter fer-
uiret, & crescente in illo gratia spiritus sancti, intrans in sancta sanctorum, offerret
sacrificium pro populo Dei: quod & factum est, ut suo loco dicemus.

Quando monasticum sit complexus institutum.

Cap. 5.

Quinquen-
nis induit
habitū mo-
nasticum.

Mirè profi-
cit virtute
& sapientia.

Ablatus indè cura parentū, cum iam quinquennis esset, rursus ad eundem
patrem Godefridum adductus est. Ille verò puerum exofculās, habitum
religionis ei tradidit, disciplinisq; tum liberalibus, tum monasticis dili-
genter erudiuit. Et ille puerulus, perindè ut solet humus, nimio solis ad-
usta feruore, in fusum imbrem celeriter imbibere, & fertile solū, a cepto semine,
messori copiosam refundere segetem: à magistro tradita, auidè hauriebat: & re-
ipsa quoque & opere exequi, auidius & ardentius conabatur. Vndè factum est, ut
ab illo monasterij patre impensius amaretur, & suis quoque coætaneis & aequali-
bus nō mediocri venerationi esset. Augebatur interim in illo gratia Dei, & coram
Deo & hominibus in dies ætate & sapientia proficiebat.

Vt à grue rostro percussus in oculo, nihil mali perpeffus sit.

Cap. 6.

Insigne mi-
raculum in
puero.

Accidit autem, ut solus in monasterio pius puerulus ambularet. Ecce autē
cuncti obuia fit grus, quæ iam senio fessa, oblongum rostrum tanta vi ab im-
prouiso adegit in oculum eius, ut caput totum cōfixisse videri posset. Que-
res cum non solum dolorem, sed etiam mortem afferre debuisset, pius puer
Christi nomen fideliter appellans, signumq; Crucis pollice identidem vulneri
imprimens, non mortem, non oculi iacturam, immò ne minimum quidem dolo-
rem pensit. Aduolant certatim fratres cum patre monasterij, fundunt lacry-
mas, suspirant grauiter, putant orbatum lumine, cerebrum, in quod grus rostrum
defixerat, mox effusum iri, puerumque illic moriturum. Sed Deus non est passus,
ut eo vulnere vel oculus eius deformaretur, quem & Abbarem & Episcopum fore
sciebat. Vbi ergò vident fratres, nihil incommodi ei accidisse, sed sanum atque in-
columem adstare, gemitus mutantur in gaudia, moeror & luctus omnis abiecit,
Christus ab omnibus eximie prædicatur, quod sit fidus & verus suorum custos &
conseruator. At tamen, ut extaret tantæ virtutis monumentum, in oculo, quoad
vixit, quædam hæsit cicatrix, sed prorsus nullam ei deformitatem afferens.

Vt inter fratres monasterij vixerit.

Cap. 7.

Eius virtu-
tes.

Victus par-
simonia.

ERat ei vultus propemodum angelicus: nec modò æquanos, sed etiam gra-
te maiores, morum honestate & maturitate anteibat. Erat in vigilijs per-
nox, creber in precibus, scripturæ diuinæ studiosissimus, non id spectans,
quod plerique solent, ut doctus videretur: sed intimæ lucis suauitatem, &
lachrymarum largos imbres indè eliciens, atque intelligentiæ pennis ad superna
se erigens, quæ lectione didicerat, tanquàm mundum animal assidua commemo-
ratione ruminabat. Cibi potusq; multa in eo cernebatur parsimonia: quippe me-
mor erat illius Boethianæ sententiæ, naturam paucis minimisque rebus esse con-
tentam. Itaque non modò superflua, sed etiam necessaria corpori non raro subtra-
hebat, ad eò ut plerunquè fratribus cibum capientibus, solus in templo meditatio-
ni siue lectioni operam daret, atque vique in noctem ieiunium protrahens, confe-
ctum

Cernens verò monasterij pater Godefridū caduca vili pendere, virtutūque ardua ardenti desiderio petere, mirificè animo exultabat. Itaque vt alijs quoque virtus eius innotesceret, fratrum malè habentium curam ei demandauit, iussitque vt ad omnia illis officiosum & obsequentem se præberet, necessaria quæque pro viribus eis suppeditaret. Ille patris accepta voluntate, comiter alacriterque eis inseruiuit, manus, pedes, aliâque affecta corporis membra suis manibus abluit, crebrò interim ex animi pietate multas effundens lachrymas. Cùm naturæ poscebat necessitas, suis impositos humeris, ad loca opportuna & ferrebat & referebat, lectulos accuratè componebat, cæteraque humanitatis officia blanditer & peramanter exhibebat, sperans se ab illo æternæ beatitudinis præmia receperum, qui in supremo mundi die dicturus est suis: *Quandiu vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Venite, possidete paratum vobis regnum.*

Vt diabolus se eius oculis ingesserit. Cap. 12.

DTe quodam aduersascente fratres eum vocant, & vt cibos è culina afferat, deprecantur. Responderit ille: Hesperus eni quanuis terras obduerit vmbri, Pergo tamen, quò vestra iubet nunc ire voluntas. Sed oretis, quæso, Dominum pro me, certi, maligni dæmonis machinis interim me oppugnatum iri. Sic dixit, & nè posset inobedientiæ & ignauiæ nota ipsi iniuri, diuini zeli feruore incensus, ocyùs ad culinam abiit, allaturus ea, quæ iussus erat. Ibi tum tortuosus coluber, qui quòdam Romanum monachum, beato Benedicto panem ministrantem, confraçto tintinnabulo conatus est ab officio charitatis auertere, etiam hunc Dei seruum ab hoc obedientiæ studio eiusmodi ludibrijs retardare molitus est. Inter refectorium & culinam humilis casula intererat, per quam traferendum ei erat. Cùm ergò ad id loci venisset Godefridus, videt vmbream retrorsum foedissimamque magno impetu in se inferri. Erat autè dæmon in effigie cuiusdam monachi, nupèr admodum defuncti, videbaturque; manus habere colligatas, & atro cucullo indutus: denique, ad eò horridus, vt, si coràm cerneret, principè tenebrarum esse dubitare non posses. Etsi autem iam præuiderat ità futurum, tamen in solito occursum non nihil exterritus, (quippe qui ipsum totius inuidiæ magistrum, qui modò in angelum lucis se transfigurans, modò satanā, vt est, sese mortalibus ostendens, mille modis pios infestat, presentem intueretur) quis esset, vel ad quid venisset, scire cupiebat: cùm ecce Christo reuelante intelligit simulatā speciem defuncti fratris, moxque contra illam Crucis Christi signum vibrans, repente eum euanescere cogit, relicto post se odore deterrimo, qui suum proderet auctorem. His alijsque dæmonum tentationibus exercitatus, tanto magis Dei proximi que amore flagrabat, quanto omnis boni æmulum aduersum se acrius scire sentiebat. In excipiendis hospitibus, pauperibus & peregrinis (Nam ei muneri atque officio præerat) hilarem se exhibebat, sciensque in illis Christum se excipere, etiam suas illis vestes largiebatur, ipse interim frigoris iniuriam æquanimiter perferens.

De fratre eius Odone. Cap. 13.

HAbebat in eodem monasterio germanum fratrem, Odonem nomine, miræ simplicitatis & innocentie virum. Quem à seculari militia orationibus, mellitisque sermonibus abstraxerat, & monachorum contubernio adiunxerat. De cuius vita, quòd se offert occasio, obiter pauca dicemus. Quadraginta ille & eo amplius annis in monasterio monachus sobriè, piè & iustè versatus est: & diuinas quidè ignorabat literas, sed præcepta Dei ab alijs edoctus, opere implere studuit. Decem & octo annis esu carniū abstinuit, donèc Abbatis imperio & fratrum sententia compulsus, communem monasterij regulam vel inuitus ea in re sequeretur. Tempore Quadragesimæ decem annis vsque ad eò silentij tenax fuit, vt nullum prorsus, præterquam in confessione sacramentali, verbum fuderit. Nec solum ijs Quadragesimæ, sed etiam alijs anni diebus, pane & aqua contentus, carnem multis afflixit modis, quotidianisque virgarum & flagellorum ictibus contriuit. Monasterij rebus, quæ ei creditæ erant, tanta fide vsus est, vt, quod possit incredibile videri, non modò extraneis, sed ne cognatis quidem, obolum vnquam volens gratis dederit Abbatis iniussu. Cùm iam extremus adesset vitæ eius dies, coram fratribus Dominica percipiens sacramenta, manibus in prece extensis, hilari vultu animam expirauit. Poteest hinc animaduerti, quam religiosum & piū Godefridi genys fuerit.

Aegrotis of
ficiose ad-
modum ser-
uit Gode-
fridus.

Math. 25.

Obediencie
virtus dia-
bolo odiosa

Diabolus
eū terrere
nititur.

1. Cor. 11.

Crucis si-
gno eū de-
clit.

Odonis fra-
tris eius vi-
ta sanctissi-
ma.

hinc eū
miserans
ad ostend
miseros

Vt sit cella vinariae praefectus Godefridus. Cap. 14.

Prouincia illa, in qua monasterium hoc situm est, omnibus penè frugibus abundat: vicinis magna ex parte caret. Itaq; habitatores nō ferè nisi aliunde importato vino vtuntur. Abbas verò & monachi nō ignorantes Godefridi industriam, id officij ei demandarunt, vt vinum cōpararet in vsus fratrum, atq; etiam pauperum & hospitem, ad ipsos diuertētium. Id ille quidem inritō grauitè accepit, sciens agrè posse eorum animos in virtutibus habere profectus, qui rebus mundanis distrahantur. Sed cum vera humilitas nunquā destituta sit comite obedientia, admodū reuenter & submissè eam prouinciam recepit. Statuerat enim apud se, non suo viuere arbitratu, sed alieno parère imperio. Interim tamen suis meritis minimè praefidens, fratrum opem sedulo expecebat: & tum sanis, tum debilibus, atq; etiam pueris permulta humanitatis officia praestabat, vt Christi ardentius deprecarentur, quò per regiū incedens iter, onus impositum ferret humiliter, & neq; ad dexteram, neq; ad sinistram deflectendo, ad Christum pertingere mereretur. Ad eò autè diuina illi adfuit gratia, vt monasterij res, ab eius antecessoribus afflictas, & aere alieno obligatas, monasterio restituerit, & fratribus illic degentibus, alijsque eò aduentantibus res necessarias abundè suppeditarit.

Inuitus quidē, sed tamè humiliter suscipit curā cellae vinariae.

Vt omnibus charus fuerit. Cap. 15.

Eatempetate, maligni serpentis agente inuidia, Robertus Peronenfis, Odo *Namurcensis oppidi, Clarenbaldus castri Vendouilensis dominus, alijsq; satanae satellites, atrocè excitarūt bella in Veromanduorum, Sueffionum & Laudunensium regione: ita vt nō modò nemo clericus aut monachus, sed nec ipsi quidem ecclesiarum rectores itinèri committere se auderent. At Godefridus non solum vulgo, sed ipsis etiam principibus impendiò charus & optimè notus, nihil reformidabat, sed hac atq; illac securus proficiscebatur. Quòd si vel sua, vel aliena necessitate adactus, illos adire cogeretur, quod nemo mortalium ab eis impetrasset, id ei perbenignè atq; etiam lætissimis animis largiebantur. Ità ille charus suo creatori, etiam à creaturis studiosè & ex animo colebatur & obseruabatur.

*Namensis

Inter periculatus est, & omnibus charus.

Vt ventris ingluuiem edomuerit. Cap. 16.

Cum aliquandò pagum Sueffionensem, in quo natus fuerat, circumiret, ad quoddam monachorum coenobium peruenit eo die, quo sanctorū martyrum Crispini & Crispiniani illic quiescentium, solennitas magno concurrentis plebis studio celebrabatur: quorum quidē martyrū ille perpetuū memor erat. Adiungens igitur se monachorum clericorumq; psallentium frequentia, animi sui synceram pietatē ac deuotionem in psalmis, hymnis & canticis spiritualibus suaue sonantis Ecclesiae perspicuè declarauit. Erat enim nō legendi duntaxat, sed etiam canendi apprimè peritus, tamq; suauius Christi depromebat laudes, vt qui eum audirent, lachrymas funderent. Porro autem paulò antè, quàm Missarum solennia celebraretur, in refectorium ingressus, casu illic multos offendit monachos, poculis & carnibus vescendis operā dantes: qui vbi eum conspicati sunt, non nihil verecundari coepere: sed quòd eis esset charissimus, deterso rubore, inuitant eum, vt cum ipsis comedat. At ille: Nolite, inquit, fratres isthuc à me petere, moxq; non sine magna admiratione subiungit: Aequumne est, cibum ventris refectioi mentis anteferre? Nondum completa est Missarū celebritas, & iam ventrem epulis infarcire iuuat? Oremus, psallamus, debitas Christo & sanctis eius laudes persoluamus, esurientes animas verbi Dei adipe saginemus, impleatur in bonis desiderium nostrum, primū quæramus regnum Dei & iustitiā eius, redamus quæ sunt Dei, Deo, postea ad reficienda corpora accedamus. His illi non, vt par erat, emendari, sed animis exulcerati, & atra bile perciti: Veni, vni, inquit, paries dealbate, pinguissimo cibo vnge arteriam, vt clariùs vox tua percutiat ac penetret aures nostras, multaque alia in venerandum virum probra conuiciaque iactarunt. Ità solent mali etiam rectè facta bonorum sinistrè interpretari. Porro Godefridus nihil his motus, sed cogitans illud Sapientis: Qui erudit derisorè, ipse iniuriam sibi facit: submissò capite, depressisque luminibus, ad templum mox rediit, cum timore & gaudio spiritali festum diem peragens. O virū columbina simplicitate candidum, nec serpentinae prudentiæ expertem, qui & venenatos improborum sermones nō ferre moderatè, & eorum versutiam scienter deuitare. Ita

Crispinus & Crispiniani? vrbis Sueffionensis Patroni.

Obiurgat monachos dissolutos, & ab illis proficiendū cōiicijs

Matth. 6.

Matth. 22.

Prouer. 9.

Matth. 22.

UR IUS
VER
ROBER
RVII
5

Gen. 2, C.
27.

que vt olim Iacob dum contemnit lentis edulium, patris benedictionem accepit ita & noster luctator his alijsque virtutum studijs hereditatem & benedictionem patris celestis promeruit. Huius rei in eo monasterio hodieq; fit mentio & commemoratio: in quo nunc gratia Dei, sanctorumque illic quiescentium intercessione, & fratrum labore, monastica disciplina vel maximè viget.

Vt sit sacerdotio initiatus. Cap. 17.

Postquam autem Godefridus quintum & vicesimum ætatis excessit annum, Abbas eius sanctitate permotus, voluit eum sacerdotio initiari. At ille se ad eius pedes abiecit, flet largiter, nec vt pleriq; solèt, verbis fictis, sed ab interno animi affectu expressis, etiam lectoris, nedùm sacerdotis, munere se indignum proclamat. Sed tamen pergit Abbas, iubet Godefridum ad Nouiembensem adduci Ecclesiã, cui tum Episcopus Rachodus præsidebat, vir sanè doctissimus. Cui etsi Godefridus & notus admodum, & charus esset, at nihilominus perfecti monachi Deoq; digni vita & mores ei indicantur. Itaq; illum ad se accersitum Episcopus amplectitur & deosculatur, luculentoq; sermone diuinis scripturis docet & ostendit, subditos suis præfectis per oia obedire debere. Deindè nulla interiecta mora, Godefridus sacerdos ordinatur, ipso præfule admodum exultate, q̄ suo ministerio id in tanto viro esset effectum. Ille verò quantum augebatur gradus dignitate, tantum & virtute & sanctitate crescebat. Castissime vitæ eius fama, nõ solùm in vicinia, sed etiã remota loca se diffundeat. Oprobãt oes eum habere pastorem. Quis enim nõ summopere appeteret illius erudiri magisterio, imbui institutis, felici gubernatione dirigere.

Vt sit Abbas institutus. Cap. 18.

Monasterium beatissimæ matris Dei, quod Nouigeti præclare extractum est, per id tempus ab Henrico Abbate sancti Remigij Rhemenis, administrabatur. Porro Ingelrammus Comes castelli Cociati, pater Thomæ in primis strenui militis, & Helinandus præsul Laudunensis, cum viderent, neq; spiritalibus, neque externis bonis, quantum ipsi vellent, illud augeri, ab Henrico Abbate magnis precibus contenderunt, vt aut accuratius id, quam hæcenus fecisset, instauraret, aut ab illo se prorsus remoueret. Se enim nolle amplius eius ferre detrimeta, quorum studio & beneficijs fundatum esset. Ille verò tum aduersa valetudine, tum ingrauescente ætate impediri se sentiens, quò minus præstare posset id, quod exigebatur, liberam eis permisit pastoris eligendi facultatē. Mox illi communicato cum Rainaldo Rhemorum Archiepiscopo, cæterisque Episcopis consilio, Godefrido hoc onus imponendum communi sententia decernunt. Comperta enim eis erat integritas, virtus, & modestia eius. Refertur autem isthuc etiam ad Philippum Francorum Regem: isque tanti viri electione mirè gratulatus, rem iuber accelerari, missis etiam literis suis ad Godefridum Abbatem montis S. Quintini, quibus eum rogabat, vt Godefridum monachum suum eò mitteret, vbi nutu Dei Abbas esset electus. Eas literas vbi accepit senex ille venerabilis, in fusus lachrymis: En, inquit, senectutis mea baculū, in quo mihi solebat in perturbacionum & tempestatum fluctibus esse perfugium & quædam respiratio, quemq; huic loco ego deliberabam pastorem præficere, nunc mihi repente auferre vultis? Monachi quoque pariter lachrymari, eheu eheu crebrò dicere, vereri loci desolationem, mortem oppetere malle, quam tanti fratris & sodalis amico contubernio & præsentia fraudari, quem omnes se patrem & Abbatem habitu sperassent. Sed cum Regis voluntati, & Episcoporum postulationi reluctari non auderet, Abbas Godefridus eum perduxit Laudunum clauatum, ad Helinandum Episcopum, vbi ille coram omnibus crebra trahens suspiria, opponebat ætatis & morū immaturitatem, scientiæ inopiam, indignum se asserens, qui in templo Domini extremi aditui fungeretur ministerio, tantum abesse, vt custos vasorum fieret. Sed quantum illi hæc aliaque id genus allegaret, nõ solùm non est exauditus, sed quamprimum pastorale munus tueri ac sustinere iussus est, Nouigentumq; honorificè adductus, non modò hominibus, sed vti credere par est, etiam cælitibus ea re gratulantibus.

Vt Nouigentum venerit. Cap. 19.

Cumque eò peruenisset, nõ nisi sex monachos & duos pueros illic inuenit: nihil ibi vel vini, vel frumenti supererat: * cellas admodum humiles & angustas videre licebat, (mapalia dices) virgis vel viminibus intextas.

Excre

Ordinatur
sacerdos, li-
cet nolens.

A multis
Episcopis
designatur
Abbas.

Valdè reni-
tens, cogi-
tur Abbas
esse.

* officiu-
las vocat
Author.

Excreuerant dumeta, tribuli, rubeta, & alia arbuta passim: quibus succis & extirpatis, agroque erudato, à fundamentis extruxit loca, monachorum habitationi opportuna & accommoda. Domum quoque edificauit, in qua pauperes & agri reciperentur, quibus fouendis terras & vineas delegauit. Ad eam domum solebat quotidie se conferre, eorum, qui illic morabantur, pedes ablucere, vestes eis præbere, de sanctos officiosissime sepultura mandare.

Vide humilitatem & charitatem.

De duobus patribus, qui se regimine abdicarunt, & in eius disciplinam se tradiderunt. Cap. 20.

Multi verò ad eum confluere cœperunt, quemadmodum solent apes ad florètem thymum, vel cytisum: in quibus fuere duo patres egregij, Lambertus cœnobij Floriniacensis, & Vualradus S. Nicolai de Ribodi monte, prefecti: qui natiuum solum & monasteriorum regimen siue gubernationem relinquentes, in eius se disciplinam tradiderunt, vël extremis eius vestigijs insistere cupientes. Inter hos medius recumbens Godefridus, cum illo iubente, multa essent in mensam ferula illata, vix quicquam inde degustauit, herbis virentibus vel arborum fructibus corpusculum sustentans. Quæ supererant, egenis vel malè valentibus alacriter distribuebat. Non mediocriter mirabatur omnes, quòd vsque ad eò in se gulam edomitam haberet.

Inter epulas summa eius abstinencia.

Vt ciborum delicias respuerit. Cap. 21.

Quod dicturi iam sumus, id à Gisleberto accepimus, quondam beati viri coco, nunc verò eius loci monacho. Cœquebat is aliquandò in olla agrestes herbas vndique collectas, vt in cœna eas apponeret Godefrido.

Nihil autem herbis adiunctum erat, præter sale exiguam & aquam: sed vt palatum eius magis afficeret, casu nonnihil panis candidi intriuit. A cœna ergo Godefridus cocum secretò obiurgat, quòd tam delicatum, atque etiam piper conditum edulium, ipsi apponere ausus esset. An ignoras, inquit, superba vel potius misere carnis rebellionem non nisi diuersis cruciatibus posse edomari: Caue igitur, nè deinceps aliquid tale admisceas, nisi me tibi iratum habere velis. His ille virtutum exemplis filios suos ad meliora nitebatur prouocare.

En vt vir sanctus delicias etiam exiguas respuit.

Quam humanus erga subditos fuerit. Cap. 22.

Sub eo interim militum Christi exercitus & merito & numero augebatur, inter quos ille optimus pater, quodammodo oblitus dignitatis suæ, qua cæteros antecellebat, paruulum se exhibuit, admonuitque vt sedulo in ea essent cogitatione, vnde vel qua causa venissent, quò tenderent, & quæ irent: vt nihil sibi peculijs vendicarent, voluntatem propriam frangerent, puritatem cordis, oris veritatem, corporis munditiam momentis omnibus Christo exhiberent, atque vt inuicti milites, in spiritalis pugnae procinctu stantes, fraternæ acie stipati, charitatis glutino inter se coniuncti, summoperè in eam curam incumberent, nè quis in ipsos hostilibus insidijs pateret accessus. Aegrotos incredibili animi commiseratione prosequeretur, ita vt propemodum cum illis eadem pati videretur. Eorum salutis & sanitatis instaurandæ causa nullis parcebat sumptibus, immò nec sibi ipsi quidem, si posceret necessitas. Omnia omnibus factus erat, vt omnes Christo lucrifaceret. Interim tamen sicut erga bonos multa vtebatur benignitate & morum suauitate, ita improbis seuerum & rigidum se exhibebat. Nouerat enim, quid naturæ, quid vitij deberetur. Hos itaque acriter obiurgabat, vrgebat, spiritalis medicinæ cauterio vrcebat, modis omnibus id agens, vt integrè curari possent.

Optimæ monachorum institutiones.

Affectus eius erga ægros. 1. Cor. 9.

Vt iusserit ephippium excuri. Cap. 23.

Venit quidam ad eum obnixè rogans, vt iuberet ephippium ipsi equitatuero accommodari. Mox ille ad se vocat monasterij præpositum Theobaldum, iubet dari illi ephippium. At ille superbia tumidus, & fellea bile commotus, detrectat parere iubenti: sed id tamen dissimulans, hortatur hominem, vt expectet præforibus, donec reuertatur. Expectat ille, & quidem diutissime: sed frustra. Tandem sentiens sibi à monacho illudi, redit ad Godefridum, indicat ei quid actum sit. Tum Godefridus coram fratribus vniuersis rogat Præpositum, num fecerit quod iussus erat. Respondit ille superbe & insolenter: Equidem non feci. Ad eò enim molesta sunt, quæ tu imperas, vt vix ab vllò mortalium tolerari queant.

R 4 nedum

Seuerè ca-
stigmat rebel-
lem mona-
chum.
1. Cor. 5.
*aula habet
Author.

nedum confici. Audiens hoc Godefridus, cogitabat, si eam proteruiam dissimulare velit, alios itidem posse insolescere. Seuerè igitur obiurgat fratrem inobedientem, & pro contemptu congruam illi multam irrogat. Mox iubet copiosum incendi ignem, ephippiumque arripens, En, inquit ad fratres, memores sumus Apostolicæ sententiæ, iubentis vt auferamus malum ex nobis ipsis. Hoc ergo est malum & scandalum, quod in domo pacis & iustitiæ, in * schola obedientiæ tolerari non debet. Et his dictis, zelo domus Dei incensus, proiecit ephippium in medias flamas, & penitus combussit.

Vt precibus suis sanctimoniali ablata restituerit. Cap. 24.

Viucta nobilis femina sit sanctimonialis, & viuit sanctissima.

Matrona quedã, Viucta nomine, apud Flandros nobili profapia orta, spiritus mundi huius pōpis, & carnis illecebris, ad ecclesiã se contulit beatissima matris Dei, quæ apud Sueffiones recens extructa, hodieq; penè inauditis miraculis toto orbe celebris habetur. Vbi cum simplici & synœcra animi deuotione ad sanctimoniales eius loci cū primis venerãdas accessisset, pōso immortalis iuncta, sacrũ accepit velamen, & permultis annis in corporis & animi illie vixit castitate. Erant autem ei tres filia, quarũ vna Ida, altera Heluidis, tertia Hauidis dicebatur. Ex ijs natu maior non nisi vñdecim habuit ætatis annos; alia propè infantes videbantur. Eas vnã secum Christo consecrauit. Vixit autè in factu ordine annis triginta, precibus & lachrymis facrisq; meditationibus perpetim intentata. Cilicio asperrimo domabat carnẽ, pane & aqua atque leguminibus victabat, nihil cibi potũsve extrinsecus, nisi rarò, serò prægustans, adeoq; diuersis modis corpus suũ affligens, vt mirarentur omnes, quĩnam subsistere posset. Tandem iter Hierosolymitanũ, quod tum feruebat, ingressa, vbi venit Hierosolymam, loca, quæ Saluator sua presentia insigniuit, nudis inuisens pedibus, tũ corporis aduersã valeditudine, tum itineris longitudine adeò laborabat, vt è pedibus eius sanguis manare videretur. Nec diũ illic superuiuẽs, post multos pro Christo susceptos exantlatosq; labores, migravit in cælum. Torã illa se beati Godefridi moderatiõni submisserat, eius se precibus comendabat, & vestigia illius vel eminũs imitari summo opere studebat. Neque id mirũ. Credo enim, si Anna illa, quam Euangeliũ testatur ieiunijs & obsecrationibus seruissẽ nocte ac die, nec de templo discessisse, hac tempestate vixisset, ne puncto quidẽ temporis à Godefridi huius optatissima presentia separari voluisset. Eam autem, quam diximus, Viuctã venerabilis eius monasterij Abbatissa Ogina, iussit ob quedã expedienda negocia, sine vlla cunctatione in Teutonum regionem proficisci, quòd eorũ idioma omnium optimè calleret. Paruit illa admodum reuerenter, sed nõ ausã dominũ Godefridum in salutatũ præterire, cum socijs itineris diuerit Nouigentum, vbi cum reperit: petitaq; cum multa cordis contritione eius solita benedictione, in syluam ingressa est, quæ inter Cirisaciũ & S. Paulum interiacet, quæ per id tẽpus ob prædas & latrocinia admodum infamis habebatur, quòd plerique omnes, qui in eam intrãssent, aut iugularentur, aut captiui in carceres abducerẽtur. Vbi ergo eò peruenit ancilla Christi, incidit in latrones, qui strictis pugionibus minaciter eã circumdãtes, absque sacri ordinis siue professionis reuerentia, nulla sexũs foemine habitate ratione, in terram eam deijciunt: famulos, equos & alia eius omnia secum abducunt, captiuos in inum carcerem conijciunt, pedes cippo stringunt, manus & brachia durissimis loris colligant: inde tanta præda exhilarati, largiter se dant epotandis calicibus: prædã distributionem in crastinum diẽ differunt. Sed cum mero obruti essent, alius aliò dilabitur, carcer manet absque custode, captiui vruntur gelu, quod tum acerrimũ erat, metus omnes occupat & suspiria, maxime quòd peiora formidarent. Porrò sanctimonialis Viucta sola relicta, lachrymabunda ad solis occasum Nouigentum redit. Eam intuitus venerabilis Godefridus soliuagam, valde admiratur & ingemiscit, rogat quid ei acciderit. Illa ad eius se pedes prosternens, explicat quid passã sit. Consolatur vir pius lugentem, inuitatq; vt omnis lachrymis, cibo potuq; fessum corpusculũ refocillet. Sed illa nihil se cibi aut potũs sumpturam affirmat, nisi ablata recuperet. Tu igitur, inquit, mĩ pater, Deũ ora, & misericordiã matrẽ, beatumq; Nicolaũ, in cuius solennitate in hãc ego calamitatem incidi: planeq; confido Deum minime defuturum precibus tuis. Negat vir Dei se dignum, per quem vllum vel minimum fiat miraculum: sed tamen nimijs eius lachrymis victus, confert se in oratorium, & ante sanctissimã Virginis aram se prosternit. Idem facit Viucta ante altare, in quo

Abstinencia eius.

It Hierosolymam.

Obit.

Luc. 2.

Incidit Viucta in latrones, & eius omnia diripiuntur.

Chri.

DE S. GODEFRIDO EPISCOPO AMBIANENSI.

107

Christi imago cernebatur. Illis ergo sic orantibus, vinceti diuinitus soluuntur, carceris ostia patefcunt, cippus scinditur medius. Vnus ex eis, Gontardus nomine, cum se sentiret plane liberum, impius credit, non ilico indicare socijs. Clam ergo dicit Iohanni: Sentis' ne, quæ ego in me experior? Ille cum lachrymis, quos ingens animi latria expressit, respondet se à vinculis absolutum. Idem aiunt reliqui. Ecce autem illis hæc dicentibus, cippus, nulla hominis admota manu, sursum erigitur. At illi exeunt, nullo impediante, è carcere, & per opacam sylum perque viarum anfractus & aquas, quæ hyeme intumuerant, Christo duce, Nouigentum perueniunt. Vbi cum starent in atrio monasterij, & ob loci inscitiam nescirent vbinam essent, admodum vereri cœperunt, nè in vincula retraherentur. Tum quidam ex eis trepidantes confirmans, Nè, quæso, inquit, trepideris. Nam vt mihi videtur, in eo monasterio sumus, à quo heri discessimus. Illis ergo omnia circumspectantibus, vbi aduerterunt eum rectè sentire, ad fores ecclesiæ properant. Eorum strepitu permota Viueta, accurrit ad fores, agnoscit homines suos, nec tamen aperit præ gaudio, sed ad patrem Godefridum adhuc orantem recurrens, indicat eius exauditas preces. Surgit ille, oculis lachrymarum humore madentibus: (Nam inter orandum tanta illi aderat copia lachrymarum, vt locus, cui vultum affixerat, circumquaque aquis infusus videretur) Viuetam hortatur nè ipsius meritis tribuat, quod eius fidei potius impurandū sit: sed illa ediuersò perseuerat in sententiâ. Atque sub hac amica contentione veniunt ad ostium templi, illudque aperiuunt pulsantibus, adiuntque ex eis & aduersa & iucunda omnia, quæ eis euenerant. Laudatur igitur ab illis Deus & sancti eius. Porro Godefridus pater celo albescente proficitur ad raptos ausi essent contingere, iter eius impedire, res diripere. Mirum profecto est, inquit, non vos cælesti absumptos igne, aut viuos, dehiscente terra, descendisse in tartarum, aut alio inusitato mortis genere extinctos esse. Sed iam tandem respicite, & reddite quæ heri abstulistis. His illi verbis admodum commoti, ignem spirantes, currunt ad carcerē, vt in captiuos furorē suum effundant. Sed cum neminē illic inuenirent, mirè animis consternati, certatim ad viri Dei genua se aduoluunt, peccatū suum lachrymabundi confitentur & accusant, restituit ablata omnia, depto cultello vno, cuius obliti erant. Quibus acceptis, vir Dei recedit, & sanctimoniali ea reddens, admonet eam, nè in calibus aduersis animi amibiciat, sed equo animo tū prospera, tum aduersa ferat: sicq; eā à se dimittit.

Deficcate, quæ eius temporibus accidit. Cap. 25.

Eo tēpore, quo Godefridus Abbatis munere fungebatur, in peccatores diuina iustitia magno celi ardore animaduertit. Arescebāt præ nimio estu arbuta & segetes omnes, messis nulla spes in his regionibus relicta erat, flumina quoque magna ex parte exiccabatur: pisces vi caloris & igneæ vaporatiōnis præfocati, super vndas ferebatur: iumenta & pecora præ siti passim domi & in agris exanimata, corruerant. Ipsi etiā homines ex corrupto aere quandā mortis speciem cōtraxisse videbantur, cute turgente & liuida. Quid plura? Diceres confusa elementa penè omnia, & si dici fas est, in quoddā chaos cuncta redacta. His igitur paternis castigationibus eruditi præuaricatores, redeunt ad cor, videntq; in se impleri illud sapiētis, Pugnabit pro eo orbis terrarū contra insensatos. Iam tacti montes fumigant, iam perpendūt, quā vilis est carnis materia, quā breuis & foeda voluptas: itaq; ad pœnitentiæ lamenta confugiunt. Interea Hugo Sueffionū Episcopus, admodum angebatur animo, quod gregē sibi cōmissum, videret tam atroci vastari exterminio, nec tamen æquissimum Dei iudiciū culpæ posset. Mittit ergo Nouigentum, accersit inde patrē Godefridum, sciscitatur ex eo, quæ ratione sit auertenda præsens ira Dei. Illo consulente, indicitur per omnem diœcesim ieiunium, non hominibus dumtaxat, sed etiā iumentis & pecoribus, vt olim apud Niniuitas, vt quod noxiorū culpa cōmeruerat, lætentium, infantum atque etiam brutorum animantiū abstinentia expiaretur. Indictō ieiunij die innumera vtriusq; sexūs hominū turba apud Sueffiones confluit, adducebantq; sacras reliquias in ædem Stephani protomartyris, quod ea rāta multitudini capiēda aptior videretur. Ibi tum Episcopus orat B. Godefridum, vt populum tanta calamitate oppressum, sermone cōsoletur & erigat, aitq; se non dubitare, illius & sanctorum, quorū reliquie adessent, meritis Christi placatum iri. Non recusat Godefridus, sed luculenta & melita

Precibus S. Godefridi & Viuetæ captiuo liberatur

Abata oia Viuetæ restituitur

Magnus est segetes & pisces &c. pereunt.

Hugo Episcopus Sueffionensis.

Iona 3. Nota ieiunium.

lit

UR IUS
R VII
5

lita oratione, & qua sale condita esset, auditorum animos medullitus compunxit. Cumq; sermonē protraheret, subito deniq; nubes cælum omne occupavit, crepante tonitruo, micat fulgura, tuit impetu è cælo largissimus imber, dimanat per plateas & agros aquarum rivuli, populisq; festinat domum, quod diluuiū impendere videretur. Quis ambigat, tam necessariū munus clementissimū Deum ob merita servii sui & sanctorum suffragia, quorum illic cineres populus fidelis piè venerabatur, deprecantē contulisse? Et quid mirum, iustos homines impetrare à Deo, quæ petunt, quando licet corpore degant in terris, animo tamen cum illo versantur in cælis, & vnus eū eo spiritus sunt, dicente Apostolo, Qui adhæret Domino, vnus spiritus est.

1. Cor. 6.

Ut pauperis monasterij regimen, ditioris prætulit. Cap. 26.

Manasses
Rhemensis
Episcopus.

Manasses Rhemorum Archiepiscopus, quandoquē acciuit beatū virum ad synodum Rhemensem, & coram omni frequentia rogavit eum, vt monasterium B. Remigij gubernandū susciperet. Erat illud prope Rhemorum urbem, Nouigenti cœnobio diuitijs & dignitate præfatus. Sed vir prudens respondit, se neque ea esse industria & peritia, vt tanto muneri par esse queat, neque se velle semel à Christo acceptam ecclesiam deserere. Cumque à Archiepiscopo & alijs antistites etiam atque etiam hortarentur & obsecrarent eum, vt id faceret, ille immota animi constantia Niceni Concilij Canonem sibi seruandum statuens, in medium profilit & exclamat, se neque posse, neque velle, pauperulam sponsam præ ditiori contemnere. Mirantur omnes beatum virum diuitias paupertati, mundi gloriam humilitati posthabere.

Can. 15. &
16.Humilitas
S. Godefridi.

De Vicecomitissa Adelheide. Cap. 27.

Adelheidis
vicecomitissa
viro
Dei admodum
familiaris.

Adelheidis castri Cociaci Vicecomitissa, liberalitatis & castitatis multa præclara de se exempla præbuit, nostri Godefridi sermonibus egregiè illustrata. Ea facultatibus suis magna ex parte in pauperes & pupillos & ecclesias erogatis, (Tabulam enim insignè, quæ est Nouigenti in altari beatissimæ matris Dei, fabricandam curauit, consimilè B. Eligij Nouiomensis Episcopi aræ adhibens) contemptis mundi pompis, Nouigentium venit, atque illic in multa puritate & sanctitate vitam egit, quoad Christo charus Godefridus ibi permansit. Factum est idem & ab alijs multis hortatu illius, quibus iam credimus redita, quæ promissit Deus diligentibus se.

Vt multa eius gesta Author prætermiserit, & vt præuiderit se Episcopum fore. Cap. 28.

Visio ei
fertur.

Properantes, omittimus. Vt enim solent apes & formica interdum sub face succumbere, ita nos mole præclara & admirabilis historiae pressi, extrema queque decerpendo verius, quam exaggerando, qualicumque stylo posteris tradimus. Quandoquē illi cælestis patriæ ineffabilem suauitatem & iucunditatem animo volenti, atque in lachrymis & precibus Deique laudibus perstanti, ac deinde festum corpusculum sub diei ortum in lectulo componenti, vix ipse postea cuidam admodum familiari amico secretò indicauit, cum nec plane vigilaret, nec prorsus obdormisset, apparuit quidam ætate & statura mediocri, barba promissa, oculis radiantibus, vultu Angelico, toga candida indutus, litteras quasdam & anulum aureum manu ferens. Hæsitans autem Godefridus, quis esset, (Nouerat enim multos à versuto demone phantasticis illusionibus in fraudem actos) Crucis signum sibi imprimit, priorque eum sic appellat: Quis sis, vnde vel à quo, & qua causa veneris, edicito. Tum is, qui videbatur, nonnullis depressis luminibus, cum multa gratulatione, Nè pertimescas, inquit, seruit Dei: non sum ego partis aduersa. Quis sim autem, facile aduertere potes, dum me vides Crucis mysterium non solum non horrere, sed amplecti etiam. Venio autem è cælis, vt annunciem tibi, visum esse præpotenti Deo, constituere te Episcopum populi sui. Et Godefridus: Etsi, inquit, vera te dicere putem, tamen incum ipsum nosse velim. At ille subridens, Noli, ait, plura ex me sciscitari. Fundus sum legatione mea: quæ verò dixi, tempore suo complebuntur. Tu confortare in Domino, & in potentia virtutis eius. His dictis, repente disparer. Mox vir venerandus ad dexteram se vertens, videt non ita procul aulam ornatissimam atq; amplissimam. In eam ingressus, cernit viros plurimos albis indutos: qui omnes reuerenter ei assurgunt, depressisq; oculis rogant, vt ipsis benè precetur siue benedicat. Ille

Cælitus
dicit se fore
Episcopum.

Alia visio.

tam luminis splendore, quam re insperata non nihil obtupefactus, Cruce se consignans, percontatur quinam sint, & quid sibi velint. At illi: Nè mireris, inquit, pater venerande. Iam enim incommutabili Dei consilio definitum est, vt propediem fias Episcopus ciuium nostrorum. Hęc atque alia illis dicentibus, vir Dei sublati oculis videt in editorio regie loco quendam sublimi residentem, folio, vultu ac habitu supra quam capi possit luculento ac splendido. Ad quem cum accedere vereretur, ille manu innuit vt veniat. Cumque propius accessisset, & ad eius pedes abijcere se vellet, ille nō permisit: sed, o serue Dei, inquit, accipe quę dicturus sum, & tenaci memoria complectere: Ego sum cuiusdam ciuitatis Gallicanę primus Episcopus, & Christi martyr inuictus, qui pro eius amore innumeras sum perpeffus iniurias, & mortem ipsam. Hanc ego tibi committo, huic sedi tu diligenter præfese curato. Volebat verò Godefridus ex eo cognoscere nomen eius & ciuitatis, cuius meminit, sed neutrum ab eo impetrare potuit. Atque interim expergefactus, valde admirabatur visionem. Hęc ego ab ore reuerendi patris Andreę accepi, qui post Godefridum tertius præfuit monasterio Nouigenti, & se ex ipso Godefrido hæc audiuisse, sanctè asseuerabat.

Vt sit creatus Ambianensium Episcopus. Cap. 29.

PEr id tempus Gerinius Ambianensium Episcopus, vir non admodum sana mentis, quibusdam rebus aduersis vexatus, sedem suam planè deseruit, ita vt Ecclesia illa aliquandiu pastore careret. Quod cum periculo vacare non posset, indictum est tota diocesi ieiunium, misericordię operibus & precibus atque litanij diuina pulsata clementia. Tandem electus est Godefridus, Nouigenti monasterij Abbas, qui iam bonus erat Christi odor in omni loco, & sanctitatis suę fama etiã illas partes compleuerat. Missa quoque legatio est ad Philippum Regem Gallorum: qui vbi comperit Godefridum electum, ingentes Deo gratias egit. Erat enim Regi illi pro sanctitatis suę reuerentia charissimus & valde familiaris: statueratque Rex, opportunitate oblata, eum ad Episcopii munus prouehere, lussit igitur more regio, eius promotionem accelerari.

Vt in Trecenti Concilio eius electio sit approbata. Cap. 30.

Eodem tempore Richardus Cardinalis & Apostolicę sedis legatus, apud Trecentis celeberrimum habuit conuentum Episcoporum, Abbatum, & Gallicę procerum. Eo igitur se Ambianorum legati conferunt, proponunt se pastore orbatos, vnanimiter à Clero & populo electum asserunt Godefridum, Rege quoque assentiente. Tum verò omnes, qui in eo conuentu Godefridum nouerant, Christum summopere collaudarunt: sed ille interim fugam meditabatur. At verò interceptus, iubente Cardinali & Episcopis, in medium eorum adducitur, cunctis acclamantibus dignum eum fore Ecclesię ministrum, strenuum defensatorem: beatum futurum populum, qui talem sit pastorem habiturus. Aiunt omnes tunc, Te Deum laudamus, cantasse. Indè verò seruus Dei regressus est Nouigentum, expectaturus illic consecrationis suę administrum Rhemorum Archiepiscopum Manassem. Magnus autem dolor obtinuit omnes, qui hac occasione se propediem eius gratissima præsentia carituros sentiebant.

Vt matrona quædam precibus à Deo impetrarit, vt à Godefrido sepeliretur. Cap. 31.

IN pago Gimi, (sic enim vocat) qui ferè duobus miliaribus à Cociaco abest, ea tempestate quædam erat matrona, Emma nomine, matertera Adonis & fratris eius. Ea vitam viuēbat castissimam, alebat pupillos & viduas, nudis præbebat vestimenta, infirmis ferebat opem, & alijs a quoque vitę pijs studijs insudabat. Crebrò etiã Nouigentum venibat ad ecclesiã beatę Marię, & cereis eã illustrabat, multa ei munera è suis prouentibus impertiens. Vbi autem comperit Godefridum Episcopum electum, properè venit Nouigentū: perquirat num res ita se habeat. Impensè enim amabat sanctū virum, cuius & exemplis & verbis incensa erat ad ea, quę diximus, studia pietatis. Postquam certior facta est rem veram se audijse, velut exanimis humi prociabit: orat Deum, nè sinat ab eo loco prius exire Godefridū, quam ipsius corpusculum mandet sepulturę. Mira res. Illius preces agritudo, agritudinē sequitur mors. Decumbit mox acri febre: morbo inualescente, à Godefrido sacro oleo vngitur, sacramenta Dominica ab eius percipit manu, mirè exultat se à Domino exauditam, & illi lætabunda reddit spiritum, atque in ipso monasterio à Dei seruo Godefrido honorificè, vti par erat, tumulatur.

Primus Episcopus Ambianensis fuit S. Firminus martyr.

*Gerinus

Creatus Ambianensium Episcopus.

Conuentus Trecentis.

Consecratur à Rhemensi Archiepiscopo Manasse.

Emma matrona admodum religiosa.

Vide rem miram.

AURILIUS

RVM

5

Lambertus
Atrebarēsis
& Iohannes
Morinensis
Episcopi.

Sap. 6.

Luc. 1.

Postquam Manasses Rhemorum Archiepiscopus domum redijt, proceres Ambiani Nouigentum veniunt, Godefridū peramanter Rhemos perdūcunt. Magnus eō totius regionis Episcoporuū fit concursus, in quibus erant etiam Lambertus Atrebarēsis & Iohannes Morinensis Antistites, sapientia & eruditione insignes, religione & sanctitate celebres, sponſa Christi bases & firmamentum, beato Godefrido præ cæteris addicti. Quanta illic animi & corporis humilitate, quanta lachrymarum vi consecratus sit vir Dei, nullis verbis explicari potest. Nouerat enim, etsi grandis sit honor, tamen etiam grāde esse eius pondus honoris. Potentes nanque, vt scriptura ait, potenter tormēta patientur, & fortioribus fortior instar cruciatio, nisi ministerio suo rectē perfungantur. Cumque ex more Euangelij codex eius capiti imponeretur, & explicaretur, statim occurrit locus ille, Elizabeth impletum est tempus pariendi, & peperit filium. Non mediocri id omnibus admirationi fuit. Vt enim Iohannes Baptista, ita & Godefridus matrem habuit Elizabetham, decem annis sterilem atque senescentem. Parauit ille viam Domino, parauit & Godefridus. Laudabant itaque Deum vniuersi, qui quas argumento quodam indicare voluisset, vitam serui sui sibi gratam, qui per ostium, & non aliunde intrans, verum & idoneum se suis ouibus dictis & factis pastorem esset exhibiturus.

LIBER SECVNDVS.

De ijs, quæ res sit in Episcopatu. Cap. 1.

Luc. 10.

Hactenus, quæ beatus Godefridus adhuc monachus egit, carptim annotauiimus, nihil admiscentes, nisi quæ fide dignorum hominū relatione cognouimus. In quibus nē qua esset falsi suspicio, simplici potius oratione, quā compta & phalerata, vti volumus. Neque enim sancti homines tam sunt angusta virtute, vt ea nostris vel mendacijs, vel fucis amplificari & ornari egeat, cuius & testis & remunerator est Christus Deus, qui eos accumbere facit in regno patris sui, gloria & honore eximiē coronatos.

Vt Ambianos venerit. Cap. 2.

Lib. 1. ca. 32.
Vide religionem sancti viri.

Postquam vir Dei Rhemis consecratus est, Ambianos proficiscitur: aduentanti vrbs tota obuiam ruit, exceptura pastorem suum. Vbi ad beati Acicoli martyris adem, quæ extra vrbs muros est, accessit, à iumento desiliens, per asperrimam viam, vtrunque latus eius stipantibus Lamberto & Iohanne Episcopis, quos supra diximus, vsque ad beati Firmini martyris ecclesiam nudis pedibus, cunctis cernentibus, ingressus est, ab imo pectore interim suspiria trahens: vbi ad populum sibi commissum egregiam concionem habuit, cui intererāt multi literati viri, non pauci etiam, qui postea Episcopi, Abbates, & ecclesiarum rectores effecti sunt. Ijsque omnes vno ore testabantur, nunquā se ex quoquam, tam diuina, tamque sublimia & recondita percepisse: veritateque compellente, aiebant eum reuera esse sancti spiritus organum.

Vt à fastu alienus, et erga pauperes humanus fuerit. Cap. 3.

Psal. 130.

Habit' eius in Episcopatu.

Nota humilitatem.

Psal. 34.

Psal. 81.

Matt. 6.

Ille verò Episcopi dignitate auctus & sublimatus, Saluatoris vestigia consectabatur, & plus factis quā dictis suos instituere nitebatur: ita vt etiam tacente lingua, moribus & exemplis eos erudiret, quò rēdere sine intermissione deberent. Non est exaltatum cor eius, neque elati sunt oculi eius, nec ambulauit in magnis & mirabilibus super se. Non illi studium erat cultioris habitus & preciosarum vestium: monastico cucullo indutus fuit, qui pallio non valdē ambitioso operiebatur. Quotidiē ad mensam suam tredecim pauperes habuit, quos, ablutis sua manu pedibus eorum, cibo potuque largiter reficiebat, eisque officiosē admodum inseruiebat. Domus eius, non Episcopi, sed Christi, aula videbatur. Orphanorum & miserorum magna illi cura erat, eripiebat in opem de manu fortiorū eius, egenum & pauperem à diripientibus eum, vt inter filios excelſi numerari posset. Ea causa dente canino à quibusdam rodebatur, quos ille obturata aure præteribat, rhetaurizans in cælo, quò sur non appropriat, neque tinea corrumpit.

Er...

Erga pauperes illi occurrentes vt se gesserit. Cap. 4.

Accepi a quodam eius familiari, viro reuerendissimo, & in domo Dei super candelabrumposito, cum estiuo tempore pauperes ei eunti venissent obviam, & multi obstructis naribus eos preteriret, quod male olere viderentur: illum miseros amplexatum & exosculatum, nec solum blandis sermonibus, sed etiam larga stipe eorum inopiam subleuasse. Quia etsi multis grauias, ple-

Humanitas erga pauperes.

De pisce, quem leprosis dedit. Cap. 5.

Venerunt quaedam ad aedes eius multi leprosi, & ubi Episcopus esset perquisierunt. Responsum est a ministris, eum pro more in beati Firmini martyris aede precari. Illi eum se conferunt, & cum alijs mendicis sustinent inde proditurum. Solebat enim vir beatus, ab ecclesia hora matutina exiens, pauperibus cunctis ei occurrentibus sua manu stipem elargiri, ita vt vix ququam ab eo vacuus recederet. Volebat implere, quod Saluator ait, *Omni petenti re tribue.* Egrediente igitur in templo circumstantibus leprosi, & eius benignitate freti, quippe ipsis familiarissimi, non tam orant, quam propemodum imperant, vt vidtum necessarium ipsis suppediet. Erant sane ad spectu horrido, cute lurida, sanie defluente, vultu vulneribus occupato, ita vt praeter horrore quidam eos intueri non possent. Eos vir pius non abominatur, sed salutat officiosissime, summissoque capite, orat vt sibi bene precentur. Mirè interim animo angitur, quod nihil in manibus sit, quod eis largiatur. Tandem accersit oconomum suum, imperat ei, vt sine dilatione ciborum copiam eis pareat. Ille alijs intentus, negligit, quod iustus erat. Post horas tres aut quatuor veniunt ad fores Episcopi, & mirè crepitaculis suis perstreperunt. Mox Episcopus aduolat, audit eos nihil ab oconomio accepisse. Quid faceret vir misericors? Nihil eris in arca remanserat: totum in pauperes effusum erat. Ad culinam, quam neque ante illum diem vnquam in Episcopatu suo ingressus fuerat, neque postea ingressus est, necessitate pauperum adactus, humilitate atque charitate eum vrgente, se confert, cernit illic piscem grandem, qui coena apparabatur: (Erat autem salmo) eum in suos coniecit humeros: (Tanta enim mollis erat piscis, vt nullius manibus ferri posset) deponit eum ad pedes leproforum: Hoc, inquit, munusculum est manibus meis accipite, & vbi defecero, in aeterna tabernacula me recipere dignemini. Tollunt illi piscem gratulabundi, & tanta benignitate compulsi, testantur apud omnes, neminem Godefrido Episcopo posse aequiparari. Oconomus vero domum rediens, ubi comperit Episcopum tam insignem piscem, quem ipse pridem comparasset, leprosis dedisse, quibusdam, vt aiunt, furijs agitatus, irrupit ad eum, multisque proscindit conuicijs, ait non sano esse cerebro, qui sic res profundat suas: nisi manum contrahat, breui ad summam inopiam ipsum rediturum. At vir Dei nihil motus, blandè eum compellans, Itanc tibi, inquit, equum videtur, homines eodè precio redemptos, Christi sanguine bibentes, caelesti beatitudine donandos, fame cruciari, mihi vero extremo homuncioni fereulorum lautitias apparari? Manet ergo iustitia eius in seculum seculi, vt Propheta ait, quandoquidem omnia sua pro Christo in pauperes dispersit, vt cum illo omnia in caelis possideret.

Luc. 6.

Exemplum rarae virtutis.

Vide Episcopi insignem opus.

Luc. 16.

Psal. 111.

Vt oratorium S. Thomae dedicarit, nullo docente. Cap. 6.

Vir pia memoria Nicolaus Abbas Corbeiae Gallicanae, petijt ab eo, vt oratorium S. Thomae in pratibus eius pagi conditum, dedicaret. Mox annuit precibus: fit ad eum die, qui erat dedicationi praestitutus, magnus hominum promiscui sexus concursus. Aderat & Abbas Nicolaus cum monachis suis, multiq; docti viri, artium liberalium disciplinis egregie instructi. Habebat vero beatus Godefridus apud se Gisbertum quendam, hominem passim male audientem: qui cum ritus Ecclesiasticos optime calleret, instituere beatum virum in ijs, quae sunt officij sacerdotalis, ita vt necessitate potius, quam voluntate sua, illum apud se vir sanctus retineret. Crebro autem illum obiurgabat propter mores infames animique leuitatem. Quod cum ille ferret molestissime, obreccationibus eum insectabatur, & omnia eius in hypocrisum interpretabatur. Postquam autem vir Dei venit ad templum dedicandum, rarus ille opportunè se inuenisse tempus, cum coram tanta populi frequen-

quon-

UR IUS
VER
BER
RV III
S

quentia traducendi atq; pūdefaciendi; subduxit sese, nec eū docere voluit, quā in dedicatione fieri ab Episcopo oporteret. Id vbi Dei sacerdos animaduertit, se cōsolatur, quōd vbi humanum deest auxilium, diuinū adesse soleat. Itaque Christo benè confidens, cōceptum dedicationis officium, doctore eum spiritu Dei, tam exactè peregit, vt omnes putarent ab incunte arate nihil eum didicisse aliud, cū tamen nunquā antea fecisset, itā vt etiam ipse se facere potuisse admiraretur.

Dum humanum nō suppetit, ad eū diuinum auxilium.

Quā piē Missarum solennia celebrārit. Cap. 7.

ET quia nunc sese offert occasio, operæ precium nobis videtur commemorare, quanta animi deuotione sacrosancta Missarū mysteria quotidiē celebrārit. Valdē enim metuimus, nē nos iurē reprehendant, qui hęc nouerūt, si quid silentio prætereire velimus, vbi tanta suppetit rerū copia. Quādo igitur ad altare accedebat, ipso vultu Angelicā quodammodo dignitatē præ se ferere videbatur. Sub sacrificio non erat mente vagus, sed se ipsum transiscendens, oculis fidei incarnati Verbi contēplabatur mysteria, & frequentia spirituum beatorum; sicq; extremis pedum articulis toto corpore innixus, non genua defigens, non latera aut brachia deponēs, ad eō ex abundantia mundi cordis verba proferre videbatur, ad eō pijs desiderijs totus cremabatur, ad eō lachrymis irrigabatur, vt vix vocem attollere, vix codicē aperire posset. Atque itā diuina peragebat mysteria. Eam autem animi puritatem summopere horis omnibus conseruare ac tueri nitēbatur, omni custodia, vt admonet sapiens, seruans cor suum.

Sacrificiū pietas & deuotio.

Prov. 4.

Vt infames & vxorios Clericos à Choro exclusit, & ea causa veneno appetitus sit. Cap. 8.

SANCTITATIS & pudicitiaē custos ad eō præclarus & studiosus vbiq; extitit, vt infames Clericos, vel impuro matrimonio copulatos, nō solum à suo consortio, sed etiā à Chori ingressu constanter arceret. Eam ob rem multis cōsueijs ab illis proscindebatur, multis appetebatur insidijs: quas ille forti animo contemnebat, beatū se fore palam affirmans, si propter iustitiā malè accipi mereretur. Itaque coluber tortuosus, qui olim protoplastū in paradiso per foeminam euerit, foeminā quandam, cuiusdam Clerici concubinā, magno furore inflammatam, eō impulit, vt virū Dei è medio tollere cogitaret. Misit igitur illi virū aromaticum, helleboro infectū. Accepit id vir sanctus eum gratiarū actione, & ob oculos statuens, diutissimè intuēbatur. Sed sancti viri ignorare quid possint, qui Christum scientē omnia nōrunt: Eius spiritu reuelante cognouit Episcopus, virus exitiale in potu illo inesse. Adfuit tū casu carulus, qui in aula discurrere soleret. Ei beatus vir panis fragmē, in illo vino intinctū, obtulit. Accepit canis, comedit, abiit, & in Episcopi lectulo se reponēs, in somno extinctus est. Prohibuit autem vir Dei, ne quisquam ex illa potione sumeret. Post occasum solis vnus è cubicularijs Episcopi venit ad eius lectū, & carulum illic cubantem cernens, auribus apprehendit, dormire eum existimans. Sed vbi mortuum comperit, currit ocyus ad Episcopum: En, inquit, pater beatissime, carulus cui intinctum porrexisti panem, mortuus iacet in lecto tuo. Audiens id Episcopus, gratias agit Deo, atq; ad suos: An non prædixi vobis filioli, quod iam euenisse cernitis? Nē quis autem me vel inuidia, vel inani gloria stimulatū id dixisse crederet, carulo morsellum mortiferum obtuli, vt si vobis non liberet adhibere fidem, vel factis crederetis. Deindē iubet poculum illud exitiosum in eum locum proijci, vbi à nullo mortaliū vel videri ynquā possit.

Impuros Clericos vt castigārit.

Gen. 3.

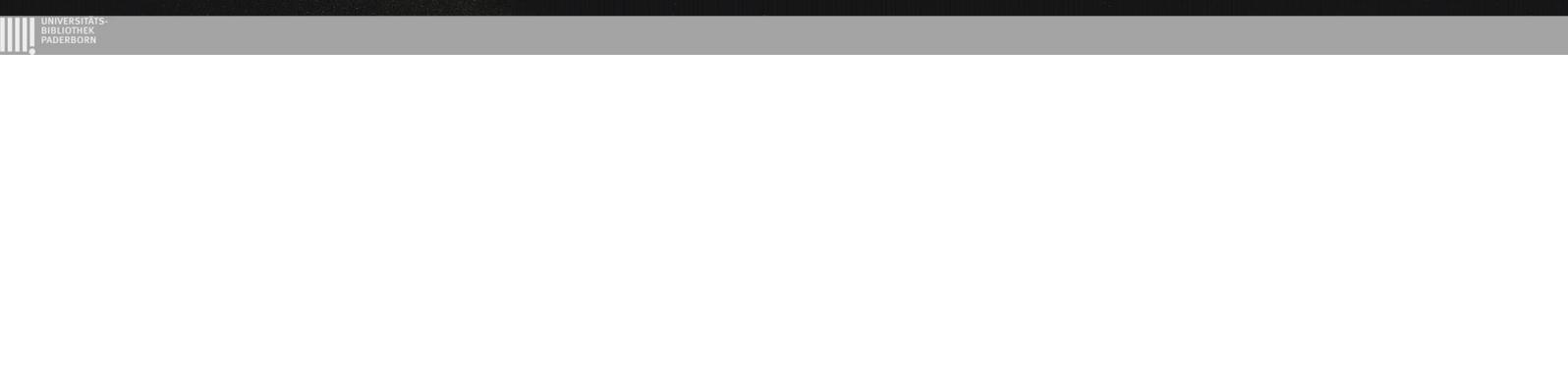
Venenum sibi oblatū diuinitus cognoscit.

Vt à monachis S. Vualerici malè acceptus sit. Cap. 9.

CVM aliquandō vir beatus diocesim suam visitaret, ad beati Vualerici monasteriū venit. Id vbi Abbas Lambertus & monachi pēceperunt, illic eō ad cryptam properant, vbi ille residebat: rogant, quā causā eō accesserit. Respondet vir Dei: Hi presbyteri (illi enim circūstabant) longè ab Ambianorum ciuitate separati, orant me, vt calices & lintea, in quibus diuina tractatus mysteria, ipsis consecrem. Tum illi magno furore pēciti, & vix manus cohibentes, Nunquā, aiunt, vllus Ambianorum Episcopus hęc consecrationis alicuius ministeriū executus est. Cernēs vir beatus immodicè illos cōmoueri, blandis verbis ad eos, lenire eos volens: Licet Episcopis vbiuis locorū vasa Domini ministeriū consecrare. Quod ergo omnibus passim licet, mihi vni hoc loco non licebit? At tamen cedens ad tempus inuidia, abiit indē, iugens domum orationis mutatā in

Visitat diocesim suam.

Blandis sermone lenire iracundiam monachorum.

speluncam latronum. Ea enim tempestate domus illa vitijs scatere videbatur, sed nunc adeo in melius mutata est, vt illis in partibus totius religionis exemplar sit.

Vt Ambianos reuerfus, de monachis illis questus sit. Cap. 10.

Postquam autem domum redijt Episcopus, conuocato Clero, exponit eis, monachos sancti Vualerici iactare immunitatem suam, & quod non sint subiecti Ecclesie Ambianensi, seque cum ignominia ab illis repulsum. Id illi audientes, valde commoti sunt, missis que literis, accersunt Abbatem. Venit ille ad Ambianorum urbem: sed auri sacra fames quid non mortalia cogis peccata? Non pauci ab Abbate largitione corrupti, cum aduersus Episcopum & matrem Ecclesiam acerrime tuebantur. Id vir beatus animaduertens, ad Archiepiscopum Rhemensem Manassen causam reijciendam statuit. Itaque scriptum discessum est.

Quidam peccunia corrupti, ei reuertuntur.

Vt monachi illi falsa confinxerint priuilegia. Cap. 11.

Porro monachi commentitia fingunt priuilegia, eaq; cuiusdam Romani Pontificis nomine falso inscribunt, atque deinde frequentes ad Rhemensem urbem accedunt, vbi tum celeberrimus procerum Gallie conuentus habebatur. Adfuit etiam venerabilis Ambianorum Episcopus Godefridus. Procegit in mediū Abbas cum monachis suis, accusat Episcopum Godefridum, quod magna ipsum iniuria affecerit, profert literas commentitias, nulli, præterquam Romano Pontifici, ipsos esse subiectos. Leguntur literæ iubente Archiepiscopo, moxq; insultatur Episcopo ab illis, qui muneribus deprauati erant: Cessa, aiunt, præsul sanctissime, innoxios persequi monachos, qui olim etiam inimicos solebas diligere. Necte eò impellat gradus sublimior, nisi fortassis etiam in te quadrat illud, Honores mutant mores. Multaque alia in eum indigna iactantibus illis, vir beatus inter eos & animo & vultu columbino stabat immotus. Cum autem Archiepiscopus imperaret silentium, ille parum fidens literis, quas recitabant, petiit eas sibi dari inspiciendas. Accuratè igitur illas contemplans, & veste sua leuiter abstergens, fraudem deprehendit, exclamansque, Huc quæso, inquit, oculos omnes aduertite: en membranas & atramentum scripturamque planè recentia, nec Romano more obsignata, merito que ea causa reijcienda. Accurrunt omnes, diligenter inspiciunt: rem esse, vt ait Godefridus, comperiunt: qui paulò antè canino ore eum lacerarant, rei euidentia conuicti, mirantur eius prudentiam, laude & prædicatione mirè eum efferunt. Monachi pudefacti, ad Romanum Pontificem pro-uocant, Romamque ilicò proficiscuntur.

Conuentus Rhemensis.

Ostendit literas commentitias sibi opponi.

Vt Romam profectus sit Episcopus. Cap. 12.

Idem facit beatus antistes, propter iustitiã aduersa omnia perferre paratus. Verebatur enim, nè ipsius desidia & ignauia ius aliquod suū amitteret Ecclesia, cui præsidebat. Habebat in comitatu suo multos egregios & reuerēdos viros, qui postea Ecclesiarum antistites facti sunt. Vbi ad Alpes ventum est, iubet socios antecedere. Omnino enim inter equitandū hæc ei prædicanda erat consuetudo, vt comites vel præcedere, vel subsequi vellet, neminem propius ad ipsum se adiungere, nè ociosis sermonibus daretur occasio: atq; ita ille psalmis sanctisque meditationibus vacans, à patria cælesti se exulare lugebat,

Nota præclarum exemplum.

Vt vestem pauperi mulierculæ largitus sit. Cap. 13.

Cvm iam magna ex parte iuga Alpiū emensus esset, arcta & horrida, glacie ac niuibus impedita, semita ingressus, audit tenuiter gemitus hominis. Subsistit igitur, arrigit aures, circumfert oculorum obtutus, & ecce videt foeminam pauperulam, inter desas niues frigore propè enectam, & iam supremum trahentem spiritum. Totus mox præ commiseratione lachrymis diffluit, & Heu, me miserum, inquit, qui cum sim mortalium omnium vltimus, magno comitatu fruor, & interim quod natura omnibus commune esse voluit, mihi speciatim vendico, eo que plus quam opus sit, vt or: & hæc pauperula dum veste caret, dolore conficitur, frigore consumpta perit. His dictis, suo se vestimento nudat, vt penè nudus videretur, induit ea miserissimam foeminam, atque inde sensim membris recalcenscentibus, reducit eam in viã: porro ipse socios insequitur, valde interim frigore eum infestante, adeo vt vbi illos attigit, tremebūdus adstaret coram illis, solo cilicio & cucullo indutus. Percontantibus eis, vbi esset vestis superior,

Eximia charitatis exemplum.

UR IUS
R VII
S

modis omnibus ille celatū cupiens quod fecerat, ait se magno onere pressum, iuga montium scandere non potuisse: vestem tūto reliquisse loco, Christi benignitate restitūendam. Prudenter id quidem, & tamen citra mendaciam, significare volens neminē diuitiarum fasce depressum, posse ascendere in montē Domini: qui autē misericordiā operibus dediti sūt, eos à Christo recepturos centuplum.

Quid eius aduersarij Romæ egerint. Cap. 14.

In solentia monachorū quorundā,

Monachi verò Romā veniunt, munera largiuntur, redeunt ad sua laeta & alacres, omnibus pro voto impetratis à Romano Pōtifice. Postquam in Ambianorum fines peruenēre, insolenter iactāt, se ab Episcopi Godefridi ditione immunes, redire in patriam incolumes, illum in peregrino solo exulem degere, & dignitate Episcopi nudatum, quod eos iniuste vexāssent. Populus his auditis, malē metuere cōcepit, atque pudore suffundi.

Quid Godefridus Romæ fecerit. Cap. 15.

Visitatio loca sancta Romæ viri Dei.

AT vir Dei Romam ingressus, limina beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli religiosē inuisit, ac deinde ad Paschalem Pontificem se confert. Mox ad uolant caufidici, sperāt ab illo quod se accepturos munera largissima. Sed Godefridus, qui non confidebat in homine, nec ponebat carniem brachium suū, vt à Domino recederet cor eius, qua causa tam difficile & longinquum suscepisset iter, absq; vllis vel verborum ficis, vel innumerum pollicitationibus simpliciter edicit. Sed contradicunt caufidici, aiunt monachos ab eo iniuste vexari, dumque nulla sperant ab eo munera, causam malam eum fouere affirmant. Videns ergo vir Dei se humano patrocinio destitutum, labentia cuncta forti & excelso animo contemnens, exclamat: O pastor orthodoxæ matris Ecclesiæ, ea causa Christus te voluit suo loco illi præesse, vt lucē à tenebris, verum à falso discerneres: vt enim à capite mēbra reguntur, & ad illius nutum, membrorū vitia corriguntur: sic etiam à te Christianorum omnium non facta duntaxat, sed etiam male voluntates cōprimendæ sūt. Sed quia nūc cerno, iustū quandoquē crimen iniqui, occulto Christi iudicio perpeti, malim priuatus viuere, quā admittere, vt Ecclesia Ambianensis, me præfule, ius amittat suū. His dictis, Pontifici valēfacit, & ad Barensiū vrbe, ob inuisendas beati Nicolai reliquias, ardētī studio proficiscitur.

Eius dicendi libertas.

Vt Pontifex eius admiratus sit libertatem. Cap. 16.

Apud Romam Pontificem mirē prædicatur S. Godefridus.

Postquam abiit, Pontifex diligenter perquisiuit, quē vite eius sanctitas, quæque illius autoritas esset, quod tāta dicēdi libertate vteretur. Itā qui antea citra Alpes celebre sanctitatis nomē ferē vbiquē obtinērāt, etiā Romæ vrbi præclare innotuit. Nam interroganti Pontifici indicatum est, quod ab ipsis penē incunabulis disciplinis Ecclesiasticis imbutus sit, quod pro virutum incrementō ad altiora prouectus, primò Abbas, indē Episcopus creatus sit, quod eius egregia sit religio, iureque cunctis sacerdotibus antepōndus videatur, quod pauperum & viduarum magnam curam gerat, quod Gallia proceribus notissimus, & cunctis ferē charissimus sit, denique quod omnibus diuinis charismatis abundet. Ijs auditis, Pontifex se ipsum acriter reprehendit, quod talem ac tantum virum vel ad momentum leuiter exacerbāssēt, quod non magno studio & beneuolētia eum excepisset, & eius votis annuisset. Imperat itaque suis, vt si quandoquē eum ad Vrbe redire contingat, mox eum ad se perducant.

Vt orationis ergo Barium venerit Godefridus. Cap. 17.

S. Nicolai ossa oleum stillant.

Venit autē beatus Episcopus ad Barensem ciuitatem, & apud beati Nicolai, miraculis celeberrimi præfulis, reliquias diuissime cum multis lachrymis precatus est. Altera lucē, annulo aureo & reliquis sacerdotalibus ornamentis indutus, sacrosancta Missarum solennia supra eius ossa oleum stillantia, deuotissime celebravit.

Vt ei, loci Episcopus oleū, quod à beati Nicolai ossibus manārat, dono miserit. Cap. 18.

Vbi autem animaduertit eius regionis Episcopus, Godefridū animi constantia & fortitudine Episcopos alios antecire, incredibili admiratione affectus est. Galliarum enim atque etiam aliarum terrarum præfules, cum eō proficiscuntur, vili habitu celant se, nē possint agnosci. At Godefridus neque longitudine itineris, neque nationis feritate fractus mutauit habitum, nec se studuit occultare. Nanque vt leo confidens, & absque terrore permansens, omni

omnes amicorum loco habuit, nulli ipse nocere cupiens. Hac ergo in eo Episcopus, quem diximus, animaduertens, ex animo amplectitur virum, eiq; amando totum se applicans, præ cunctis mortalibus colendum affirmat. Comitibus quoque illius multa humanitatis officia alacriter præstitit, atq; ad extremum olei partem quandam à beati Nicolai ossibus profluentis, beato viro in vase vitreo ad hospitium more Ecclesiastico solenniter transmittit. Quod quidem vir Dei cum ingenti deuotione, nec sine tremore, venerabilus accepit, auro & gemmis quibusuis charius illud amplectens, pluriusque astimans. Appendit autem illud ad collum suum magnum sibi aduersus hostium insidias in eo præsidium constituens.

Acimus impertentibus S. Godefrido.

Mira eius deuotio erga factas reliquias.

En quanti vis fecerit factas reliquias.

Nota miraculum.

Roma humanitates excipitur.

Paschalis Pontifex quid ei præstitit.

Inuicis mutar nomen suum.

ostendit inuicem.

Cum sic autem vir Dei loca sacra inuiseret, assensis equis, cum suis comitibus venit ad portum maris, in quem fama ferebat nauem appulsam, corpus beati Nicolai ferentem: qui locus adeo commodus est, ut inter naues, quæ iactis ancoris illic figuntur, tuto possit transuadari. Ibi ille ambulans, contemplantur piscatores retia sua piscibus onusta ad litus retrahentes. Interim autem manum pectori admouens, sentit abesse vas vitreum, de quo iam diximus, summoque animi dolore afficitur. Rogant socij, quæ causa sit tam repentini morboris. At ille prolixè illachrymans, Væ, inquit, misero mihi, quòd tanto patrocinio destitutus, cælitus oblata benedictione diu perfrui non merui. Dum enim hic versus, rupto funiculo, in aquas lapsus est vasculum, quo Episcopus me donauit, nec nisi singulari quodam Christi beneficio reperiri poterit. Dumque hæc dicit, verrens se ad dexteram, videt vasculum instar plumæ ferri super aquas, cum ramen pondere suo quoduis metallum æquare videretur. Res erat admiratione digna, vel equorum ferreis pedibus, vel nauium quassatione, vel impulsu remorum, vel præruptis scopulis, quorum illic magna copia est, non penitus contritum fuisse. Exultat eo conspecto vir beatus, tollit ab vndis, diligenter inspectat, nihil læsum summo perè gratulatur.

Vt Romam redierit. Cap. 20.

Porro autem loci Episcopum eius rei certiores reddit, atque ita rursus Romam proficiscitur. Mox à Pontificis Paschalis familia in eius conspectum perducitur. Pontifex ei reuerenter assurgit, humanissimè cum oscularur, & secum assidere compellit. Volens autem certiùs explorare, quæ de eius prudentia iam antè ab alijs didicerat, multas rum diuinarum, tum politicarum rerum ei quæstiones proponit, atque etiam ad difficiles soluendos nodos haudquam imparatum eum offendit.

Vt à Pontifice Paschali comiter dimissus sit. Cap. 21.

Cernens ergo Pontifex multa eum prudentia & pietate pollere, orat nè gratuarè accipiat, quòd antè non sic, ut fidelem dispensatorè par erat, ab ipso exceptus & exauditus fuerit: cogitet, animu innumeris curis distractum, haudquaquam ad singula posse sufficere. Beatus vir facillè ignouit. Tum Paschalis Pontifex literas ei tradit, quibus inter alia continebatur, Abbatem sancti Vualerici cum monachis suis, Ambianensi Episcopo, perindè atque patri & pastori, in omnibus parèere debere. Ille igitur Apostolica autoritate & benedictione munitus, redit ad ciuitatem suam.

Vt socij eum coeperint mutare nomen suum. Cap. 22.

Cum aut in Gallia Cisalpinam venisset, comites itineris monuerunt eum, ut pro Godefrido Herucum se sineret appellari. Metuebant enim, nè quid aduersi ipsi accideret, si ex nomine innotesceret. Principio quidem seruus Dei id grauarè accepit, sed cum nõ posset illorū resistere voluntati, inuitus tulit alienum sibi nomen imponi. At ramen quocunq; diuertisset, ab omnibus facillè, quòd Episcopus esset, agnoscebatur & mirè prædicabatur. Sed quid antiquo serpente nequius, aut malignitate instructius, qui non solum noxia, sed etiam ociosa nostra diligenter annotans, apud Deum nos perpetuò accusat?

Vt femine cuidam satan in monachi effigie apparuerit. Cap. 23.

Erat per id tempus in Pontinorū solo apud castellu Medardum quedam femina solitaria, vel inclusa, Deoq; chara. Eā miserè dissoluebat paralysis, ita vt pedibus consistere non posset: sed animus inuictus præclare aduersus

UR IUS
VER
BER
VIII
5

Victus in-
cluse formae.
n.

vitia decerabat. Ferebatur eo in loco annos amplius quinquaginta clausa man-
se. Beatus Godefridus ei hordeaceam farinulam mittere solebat, cui illa parum se-
lis & herbas virentes addens, sese sustentabat. Cum autem vir Dei absens esset, illa
Dominum obnixè deprecabatur, vt saluum eum reduceret. Eius enim aduentum
summopere expetebant homines religiosi & inopes. Quadam autem die pro hac
re oranti illi satan in cuiusdam religiosi viri specie apparuit, & qua causa cum ro-
lachrymis Dominum rogaret, inquisit, Respondit illa, se pro domino Godefri-
do Episcopo rogare. Et satan, Ambianorū Episcopus, inquit, non Godefridus iam,
sed Herueus vocatur. Reiecit illa nugantem, dicens sibi beatum virum satis super-
que notum esse. Pergit dāmon improbus eadem repetere: Videris, inquit, mihi le-
thargo correpta nescire, quid dicas. Iam dixi tibi, iterumque repeto, non esse cur
pro Godefrido ores: pro Herueo orandum esse. Respondet foemina: Ego verò,
quoad superstes ero, Iesum Christum pro Godefrido pastore meo deprecabor, vt
possit nobis incolumis restitui. Et dāmon: Agnosceis ne me, inquit? Illa parumpet-
reticens, vbi Christo reuelante didicit versutias impostoris: Desine, ait, inimice
omnis boni, & totius nequitiae artifex, infestare pios, quorum sententia truden-
es in tartarum. Noui, qui sis. Itaque in Christi virtute tibi impero, vt quam primum
hinc recedas. Mox ille instar fumi cum ciulatu euauit, neque Christi nomen, ne-
que signum trophæi eius ferre sustinens.

Vide proca-
cissimi dæ-
monis ne-
quissimam
malignita-
tem.

*Vt annulum S. Honorati Ambianensis Episcopi, secum retulerit beatus Go-
defridus. Cap. 24.*

*Girinus

Per Italiā autem beatus vir iter faciens, annulū Honorati Episcopi Ambia-
nensis & illustris confessoris, quē Girinus eius decessor vendiderat, iusto
precio redemit, secumque ad urbem Ambianorū adduxit. Vbi cum esset ho-
norifice exceptus, Abbate S. Vualerici rursus accito, beatus Episcopus pro-
fert literas Paschalis Pontificis, dat eas Simoni Præposito palam recitandas. Post-
quam ventū est ad eum locum, vbi Pontifex iubet Abbatem S. Vualerici cum fra-
tribus suis per omnia obedire Ambianensi præfult, tanquam patri & pastori, Abbas
& monachi exclamant, non bona fide literas recitari. Sed cum ipsi eas inspexissent,
& irā habere, vt erant lecta, certō comperissent, cum nec possent, nec auderent Ro-
mani Pontificis voluntati resistere, ad pedes beati Godefridi se abijciunt, veniam
perperam gestorum petunt, nec difficulter impetrant, congrua eis multa irroga-
ta. Ex eo tempore Abbatia S. Vualerici paret Episcopo Ambianensi.

Tandē mo-
nachi, qui
cum vexā-
rāt, veniam
ab eo petū-
t.

Vt ad feminam solitariam accesserit. Cap. 25.

Deinde cum vir sanctus parocciā suā pro more visitaret, vt ouibus suis ver-
bi Dei præberet alimoniam, & si qua in cultu diuino fierent negligentius, ea
corrigeret: ad eam, quam diximus, foeminam pro Christi amore solitariē
degentem, accessit. Eiusmodi enim hominibus victum & res necessarias
suppeditabat. Vbi autem illa vidit Episcopū, Tūne, inquit, es Godefridus dominus
meus? Quis igitur ille fuit, qui nescio quē Herueum mihi pro te voluit ingerere? si-
mul explicans, quas ei molestias malus dāmon intulisset, persuadere ei volēs, Ambia-
nensem Episcopū non Godefridum, sed Herueum vocari. Quæ vt audiuit Epi-
scopus, valde exhorruit, paululumque intra se hærens, cum ingenti animi dolore
ait eam vera dicere: deinde humi se prosternens, & pectus diuissimè pugnis ver-
berans, grauiter doluit, se vel ad horam passum aliud sibi nomen simulatē imponi.

Agit pœni-
tenciam ob
nominis ad-
horam mu-
tationem.

Vt corpus beati Firmini transfulerit. Cap. 26.

Firminus martyr insignis, & Ambianorū primus antistes, exacto felicis ago-
nis cursu, in eadem vrbe tumulatus, se cum Christo in cælis viuere, innume-
ris præstandis beneficijs egregiè declarat. Cum autem quodā die beatus Go-
defridus pro more ad populum concionaretur, oculos interim vertens ad
beati huius martyris sacras reliquias, (hactenus enim humiliter continebatur loculo)
itā exclamauit: Cernite filioli, quātum debeamus sanctis martyribus, quorum nos
& patrocinio à vitæ huius periculis eripi, & suffragijs caelestem beatitudinem con-
sequi posse cōfidimus. Itaque dum hic sumus, crebrō eorū memoria vsumus, vt
& illi apud Dominū nostri memores sint. Indè est, quod maiores nostri in illorum
honore basilicas condiderunt, monumenta eorum, auro, argento & gemmis ornā-
runt, non quod ijs illi indigeant, aut quod hinc clariores fiant, (hæc enim illi, vt
Christi

Sancti ho-
norandi &
inuoçandi

Christum pauperem imitarentur, & eius inopia ditari mererentur, ceu lutum contempserit) sed ut his suum erga eos amorem, studium & deuotionem declararent. Et vos igitur angustiam loculi, qui B. Firmini Episcopi & martyris atq; patroni nostri ossa retinet, contemplant, ut possit congruum ei preparari receptaculum, aurum promptis animis conferte. His beati viri sermonibus omnes egregie incensi, aurum, argentum, armillas, annulos afferunt, pleriq; vasta terrarum & marium spatia emetiuntur, ut quæ ornare martyris basilicam possint, comparer. Postquam loculus accuratè confectus fuit, ad eum diem, quo erant transferenda reliquia, tantus eò aduenit hominum cœtus, ut tota Europa cõfluxisse videri posset. Tum Episcopus Godefridus eum alijs sacerdotibus accessit ad locum, ubi cœlestis ille seruabatur thesaurus, sacrasq; reliquias cum multo tremore omnibus visendas exposuit. Eas cernens fidelis populus, cum multis lachrymis laudat Christum, quod testis eius reliquias videre mereretur. Porro beatus Godefridus hortatur omnes, ut sanctorum loca crebrò inuisant, illic sua vota persoluant, illorum patrocinio se suosq; commendent: inde enim innumera, inquit, fidelibus accedunt beneficia. Deinde populum dimittit. Huic autem spectaculo non interfutere, qui Ambianensis vrbis suburbana loca habitabant, alij alijs rebus impediti. Accedunt igitur ad Godefridum Episcopum: orant, ut ipsis quoque beati Firmini sacras reliquias ostendat. At ille valde admirans, Vbi, inquit, nudius tertius fuistis, quando mea manu eas omnibus contemplandas exhibui? Afferunt alij alia, sed cum eum permouere non possent, cum lachrymis commemorant, quæ dona obtulerint, quos labores susceperint, ut martyris templum & locus ornarentur: & subiungunt, Ergone à martyris contemplatione excludemur, qui martyris causa, tanta & fecimus, & perpeffimus? Electur tandem vir pius, & in celebritate omnium Sanctorum, præmissio ieiunio, ait se illorum precibus satisfacturum.

Nota præcã deuotione.

Attende veteri deuotionem erga Sanctorum reliquias.

De miraculo quodam. Cap. 27.

Per id tempus regionè illam iugis nebula densaq; adeò obsedit, ut sol à celo migrasse videri posset. Totis enim viginti & eo amplius diebus, nullus eius splendor apparerat. Metuebant omnes, ea re dira ac tristia portendi. Vbi aduenit omnium Sanctorum solennitas, ad beati Firmini ad eam manè aduolant: adest & Godefridus Episcopus, capfam, in quam paulò antè transtulerat beati martyris reliquias, iubet in terram deponi, vestibusq; Pontificalibus indutus, nudis pedibus & lachrymabundus, ad eam reuerenter accedit, (in eiusmodi enim rebus admodum religiosus & pius cernebatur) sacras reliquias in pannu purpureum effundit, stansq; loco editiori, ubi ab omnibus videri posset: En, inquit, dilectissimi, hæc sunt Firmini martyris & protectoris nostri sacra ossa. Quod cum ille dixisset, mox basilica omnem serenissima solis lux perfudit, cum iam penè mensem unum, ut diximus, radios suos omnes prorsus retraxisset. Ad tam euidentem miraculũ, vnà omnes prorumpunt in laudè prepotentis Dei: porro Episcopum Godefridum rogant, ut dexteram martyris separatim ponat, ut eam opportuno tempore & intueri & osculari facilius possint. Nec id eis vir pius negare voluit. Tandem omnes domum eunt.

Eccẽ infigne miraculum ad ostensas reliquias S. Firmini.

Ut beati Saluij alorumque multorum sacras reliquias transtulerit. Cap. 28.

Transtulit etiam corpus sanctissimi Saluij confessoris & Ambianorum Episcopi, in eum locum, ubi nunc cum fideles venerantur: transtulit & aliorum multorum. De quibus omnibus, & quæ tum miracula edita sunt diuinitus, ut Christus seruatorum suorum merita declararet, hæc adscribere non licimus, nè lectori fastidium afferamus.

Saluius Episcopus Ambianensis.

Ut in aula Roberti Flandriæ Comitis quedam præclare gesserit. Cap. 29.

Liber autem commemorare hoc loco beati viri humilitatem, & perpetuam cum improborum amentia consistationem. Robertus Flandriæ Comes & rebus bellicis & magnis opibus celeberrimus, Hierosolymitani itineris dux, Christi natalitium diem apud sanctum Audomarum voluit festiuum ducere. Aderant illic Duces, Comites, diuersarumque regionum proceres, & totius Flandriæ nobiles siue milites, multi etiam Galliarum Episcopi, & in ijs beatus Godefridus, quem Comes Robertus accepit officiosissime, & cum illo separatim, ut potè magnæ autoritatis viro, diu collocutus est, inter cetera orans eum, ut illa sacrosancta nocte more Ecclesiastico, Domino sacrificium offerret.

Robertus Flandriæ Comes.

IURIS
 VER
 JOBER
 XVII
 S

Nota sancti
virizelum.

Annuit humiliter vir Dei, & fecit sacrificiū piē ac deuotē. Sub ipso sacrificio post
lectionem Euangelij, omnibus certatim ad altare munera offerentibus, vir Dei si-
ne personarum acceptione, illorum omnium dona reiecit, qui insār muliercula-
rum intonsa essent coma. Ea re permoti, efferis vocibus percontātur, cuius autho-
ritatis sit antistes, qui apud exteros tale quippiam designare nō vereatur. Vbi, quis
esset, didicerunt, videres certatim gladijs & cultris (non enim aderant ad manum
forfices) eos sibi amputare pilos, infelices ac miseros putare, si propter comas, tan-
ti viri benedictione priuarentur. Eius facti fama inox tōta Gallia increbuit, Gode-
fridum Episcopum etiam in aliena ditone in principes & magnates au sum fuisse,
quod alij antistites etiam in suis sedibus aut negligant, aut non ausint etiam in ex-
tremis homuncionibus. Magna ei non solum apud reliquam multitudinem, sed
etiam apud Comitē ipsum, hinc reuerentia accessit.

*Vi a Guermundo captus sit Adam princeps Ambianensis, & vt Godefridus Epi-
scopus eum defendere conatus sit. Cap. 30.*

Voristagus
Vicedomi-
nus cū mili-
te Adamum
persequitur

Indē verō omnium fauore ad urbem suam reuertēs, secum duxit Adamū eius
ciuitatis principem. Cumque iam fines suos ingressi essent, Adamus ad virum
Dei, Nōsti ait, vperande pater, quas mihi insidias comparer Guermūdus Pin-
quiniaci Vicedominus? Iam multis annis inter nos vario euentū bella duc-
tus. Quod si ille me cōprehenderit, certus sum, aut inauditis me supplicijs exerce-
riatū, aut certē gladio necarum iri. Si ergō placet tibi, aliud ego capeffam iter, nē
militum præsidio destitutus, incidam in manus eius. At vir beatus vehemēter ad-
mirans, An non, inquit, ille aequē meus est, ac tu? An non iam pridē sanctē mihi,
vtpotē domino suo, iurauit, se pacem bona fide conferaturum, honoremq; mihi
habiturum? Confido equidem in Domino, etiamsi mille armatas militum cohor-
tes secum adducat, non aursurū illum vel durius rē appellare. Quōd si mutato ani-
mo quippiam tibi irrogare tentauerit, testor Iesum, me te profecuturū, quocunq;
ille etiā vincitū te abduxerit. Dum sic illi inter se colloquantur, ecce Vicedominus
multo stipatus equitatu, aduenit, salutat Episcopū, & ad lauam se vertens, suribun-
dus exclamat: Tūc hīc es Adamē, mihi semper infestissimē? O te miserum, quī te
huc appulit? Satiū tibi foret vitam agere priuatam ac tenuē, quā incidisse in has
manus. Moxq; nulli ranti Episcopi habita ratione, Adamus ab equo deturbarus,
districtis ensibus appetitur. Cernens id Episcopus, ab equo desilit, toto corpore su-
per Adamum incumbit, porrigit iugulum, exclamat cum lachrymis: Quā te furia,
quā dira Erinys, Guermunde, huc impellunt, vt me præsente, qui sum dominus
tuus, istuc ausis designare? En certūicem meam, si itā placet, libens ferendam obij-
cio: tantū nē quid moliaris aduersus Adamum meum. Hāc vt viderunt comites
Episcopi, omnes aufugerunt, quōd putarent cum Adamo illum interfectum. Por-
rō Adamus in equum imponitur, iniectisque catenis Pinquiniacum abducitur.
Eum verō beatus Episcopus flens & eiulans, comamque vellens, solus sequitur, se
eius proditorē, tantaque calamitatis authorem clamitans. Vbi Pinquiniacum
uentum est, beatus vir, cæteris intromissis, cogitur stare foris. Videns ille humano
se auxilio destitutum, redit solus ad ciuitatem suam: refert clero & populo, quid
acciderit, moerent omnes, tum captiuitatem domini sui, tum iniuriam præsulis
sui, quā molestius ferebant.

Guermun-
dus seuit in
Adamum.

Vide sancti
Episcopi si-
deliratē.

Guermun-
dus excom-
municatus
addit sceler-
a sceleribus

Psal. ior.

Psal. 37.

Vi Vicedominum excommunicarūt Cap. 31.
Episcopus verō sacras reliquias beati Firmini & aliorū sanctorum humi de-
ponit, ecclesias regionis infidi Vicedomini claudit, illum & fautores eius
omnes plecit anathemate. Indē vtrinque existūt bella, cogitur audire pius
Episcopus crebras agrorum vastationes, pagorum depopulationes atq; di-
reptiones, templorum incēdia. Quibus ille mirum in modum affligebatur, & flens
largiter, miserum se distabat, qui in ea tēpora incidisset. Poterat tum dicere cum
Propheta: A voce gemitūs mei adhæsit os meum carni meæ. Similis factus sum
pelicaño solitudinis, factus sum sicut nycticorax in domicilio. Vigilauī, & factus
sum sicut passer solitarius in tecto. Dolebat vicem miserorum, qui calamitaribus
illis afficiebantur. Redibat in memoriam pristinae quietis, qua in monasterio poti-
tū erat, & in has turbas se coniectum moerebat. Itaque factæ sunt ei lachrymæ pa-
nes eius diē ac noctē, sitienti fontem vitæ, qui est apud te Domine Deus.

De

De duobus pijs viris, quos domi habebat. Cap. 32.

Habebat domi apud se duos spiritu pauperes, religione & animi puritate eximios, moru integritate conspicuos. Ex ijs alter Gaufridus, alter Otbertus dicebatur. Ijs domus, alendorum pecorum, & agricultura curam demandarat. Et Gaufridus quidem, licet ne ipsa quidem literarum elementa calleret, aramen percepra beati Episcopi benedictione, tanta dexteritate hominibus verbi celestis semina promebat, vt tam ipse beatus antistes, quam multi etiam bene docti viri admirarentur, vnde illiteratus & idiota tam sublimia & recondita proferret. Diceres Amos iustum prophetae. Ad hos ergo sapissimè se recipiebat Episcopus, tumultus & strepitus rerum mundanarum ferre non sustinens, illorum colloquijs syncretis mirifice delectatus.

Cum simplicibus sermocinatio beati viri.

Ut illos rogaret, quo Dominum pro ipso deprecarentur. Cap. 33.

Qvandoque autem veniens ad domicilium, in quo degabant, inuenit illos pauperum pedes ablutes, suas vestes illis donantes, & cibis quos paulo ante a dispensatore domus acceperant, eos reficientes, non raro enim subijplis eos subtrahebant, & miseris impertiebantur. Iucundo ergo vultu ait ad eos: O felices vos ac Deo dignos. Respondent illi: Orationibus tuis, pater beatissime, bonum & iucundum. Et Episcopus: Aperiuis, inquit, isthuc edicite. An non, aiunt illi, bonum & iucundum tibi videtur, pater, recreare pauperes, & illis, conuenienter præceptis Dominicis, res necessarias præbere? His enim studijs possumus promereri gaudia beatorum, & sempiternam Christi Regis immortalis contemplationem. Tum vir beatus eis reuerenter caput inclinans, Ita est, inquit, vt dicitis. Christum igitur, quæso, pro me deprecemini, vt cum istis merear in eius domum æternam introire.

Benignitas famulorum eius in pauperes.

Quid Gaufridus beato Episcopo consuluerit. Cap. 34.

Sedebat deinde solus in penetralibus domus Godefridus Episcopus, multo animi angore ob ea, quæ diximus, correptus. Venit autem ad eum Gaufridus iste, & pro singulari familiaritate sic eum prior cõpellat: Quid est, venerande præsul, quod vsquæ ad eod consternatus & moestus vidèris? Equidem non puto id frustra esse, nec commodi alicuius temporarij iactura te torqueri. Respondit vir Dei, vt potuit præ lachrymis, quæ ab oculis largiter dimanabant: Et quæ mihi, obsecro, gaudedi materia relicta est? En vt nauclerus, amisso clauo, cogitur ventis permittere nauem, etiamsi in scopulos impellatur: ita animus meus virtutis inops, vndique immensis afflictionum fluctibus exagitatus, hac illacque distrahitur, nec vsquam eam perferentis quietis suauitatem, quam iam pridem reliquit. Video euerti templa, gregem mihi commissum pessimè accipi, diocesim meam fame, ferro, flammisq; vastari. Est tamen, fateor, in his rebus duris vnicum nobis in Christo perfugium, vt in petra herinacis. Respondit Gaufridus: Etsi præsul optime, & diuina & humana sapiëntia adeo instructus es, vt tantilli homuncionis consilio prorsus non indigeas: tamen quandò Vicedominum neque regum, neque principum intercessione flectere potes, vt dimittat Adamu, Christi Regis immortalis exemplum imitare, & humilitate illum emollire stude. His dictis, Gaufridus abscedit.

Vir sanctus, moerore ob sua diocesim vastationem.

LIBER TERTIVS.

Autbor sibi peti fidem adhiberi. Cap. 1.

Venio nunc ad commemorandam eiusmodi rem, qualis haud scio an vnquam antehac audita sit, quamq; non modò nullus Episcopus, sed nec secundi ordinis quisquam sacerdos fortassis tentaturus esset. Lectorem oro, vt dictis fidem adhibeat. Vt enim iam antè testati sumus, non hic quicquam fingimus, sed à fide dignis, qui ea viderunt & audièrunt, accepta referimus. Memini, non ita pridem quandam dixisse ad me, quid ita obliuiscerem chartas rotæ & deliramentis. O hominem ineptum & planè miserum, qui nõ modò non veneratur sanctorum hominum facta præclara, verum etiam nõ se ea nõ vult. Sed impro-

SURIVS

OTBER
GODEFR
RVIII
5

improbis hoc familiare est, vt bona, quibus ipsi carent, in alijs contemnant & lace-
rent. Credo equidem hominem hunc, si Ganymedis raptum & id genus impuras
fabulas, quas Christiani omnes merito semper execrari debeant, scripto compre-
henderem, egregie me commendaturum, bonum & strenuum fidumque scripto-
rem appellaturum. Talibus illud Augustini inculcandum est: Exinanire, quo ple-
nus es, vt queas impleri, quo inanis es. Sed hæc obiter contra obtricatoros dicta
sunt: nunc ad narrationem redeundum.

Vt summae humilitatis exemplo Vicedominum mollire conatus sit Episcopus. Cap. 2.

Postquam Gaufridi consilium audiuit beatus Episcopus, ea nocte multate-
cum in lecto pertractabat, vtrum parendum illi esset, nec ne. Hinc enim re-
formidabat, ne si intantum Episcopus se coram subdito suo abiceret, ho-
mines nequam & improbi insolerent: inde vero pietate stimulabatur,
ad captivum Adamum in libertatem vindicandum. Tandem Gaufridi sanctitatem
& innocentiam considerans, sibi que persuadens, hominem simplicem quod dicitur
fuit, non nisi à Deo habuisse, qui id ei reuclasset: statuit sic facere, vt ab illo monitus
erat. Itaque post absolutas nocturnas preces, vocat ad se Gaufridum & Orbertum: &
alteri quidem suos calceos imponit, alteri palliolum, atque ita cilicio simplici
monachi habitu sine cucullo indutus, nudis pedibus ingreditur horrendum & pere-
grinum iter, quod Pinquiacum dicitur, quod ab Ambianis fertur octo milliari-
bus abesse. Iam tum mensis erat Ianuarius, & Sole Aquarium ingresso, vrebant mon-
ta niues camposque patentes, nec duratura conspecto sole pruina: Hirta comis
tellus. Tam amœnum, inquam, iter nudis pedibus suscepit Godefridus præsul exi-
mius, fraterna cum charitate perurgente. Vbi autem ad monasterium S. Remigij
peruenit, quod in nemore situm est, à monachis propensis animis accipitur, rogatur
illi admirabundi, quid sibi velit tanti viri talis habitus, quorsum intendat iret, offe-
runt se socios itineris: sed vir beatus non sinit eos extra monasterium pedem effe-
re, ait solatio eos sibi fore, si pro se Dominum deprecetur. Deinde cum illis bene
precatus esset, pergunt cum duobus illis, quos diximus, psalmos interim Domino suo
more suaviter depromens. Tandem venit ad Vicedominum, capiteo vultum tegit,
ne possit agnosci. coram illo, in platea vtriusque sexus hominum frequentia sup-
posito, se humi prosternit, apprehendit eius pedes, infundit eos lachrymis suis. Tum
ille toruo, vt erat, vultu: Quis sis, ait, & vnde veneris, edicito. Et vir beatus, rarefere-
te ob frigidam asperitatem anhelitu, ita vt sanguinem spuerere videretur, Ego sum, in-
quit, Godefridus Ambianorum Episcopus, tuus etiam iure qualiscunque tempo-
ralis dominus. Vt impellente charitate Christus Crucem conscendit, vt Adamum
proroplastum liberaret: ita ego huc adueni, vt meum Adamum, quem victum deti-
nes, mihi reddas. Huius spectaculi nouitate ad eum percussus sunt, qui illic aderant, vt
tanquam fulmine icti, pariter corruerent, nec quicquam loqui possent. Postquam
autem laxata dolore vox inuenit iter, gemitusque in verba soluti sunt, lachrymabun-
di exclamant: Quid ita, sanctissime præsul, ad huius tyranni pedestre prosternis? Ade-
one apud te in feras belluas mutati sumus, vt tanquam peregrinus ad nos accedere
voluëris? Hæc aliaque dicentes, è solo eum subleuant. At sceleratus ille Vicedominus
nihil morus, sed vt aspera serpens, iacto cominus saxo erigitur, totosque agitata per
artus, conuocat in fauces ac squamea colla venenum: sic ille humilitate & sermo-
ne beati viri cœu iaculo confixus, terribiliter exclamat: Qua fronte aufus es, mona-
che, in meum venire conspectum? Adeone effeminatum me putas, vt quasi pauore
fractus, huc à me Adamum dimittam? Ego illum, quem fortuna dedit, victum
teneo, victumque, teneo: Perferet æternum meritas, miserabile, penas. Vtinam ve-
rò testis in omnibus exaudiat Deus, vt ego hunc à me abire sinam. Face scilicet igitur
hinc ocyus, ne cum ignominia repellaris. His verborum iniurijs affectus Episcopus,
comiter & sedate perfert, abitque, in ad S. Martini, & coram altari in mattam flexis
genibus incumbens, totam illam noctem in precibus infomnem ducit.

Concio beati viri ad populum. Cap. 3.

Manè iubet populum campanæ signo conuocari. Accurrit mox hominum
indefinita multitudo, non solum ex ea vrbe, verum etiam ex finitimis agris
& vicis: sperabant enim pacem Ecclesiæ redditam. Ad eos vir Dei con-
cionatur, ex diuinis literis docet eos, damna & iacturam labentium
ærum,

Plerique plus
delectantur
impuris fa-
bulis, quam
rebus gestis
sanctorum.

Signum mi-
sericordie
domini.

Exemplum
sine admi-
randum in
tanto Epi-
scopo.

Ascende pro-
fundissima
huius anti-
stetis humi-
litate & cha-
ritatem.

O hominem
infandum,
quem tanta
charitas non
mouet.

rerum, placide & moderate ferendam: Deum homines pios multis exercere mo-
dis, corripere omnem filium, quem recipit. Ad extremum dicit, se ea causa illuc
venisse nudis pedibus, indutum cilicio & propè nudum, abiicisse se ad pedes Vice-
domini, vt sua humilitate eum permoueret & flecteret ad dimittendum Adamum
domini, vt sua humilitate eum permoueret & flecteret ad dimittendum Adamum
capituum. Sed se tamè impetrasse nihil: immò verò egregie irrisum esse. Hic cum
exclamarent quidam, vt mitius diceret in Vicedominum, ille magna animi fiducia
concepta, in Vicedominum & omnes illi assentientes, palam excommunicationis
fulmen vibrauit. Aduertit hic lector, vt vir Dei nec timori succubuerit, nec ulli
labori pepercerit, vtque administrum satanæ propter vnus hominis salutem nunc
humilitate, nunc feritate, modò blanditer, modò asperè iustitia impellente ag-
gressus sit, vt iustitia & misericordia speculum atque exemplar iure dici queat.

Vt ad Ambianensem urbem reuersus, Christi martyrem Firminum imploraret. Cap. 4.

Tandem re infecta beatus Episcopus redit ad urbem suam eodem die: ac-
currunt ciues, circumstant, stupent & lamentantur. Ille verò paucis eos
consolatur, inde abit ad sacras beati Firmini reliquias, ibi se prosternens,
orat martyrem, vt Vicedomini Guermundi insolentia cõprimatur. Mox
domum se recipit, sed diuina animaduersio non dormitat. Vidit enim Dominus
afflictionem serui sui, & statuit vltimei.

Vt Vicedominus captus, opem beati Godefridi imploraret. Cap. 5.

Paucis post diebus importunissimus ille Vicedominus, regionem latè de-
populans, in fidijs militum Vuilhelmi, primarij apud Pontinos viri, capi-
tur, & ad illum mira gratulatione adducitur. Is vt vidit hominem, primò
innumeris iniurijs exagitatum, mox ferro vinctum iubet duci in custodi-
am. Vbi cum non parum diu detineretur, videretque omnem sibi prodeundi, quo
vellet, facultatem ereptam, mirè anxius, tandem redit ad sanitatem. Videns au-
tem in nullo homine mortali spem aliquam mortis enadendæ sibi relictam, nisi
in vno Godefrido Episcopo, dirè cruciabatur, sciens quàm multis ijsque intole-
randis eum iniurijs affecisset. Sed tamen urgente calamitate, de illius singulari hu-
manitate præfidens, qua sciret eum etiam inimicos ex animo complecti, per ho-
minem fidum supplex orat beatum virum, vt immemor eorum, quæ hæcenus
malo demone instigante in eum admisisset, ipsi opem ferre dignetur. Pollicetur,
se ecclesias dirutas instauraturum, Adamum dimissurum, deinceps emendarijs
& humanijs victurum. Hæc vbi audiuit Episcopus, lætatur se à Domino exaudi-
tum, dolet vicem miseri hominis, & bona pro malis reddere ei volens, quod est per-
fectorum, non cunctatur ire ad illum. Eo conspecto, tanquàm ab orci faucibus
ereptus sit, valdè sibi gratulatur Vuermundus, & qui antea virum Dei supplices ei
preces offerentem superbus contempserat, iam ad eius sese pedes aduoluit. Sed nè
longiores simus, si singula annotare velimus, extrahit pius Episcopus Guermun-
dum è carcere, reducit non sine multo sudore Pinquiniacum, & secum abducit
Adamum suum.

Vt cruor visus sit à beati Godefridi digitis stillare. Cap. 6.

Dicitur iam sum rem propè incredibilem, nisi & ipse vir Dei eam alijs
narrasset, & multi eoràm inspexissent. Quandoquè hybernò tempore
suam perlustrans diocesim, ad pagum quèdam exiguum venit, vbi etiam
ecclesiæ dedicandæ causa hære eodatus est. Multi eò conuenere, qui-
bus capiendis cum ecclesia parua non sufficeret, iubet sibi sub dio locum præpara-
ri, vnde posset concionari ad populum. In eum locum postquam subijt, oblitus
sui, manibus extensis adeò stetit immobilis, vt præ frigoris acerbitate sanguis ab
eius digitis in humum distillare videretur. Erat enim terrimi corporis, quod fa-
cile ab æstu, vel gelu affligeretur. Scio non deesse, quibus isthuc incredibile videat-
tur. Sed non est mirum, quandò plerique dicta factaque etiam antiquorum pa-
trum in dubium reuocant, quòd ea suis oculis non viderunt. Notum est illud
poète:

Segnius irritant animos demissa per aurem,
Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus.

Vt sit profectus Viennam. Cap. 7.

Provis-
Rursus ex-
communica-
tur impius
tyrannus,
Orat diu-
num auxil-
ium Episco-
pus.

Guermunda
capitur, &
in carcerem
conijcitur.
Exemplum
perfectæ
charitatis.
Vir Dei li-
berat Guermun-
dum.

Horat. de
Arte.

URTIUS
R VIII
5

Paschalis
Papa capi-
tar.

Synodus
Viennensis.

Oratio eius
in dicta
synodo.

Luc. 11.

S. Godefri-
dus cupit in
summa Car-
thusia mo-
nachus fieri.

Instituta
Carthusia-
norum.

Phil. 3.

Vt in Car-
thusia vir
sanctus vi-
xerit.

Phil. 119.

EA tempestate Imperator Pontificem Paschalem, cum eius & pedes & os de-
osculatus esset, dolo captum, secum abduxit. Ea causa Guido Viennensis
Archiepiscopus, qui postea fuit Calixtus Romanus Pontifex, magnum ha-
bit Ecclesie procerum apud Viennam conuentam. Vocauit etiam per li-
teras Godefridum Ambianorum presulem, ab annis multis ei charissimum. Qui
sine mora profectus Viennam, ubi eo venit, rogatus est a Guidone Archiepiscopo,
vt in synodo vice eius fungeretur, erat enim ipse Guido impeditioris lingua. Etsi
autem acri tum febre laboraret Godefridus, tamen vt erat miro animi cadore, sta-
tuit pro viribus illi parere. Cum autem dicendum esset, & vires sibi minimè suppe-
tere videretur, tanta est spiritus sancti gratia confirmatus & illustratus, vt omnia
magna admiratione affecti, egregium illum diceret sancti spiritus organum, mul-
taq; eam laude & predicatione efferrent. Quæ in illa synodo & prouincia ab eo
preclare gesta sunt, breuitatis studio preterimus. Vienna autem discedens magno
celeberrimæ synodi fauore, Cluniacum venit, & ab Abbate Pontio honorifice ce-
ceptus est, & aliquot dies ibi hærens, sacrosanctaq; Missarum solennia festiue cele-
brans, atq; illi spectabili congregationi fratrum verbum Dei suo more excellen-
ter proponens, magno sui apud eos desiderio relicto, ad urbem suam regressus est.

Vt ad magnam Carthusiam se contulerit. Cap. 8.

Perpendens autem vir prudens, quàm molestum atque ad eò intolerabile
sit, tot secularium tumultuum perferre tempestates, ubi comperit præcla-
ram seruorum Dei famam, qui in Carthusia non longè a Gratianopoli de-
gebant, relictis omnibus, illo igne, quem Dominus Iesus misit in terram,
suauiter ardens, eò celeriter profectus est, vt quietius vni Deo vacaret. Preerat tunc
Carthusiæ Guigo, vir egregie doctus & vitæ integritate conspicuus, omnium ore
predicandus. Is vt vidit vultus Angelici & simplicis naturæ virum, gratias immen-
sas agit Christo, statimque illum sanctissimo fratrum collegio adiunxisset, n̄ veri-
tus esset Romanum Pontificem, Rhemorum Archiepiscopum, aliosque Galliarum
presules minime passuros, vt illic permaneret. Interim tamen cellulâ ei attribuit,
Separatim enim degunt singuli in domicilijs, quæ Cellas vocant, ad ecclesiam cer-
tis horis pariter conueniunt, inde taciti redeunt ad Cellas suas: ad nudam carnem
asperis induuntur cilicijs, quarta & sexta ferijs pane & aqua victitant: diuinæ con-
templationi ad eò adherent, vt iure possent dicere cum Apostolo: Nostra autem
conuersatio in calis est: illorumque precibus & sanctorum meritis mundus con-
stare videatur. Sed de eorum excellenti, meritoque ab omnibus predicanda con-
uersatione, alijs plura dicenda relinquimus, atque ad institutum redimus. Senus
Christi Godefridus hæc summoperè delectatus, quòd imperturbata animi puri-
tate & tranquillitate fruèretur, licet etiam in illa populi frequentia & importuni-
tate, animo ad caelestia contemplananda se erexisset: postquam operatæ solitudinis
locum diuinitus se adeptum vidit, ieiunijs, precibus, lachrymis, sacris meditationi-
bus, diuinis lectionibus ad eò seruens incumbebat, vt quâuis à primis ætatis initijs,
vt diximus, in his assiduus fuerit, iam tamen primum Deo se seruire cepisse mirifi-
cè gratularetur. Sordebant terrena viro, subit æthera voris, cum Propheta plorat
nimis prolongari incolatum suum. Cum autè quandoque venerandus pater Gui-
go cellulas monachorum pia sollicitudine inuiferet, etiam ad beatum Godefridum
peruenit, inuenitque eum nescio quæ diuina scripta legentem, & vberes funden-
tem lachrymas, seque hostiam viuam Christo Saluatori mira suauitate in cordis
ara immolantem. Valdè autem eius amore incensus, & nôsse cupiens, vtrum pos-
set æquo animo ferre iniurias, ita ait ad eum: Solebasne, Episcope, pro sacris ordi-
nibus aurum & argentum & id genus munuscula recipere? Multi enim per id tem-
pus hoc vitio pro dolo infecti erant, vt vix cuiquam sine precio sacros ordines
conferrent. Respondit cum multo gemitu Episcopus: Equidem, pater beatissime,
non nummos expecebam ab aliquo, sed vel inuitus sæpè humani fauoris aura ina-
cusare etiam extrema quaque.

Vt propter eum reuocandum Bellonaci sit iudicium concilium.

Cap. 9.

Interim

Interim Conon Cardinalis, Pontificis maximi legatus, & Radulphus Rhemorum Archiepiscopus, apud Bellouacum synodum celebrant. Ad eam accedunt Ambianensium legati, conqueruntur se destitutos optimo pastore suo. Ad quos Rhemensis Archiepiscopus: *Qua fronte, inquit, hæc apud nos proponere ausi estis, qui virum pudicum, orthodoxum, virtutibus cunctis ornatum, vestra improbitate à sua sede expulistis? Quem illi parem, nedum sanctiorem, vnquam habituri estis sacerdotem? O vos miseros, qui tanto pastore vel ad momētum caruistis. Num vos illum turpia lucra sectantem, libidini vacantem, Ecclesiastica beneficia venundantem, vnquam deprehendistis? Illis respondentibus, Ab his illum planè immuni esse: subiecit Archiepiscopus, Ite ergò, & tam peritum oculis Domini custodem perquirite, & inuentum, vobiscum reducite. Testor enim Dominum Iesum, donèc vllus erit in Godefrido vitalis spiritus, nullum alium vos Episcopum habituros. Dum hæc geruntur, en adfunt nuncij, apportantes literas beati Godefridi, quibus ille significat se Episcopatu abdicasse: hortatur, vt alium patrem sibi quærant: se nunquàm rediturum affirmat: ostendit se inceptum & inidoneum, qui Episcopi munere fungatur: se verbis quidem doctis subditos suos, sed mala vita corrupisse & perdidisse. Quæ cum legerentur, penè omnes lachrymati sunt, admirantes tanti viri humilitatem, qui cum esset meritò summus, infra omnes infimos se abijcere videretur. Sanè cum interdum de his quidam reuerendissimi patres, qui tum præsentés adfuere, inter se colloquuntur, video eos lachrymas tenere non posse: adeò illorum animis affixa est Epistola illa, qua intantum se vir tantus extenuauit.*

Radulphus Rhemorum Episcopus. Synodus Bellouacens.

Nota humilitatem sancti viri.

Vt apud Sueffiones actum sit de reuocando beato Godefrido. Cap. 10.

Tandem statuunt patres, apud Sueffiones ad Domini Epiphaniam cõuenire, & quid faciendum sit, deliberare. Vbi eò ventum est, iubente Ludouico Francorum Rege, accitus ab eis est Henricus Abbas S. Quintini, in quo monasterio vir Dei Godefridus ab ipsis penè incunabilis sobrietate & piè educatus, ad summum virtutù apicem pertigerat. Vocatus est etiam Hubertus magnæ autoritatis vir, & celeberrimi monasterij, quod Cluniacum vocant, monachus. Hos duos cum suis literis mittunt ad fratres Carthusiæ: orant, immò & imperant, nè Godefridum Ambianorum præfulem, apud se diutius morari sinat, sed ad sedem suam ocyus redire compellant. Addunt mandata ad ipsum Godefridum, vt celerrimè ad desolatam gregem suam se recipiat: ostendunt, non debuisse illum semel susceptam Ecclesiam tam faciliè deserere: plus eum apud Dominum demereri, dum finit per abrupta vitiorum præcipites ire oues suas, quàm possit promereri, dum priuatim in quantumuis remota solitudine viuunt etiam seuerissimè: tum quoque docent sacros vetere Canones, nè quis Episcopo viuenti subrogetur, nisi vel infirmitate cogente id ipse petat, vel ob crimen deponendus sit. Hæc vbi Godefridus accepit, animo valdè consternatus, ad pedes monachorum se posttrauit, cum multis lachrymis orans, nè sinerent ipsum à se auelli. Flent pariter etiam illi, at tamen multis eum consolantur modis: & quia Regis & Episcoporum authoritati resistere non poterant, in pace illum à se dimittunt. Obiter hic annotare visum est, quando in mentem venit, beati huius viri cingulum & pectinem, cum apud Sueffiones in ecclesia sanctorum Crispini & Crispiniani defunctus esset, Odonem eius loci Abbatem sibi seruasse. Is Odo postea coactus suscipere regendum monasterium S. Remigij, quod apud Rhemos est, ad magnam Carthusiam certas ob causas se contulit, & illic aliquot dies apud fratres egit sanctissimè. Ad eum quandoque veniens memoratus Guigo Carthusiæ Prior, inter alia non sine gemitu mentionem faciebat Godefridi Episcopi, & quàm religiosè inter ipsos vixisset: summoperè autem admirari se dicebat tantam animi eius compunctionem, vt penè iugiter ab eius oculis lachrymæ manarent: quod quidem celestis gratiæ munus nemo negare ausus erit, puritate & simplicitate cordis eum impetrasse. Respondebat ad hæc Odo, se hæc ipsa comperisse, quippè qui summa eius familiaritate fruius esset, & defuncti corpusculum in ecclesia sanctorum Crispini & Crispiniani, qui in eadem ecclesia conditi sunt, suis manibus sepulturæ mandasset, atque eius cingulum & pectinem tum pro sua erga illum deuotione, tum sui tuendi causa semper apud se ab eo tempore gestasset. Quod vt audiuit Guigo ille venerabilis, dici non potest, quanto affectu ea osculatus sit, Christum testificans, reuerà felices eos esse, qui non modò cineribus eius, sed vel simbrijs vestimèti eius potiri mererentur.

Reuocatur ad suam diocesim.

Vide Concilium Aurelianense V. Can. 12.

Cogitur redire ad diocesim.

Gratia lachrymarum insignis in beato viro.

Nota tanti viri de B. Godefrido testimoniū.

Tur.

TURRIUS
 OBER
 JOBER
 RVIII
 5

tur. Talis fuit piorum de Godefrido sententia & existimatio, Equidem hæc ab ipsius venerabilis patris Odonis ore accepi: quæ etsi præproperè, non tamen, uti spero, in fructuosè, hic mihi commemorata sunt.

Ut beatus Godefridus à Carthusia Ambianos redierit. Cap. II.

Porrò autem beatus Godefridus à Carthusia non tam spòte sua, quàm vi prope modum adactus, exiens, crebrò ad eam reflectebat oculos, lachrymis madentes, se miserum & infelicem summo animi dolore proclamans, cui in illo Angelico contubernio non licuerit usque ad supremum vite diem permanere, & soli Deo diuinæque contemplationi vacare. Fuit autem in Carthusia à ferijs beati Nicolai Episcopi, quæ aguntur octavo Idus Decembris, usque ad Quadragesimæ initium, admodum interm exultans in Domino, quòd à terrenis curis absolutus, optata quiete frueretur. Multa illic reliquit virtutis & sanctitatis exempla, ut hodieque de illo inter se crebrò cõferant. Profectus inde, venit ad Rhemorum urbem, ubi tum Cono Cardinalis & legatus frequentissimam synodum habebat. Adduxit autem eum in synodum Radolphus Rhemorù Archiepiscopus, ieiunijs, vigilijs, alijsque sanctis exercitijs adeò attenuatum & confectum, ut vix pedibus consistere possët. Quem ut viderunt patres, valde admirabantur adeò illum se mundo, sibi que mundi crucifixis, ut nec mundum ipse diligere, nec mundus illum amare posse videretur. Duriuscule tunc appellavit Cono legatus, quòd iniunctum munus reliquisset: deinde admonuit, ut propriæ utilitati multorum salutem anteponeus, Ambianos rediret, & suo officio fungeretur, rectius sibi consulturus, si non sua vnus salute contentus, plurimos Christo lucrifacere conaretur, & tandem à Christo audire mereretur, Eugè ferue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Cum non posset autem vir Dei, illius aliorumque Episcoporum authoritati oblectari, ad suam redit Ecclesiam, ab omnibus cupidissimè excipitur: sed non diu post superuixit, ut dicemus suo loco, ubi prius quædam eius memoratu digna exposuerimus, quæ iam nobis interim succurrunt.

De quodam, qui ausus fuit, illo prohibente, sacram Eucharistiã percipere. Cap. 12.

Adventante Quadragesimæ sacrosancto ieiunio, plebs frequens aduenit in adem beati Firmini Episcopi & martyris eo die, quo cineres ex patrum pietate traditione, quæ hæcenus obseruatur, fidelium capitibus imponuntur. Adfuit etiam beatus Godefridus, more suo, nudis pedibus & cilicio indutus: inter cætera sanctæ exhortationis verba, omnibus interdixit esum carniùm, donec Dominicæ resurrectionis solennitas adesset. Sed id multi surda aure accepère. Nam proximo die Dominico carnis abstinere noluerunt, dicentes Episcopum de suo corde fingere dura, proferre inaudita: se assueta nec velle, nec posse relinquere: pat esse, non solum uti cibis, sed etiam abuti, & suauius æratem ducere oblectamentis. Non id latuit Episcopum, sed tempus expectauit, quo posset opportunè multam irrogare. Ipso igitur Cœnæ Dominicæ die, populo ad memorati martyris basilicam ob impetrandam peccatorum veniam confluente, eò venit sacerdotalibus vestimentis indutus: habet suo more concionem, inter alia commemorat Adami inobedientiam, quòd dum ab esu pomi sibi temperare non vult, vniuersum genus humanum damnationi obnoxium reddiderit, & in multas coniecerit calamitates. Tum pergit exprobrare illis, quòd nihil eius exèplo absteriti, noluerint obtemperare ipsi, immò Christo per ipsum prohibenti, nè carnes ederent. An ignoratis, inquit, in Euangelio dixisse Dominum de me meique similibus: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit? Annunciaui ego vobis Christi voluntatem & iustitiam: vos me finxisse frivola dicere non formidastis. Ergò vestra hæc rebellione incidistis in pœnas contemptorum, & cum Adamo reicistis inobedientiæ. Certè meritis hodiè luetis pœnas. Hæc Episcopo dicente, certatim omnes se humi prosternunt, pugnis pœtorum verberant, palam fatentur culpam suam, cum multis lachrymis petunt à Deo veniam, eamque per Episcopum impetrare admodum submissè contendunt. Ille verò ait ad eos: Dignos pœnitentiæ fructus facite, & Christum propitium vobis reddere conemini. Interim tam impuræ transgressionis hæc multa esto, ut à sacrosancta Eucharistia usque ad secundam Paschatis feriam abstineatis: ut quod improba admisit temeritas, pia quandoquè possit confessio abolere. Abeunt igitur cum multo rubore & merore, atque inter se quiritantur, quòd pro momentanea delectatione tam solenni die

Manent in Carthusia multa sanctitatis eius exempla.

B. Godefridus venit in Synodum Rhemenf.

Matth. 25.

Obserua vitæ asperitatem.

Gen. 3. Inobedientia Adæ perijt humani genus.

Luc. 10.

Seueriter castigat inobedientem populum.

Episcopum confugiunt, exponunt ei quid actum sit, & quibus in angustijs versentur, petunt ab eo consilium. Ille verò in promptu habebat, quid responderet. Monet eos, nè in ea re immodicè perturbentur, sed orent pro fratre, vt ex lupo possit rursus onis fieri. Promittit se quoquè rogaturum pro illo Dominum, præstiturumque misericordis elemosinas: ita fore asseuerans, vt citò ille resipiscat. His dictis, monachi redeunt ad monasterium, Episcopus incumbit in preces, offert sacrificium, orat pro fugitivo fratre: deinde, vt fratres illos confoletur, ad monasterium venit. Necdùm autem medium emensus erat iter, cum ecce occurrunt ei fratres admodùm gratulabundi, multasque ei gratias agentes, indicantesque reuersum monachum, qui aufugerat, ablataque omnia reportasse. Ait autem Episcopus: Planè donum Dei est, qui neminem vult perire. Non est hoc meriti nostri: non nobis igitur, non nobis, sed nomen eius detur gloria. Deceterò fratres confirmate in eum charitatem, vt possit perseuerare deinceps vsque in finem.

Precib' sancti episcopi resipiscit monachus fugitiuus. 2. Pet. 2.

Vt sanctimonialem quandam ad monasterium reuocârit. Cap. 14.

A Pud Durlense oppidum, quod est in Ambianensi territorio, memoria seruatur beatissimi Archangeli Michaëlis, vbi etiam monasterium virginum est. Eius mater siue Præfecta, quandoquè in vesperam coenandi tempus differens, sanctimonialem quandam iubet sibi coenanti adstare. Erat illa religiosa & simplex, & iam tertio inuiserat Hierosolimam, non sine multo & magno labore & dolore. Dicebantur de ea publicè & priuatim sanè memorabilia, sed quæ nos hîc omittimus, nè forsan infirmis incredibilia videantur. Hanc, inquam, mater illa monasterij sibi iubet instar ancillæ ad mensam tenere cereum, reuerenter obsequi, stare depressis luminibus, nec loco se mouere, donèc ipsa surgat à mensa. Paret illa cum primis religiosè: sed interim nescio qua culpa cereus ei decedit è manibus, & repente totus ille locus tenebris horret. Tum illa matris indignationem valdè reformatans, humi se abijcit, veniamque eius culpæ petit. Iungit suas preces etiam aliæ forores. Sed illa ultra modum exandescens, surgit à mensa, frendet dentibus, nec aliter se gerit, quàm si exisset è potestate, exclamat nequissimam illam ferendam anathemate, & è monasterio pellendam. Tandem etiam eò prorumpit, vt pugnis calcibusque eam contundat, & in dies multis afficiat iniurijs, denique è monasterio exire compellat. Tum illa se confert ad Godefridum Episcopum Ambianensem, cum lachrymis exponit, quæ passa sit, & quam ob culpam, à matre monasterij. Audiens vir pius, magna tum commiseratione, tum admiratione afficitur. Nouerat enim simplicitatem eius. Hortatur vt æquo ferat animo, & interim se conferat in vicinas ades honestæ matronæ Erenburgis. Deinde scribit matri monasterij, vt quamprimum sine vilo vehiculo ad ipsum accedat. Ijs literis valdè illa consternata, nescit quò se vertat. Non dubitat, tam seuerum mandatum haud temerè à beato Episcopo profectum. Tandem videns se contra eius voluntatem reniti non posse, cum ingenti rubore cunctis inspectantibus, pedibus suis Ambianos percussit. Vbi ad Episcopum venit, primò eius se pedibus prouoluit: deinde animo exacerbata, in eum horrenda iactat conuicia, nec ore solùm, sed totius corporis gestu suam prodit insaniam. At Episcopus nihil ea re motus, iubet eam sedatè se gerere. Ego hîc, inquit, Christi loco iudex tuus sum, & in ea, quæ perperam gessisti, inquirere volo. Animam sororis, quam tibi commendavi, à te requiro. Illa nesciens quid responderet, ait se igno-
quid dicat: se nullam ex sororibus suis perdidisse. Tum Episcopus: Ego verò, inquit, à te repero sororem illam, egregiæ existimationis virginem, quam non ita pridem coegisti tibi coenanti ad mensam tenere cereum, & quòd è manibus is excidisset, eam post multas iniurias è monasterio exire compulisti. Fortassis illa iam in desperationis lapsa barathrum, suam in fornicibus pudicitiam prostituit, & mali demonis ore absorpta, in cœno vitiorum volutatur. Quis te furor impulit, malefana, vt ob tantillam rem, animam Christi sanguine redemptam, in tartarum detruderet? Ad hæc cum illa nihil responderet, Episcopus cum multo fremitu, Surge, inquit, misera, & modis omnibus perquire sororem illam. Sed cum illa se non moueret: Vixit Dominus, ait Episcopus: neque cibum neque potum capies, donèc ouem illam mihi restituas. Itaque adhibitis custodibus, discurrit illa per plateas ciuitatis, (audierat enim sanctimonialem eò venisse) sciscitatur num quis viderit eam, num cui, vbilatitet, compertum sit, iam sole occumbente, cum eam inuenire non posset, redit ad Episco-

Immodice cuiusdā Abbatissæ indignatio.

Ea egregiè castigat sanctus Episcopus.

Episcopum, lachrymabunda accusat peccatum suum, petit veniam, spondet se requiem non daturam sibi, donec sororem recuperet. Episcopus videns illam labore & jejuniis admodum defessam, accersit sanctimoniam, eamque reddit ei: dicit se quidem in eam usum severitate ea causa, ut posthac cautius & moderatius se gerat. Deinde dimittit eam pacifice a se.

Dicant hoc ex ipso prelati mistic agere cum subditis.

Quam abhorruerit a consortio flagitiosorum hominum. Cap. 15.

In quadam solennitate, hora vespertina a Clero deductus in ecclesiam honorifice, expletoque officio, itidem inde reductus in domum suam, iussit omnibus ex more potum offerri. Aderat cum alijs etiam quidam e Clero, facie & nomine mihi non ignotus: sed prodere nomen eius nolo, ne ea re exacerbatus, seipso deterior fiat. Erat is ex illorum grege, quos supra diximus impuro coniugio pollutos, quibuscum multum beato Episcopo negocij fuit, ut corrigerentur. Ausus fuit ille arripere pateram, ex qua bibere Episcopus solebat, & cum vinum in illam infudisset, irridiculè illud epotare. Aduertit hoc Episcopus, sed ne in tanta solennitate iniuriam suam temerè vltus videretur, continuit se. Postquam autem discesserunt omnes, accito Nicolao dispensatore suo: Quid ita, inquit, pateram meam in sterquilinum abijcere voluisti? An ignoras nihil esse luci cum tenebris commercij? Territus valde œconomus, assimat se pateram tuto loco condidisse. At Episcopus: Abi, inquit, & eam vende iusto precio, illudque in Christi pauperes erogato. Fecitque sic œconomus. Aduertit hinc lector, quantoperè vir beatus id exequi conatus sit, quod Apostolus docet, nec cibum sumendum esse cum fratre, qui fornicator aut auarus sit. Ità ille sese ab omni contaminatione seruabat immunem: dignus sanè quem & veneremur, & imitemur, vt nos suis meritis quandoquè eò pertrahat, vbi iam felicissimè regnat ipse cum Christo.

En vt horruerit homines impuros. I. Cor. 5.

Vt aquam bibens, vinum bibere visus sit. Cap. 16.

Quando ei frequentes ad mensam aderant e Clero, vel viri nobiles ac militares, scypho argenteo aqua ei proponebatur. Is scyphus artificis industria ità fabricatus & politus erat, vt conuiuæ putarent vino implerum. Erat autem etiam ligneus scyphus ei appositus, vino plenus: quem, vt amplius cruciaretur, diutissimè solebat intueri, sed nihil inde bibens, sua manu pauperibus eum porrigebat. Id verò ità faciebat, vt quoad fieri posset, omnes latèret. Inter edendum autem cum diuersa ferula in eius mensam inferrentur, ipse arborum fructibus vel herbis, idque parè, vescabatur. Hæc enim illum tota vita sua lautitij omnibus anteposuisse, certò constat.

Rare abstinentiæ exemplum.

Vt nunquam cibo vllò vel potu ad satietatem se expleuerit. Cap. 17.

Ex discipulo eius Reingero monacho, viro in primis veraci, didici rem notatam dignam, nunquam illum vlla vel esca vel portione ità se exatiasse, quin semper magna se fame affectum sentiret. Tam ille abstinentiæ & sobrietatis cultor fuit egregius.

Sic edit, vt semper esuriat.

De eius vigilijs. Cap. 18.

De multis eius vigilijs quid me dicere attinet, quando eæ cum inedia maximam habent coniunctionem & familiaritatem? Post expletas Matutinas preces, siue nocturnas vigilias, cum alij recederent, ille in ecclesia solus permanebat, & vestem atque calceamenta deponens, genibus flexis, quod supererat noctis, precibus transigebat. Creberrimè quoquè tum inuisere solebat loca sacra, vno tantum puero contentus, & nudis pedibus ingrediens. Deinde conferebat se ad leprosozum domicilia, & pia sollicitudine ad singulos lætos accedens, lunda & prurientia membra suis contrectabat manibus, atque exosculabatur, signumque salutare non sine illorum leuamento eis imprimebat: Audiebat etiam illorum confessiones, & Eucharistiam eis porrigebat, cæteraq; humanitatis officia submisè exhibebat. & nè à quoquam depræhendi posset, clam domum redibat, pannis oblitus.

Prolixæ vigiliæ.

Eccè rē admirandam.

De eius visione horrenda. Cap. 19.

Cum autem nocte quadam his esset studijs occupatus, & coram reliquijs beati Firmini martyris se lachrymabundus prostrauisset, pro peccatis subditorum suorum deprecaturus, graui pressus somno, vel potius mentis excessum

MURRIUS

OPER
ROBER
RVIII
5

Visio terribilis.

3. Firminus Episcopus & martyr apparer.

2. Tim. 4.

Denunciat suis imminentem Dei iram, sed illi contemnant

Ambianorum urbe incendium vastat

Consolatur populum, ea elade afflictum, propheticico spiritu

Largitur multa ecclesijs &c.

sum patiens, vidit se extra urbem positum in via illa, qua ducit ad beati Acioli martyris aedem: atque ecce ad Austrum cernit rhedam equosque feruentes, & innumerabilem turbam equitum, sulphureas flammis vomentium, miretum tumultuantium: diuersorum quoque armorum strepitum audit, scutorum, galearum, thoracum, hastarumque ignearum. Porro omnes illos adspicit precipites urbis excidio imminere, quorum tantus erat fragor & strepitus, ut illo putaret orbem terrarum concuti & commoueri. Mox ergo fide certissima opponit signum Crucis tam horrendae visioni. Cum autem multum horreret urbis euerisionem, subito quendam videt adstare sibi heroica forma virum, pontificalibus indutum, anulum aureum palmarumque manibus vibrantem, coronam è rosis atque lilijs, cui Dominicae Crucis signum praeclearè insertum esset, in capite gestantem. Volenti verò ad eius pedes se sternere, & quis esset percontari, ille ait: Vide nè feceris Godefride sacerdos. Ego sum Firminus, huius urbis primus Episcopus & martyr, qui etiam pro viribus ei excidendae auxilium ferre paratus sum. Sciscitanti autem Godefrido, quam ob causam tanta ira Dei urbi impenderet, dixit martyr: Peccata plebis tuae nimium increuerunt. Tu igitur ea, quae vidisti & audisti, libera voce denuncies: argue, increpa, obsecra, insta opportune, importune, mecumque pariter Christi clementiam deprecare, ut auertat furorem suum à populo. His alijsque multis ab Episcopo & martyre dictis, illo abeunte in caelos, Godefridus redit ad se, & nè quis somnio illusum existimare posset, velis eius adeo lachrymis infusa fuit, ut in humum defluerent. Inde Dominico die ad populum concionatus est, hortans ad agendam poenitentiam, denunciansque urbi imminentem grauissimam praepotentis Dei iram. Etsi autem multa tum dixit, quae merito eos mouere debuissent, at illi tamen deteriores effecti, verba eius non alio quam deliramentorum habuere loco, pariterque exclamarunt cum non nisi aenijs & infanitis quaestionibus occupari. Ecce autem pridie eius diei, quo beati Apostoli Bartholomaei solennes ferias celebraturi erant, nubes densissima totam obsedit urbem, lucem omnem in noctis tenebras commutans: moxque inde erumpens ignis, immentes frugum aceruos passim in agris corripuit, & momento temporis absumpsit: flanteque vento vehementissimo, in oppidum inuasit, & lapideas haud secus atque lignecas depascens aedes, tanta vi bacchatus est, ut nemo ad sedandas & extringendas flamas propius accedere auderet. Omnia igitur terribili illo incendio depopulante, nihil relictum est, praeter aedem beati Firmini martyris, & domum Godefridi Episcopi, & pauperum quorundam casas: & quod prope incredibile videri possit, diuersorum animalium pelles in flumen depresso, contra aquarum naturam inde feminis extrabantur. Visae sunt etiam aues quaedam coruis non absimiles, macie confecta, & inanis horridae atque deformes, volitare per urbem, ignem rostro suis circumferetes. Unde etiam fama increbuit, flammis tartareis oppidum conflagrasse. Ita ergo eius urbis gloria in magnam versa est acerbiteratem, quaeque finitimorum & etiam remotorum rebus vastandis inhiarat, ceruicemque crexerat, nunc Christo vindice sedet in moerore.

Ut cito aduolarit ad urbem flammis exustam. Cap. 20.

Per id tempus Godefridus Episcopus, occupatus visitanda dioecesi sua, in Pontinorum solo morabatur. Vbi autem didicit oppidum conflagrasse, ocyus aduenit: cernensque omnia in fauillas redacta, obortis lachrymis, (neque enim eas negare potuit etiam ingratas) O filioli, inquit, oportuit quidem dictis parere meis, & poenitentiae lametis placare Dominum. At nunc iusta Dei flagella quis ferre animis, & vel serò mores corrigite. Quod si feceritis, polliceor vobis Christum pro sua clementia cumularum vos beneficijs suis, & posteriores res vestras prioribus incundiores felicioresque fore. Promittunt illi se dictis eius obtemperaturos. Itaque nondum exacto biennio, tanta rerum necessariorum copia extitit, ut quemadmodum praedixerat vir Dei, calamitas omnis superioris temporis obliuioni daretur. Huius rei usque in praesens fama celebris in ea urbe perseuerat, matresque suis referunt liberis Godefridum Episcopum propheticico spiritu claruisse.

Ut obitum suum praeviderit, & quid dederit monasterio S. Quintini. Cap. 21.

Intelligens vir Dei dissolutionem corporis sui imminere, tanto studio suis in opera misericordiae incumbebat, quanto ijs celerius eam se impetraturum certius confidebat. Inter alia igitur, quae ecclesijs, pauperibus, viduis, orphanis elargitus est, (quae

(quæ cum sint innumera, ijs commemorandis lectorem tædio afficere nolumus) monasterio S. Quintini martyris, in quo monachus vixerat, calicem aureum dedit, itemque per multa alia, & altare, atque etiam quæ facerent ad luminaria templi fouenda, & vndè eo die, quo decessisset è vita, cura thesaurarij cibus & potus fratribus in refectorio, itemque pauperibus liberaliter ministraretur. Quod quidem hodieque illic fit. Fecerunt hoc etiam alij complures sancti, vt etiam commemoratio decessus eorum non vacet à misericordie officijs & operibus.

Vt decessum suum antè prædixerit Iohanni Episcopo. Cap. 22.

Profectus aliquando est ad Iohannem Morinorum Episcopum, vt cum eo spiritalia miseret colloquia, & de statu præsentis Ecclesiæ conferret. Erat enim Episcopus ille magnæ authoritatis, cuius etiam supra mentio habita est. Cumque multa coram fratribus locuti essent, Iohannes Episcopus flens largiter: O Godefride Episcope, inquit, pro peccatis meis offer Domino sacrificium, nec desis, modò id fieri possit, curando funeri meo. At contra Godefridus Episcopus ad pedes eius se aduoluens, cum multo gemitu ait: Ego verò, pater beatissime, prior hinc migraturus sum, lætusque ante te humanæ conditionis debitum persoluam. Tu igitur mihi quæso negare noli, quod à me petijsti. Ea beati viri verba omnibus lachrymas expressere, quòd scirent nec verbulum ab eius ore temerè proficisci. Et vt perspicuum foret non vanos fuisse hos eius sermones, quindècim annis ante Iohannem Episcopum excessit è vita. Hæc nos habemus ab ore Heriberti & Valterij, eius ciuitatis Archidiaconorum, qui ijs interfuere.

Prophetia eius.

URTIUS
OPER
IOBER
RVIII
5

Vt multis afflictus malis Christum rogârit, nè in ea regione moreretur. Cap. 23.

Rursus autem aduersus eum maleuolorum & inuidorum conuicia & maledicta, versutæque machinationes extiterè, ita vt tutus ei in illa regione nullus esset relictus locus. Rursus ergò meditatur fugam, rursus latebras inquirir: rursus iuuat adire montes Carthusiæ, is enim locus eius animo maxime se debebat. Nam de quodam Carthusiæ fratre præclarum quiddam & memorabile referre solebat, quòd toto triennio nunquam quacunquè pressus necessitate, manu verenda attingere voluerit: ad eò castitatis fuit eximius cultor. Et eò sanè quamprimùm aduolasset Godefridus, nisi vitæ finis iam propinquasset. Ad eò enim multis erat angoribus confectus & obrutus, vt vitæ quoquè tæderet: ad eò supra vires affligebatur & discruciabatur, vt crebrò rogârit Dominum, nè ipsum sineret in ea regione mori. Quod etiam præstitit ei Dominus.

Multis viri Dei iniurijs afficitur.

Signum castitatis eximie.

Vt Sueffiones venerit. Cap. 24.

Petere tum volebat, nescio qua causa, Rhemorum urbem, locuturus cum Radulpho Archiepiscopo, qui Viridis cognomen obtinuit. Præerat autem tum monasterio sanctorum Crispini & Crispiniani, quod apud Sueffiones est. Odo Abbas venerabilis, totius religionis & honestatis præcipuus cultor, qui illud monasterium à fundamentis instaurauit, & disciplina monastica egregie illustrauit. Is vbi ipis ferijs horum martyrum audiuit Godefridum Episcopum per Sueffiones habere iter, mittit seruos suos, vt obseruent aduentantem illum, cogantque ad martyrum solennitatem venire. Abeunt illi, venit Episcopus via publica sub horam terriam, deducitur ab illis ad monasterium, ab Abbate Odone honorificè excipitur, celebritatem illam multa animi exultatione illic peragit. Sed quia iam Christus eius virtutes, quibus præclare ornatus erat, cælesti remuneratione afficere volebat, placuit ei illo in loco vitæ eius finem imponere.

Odo Abbas SS. Crispini & Crispiniani honorificè excipit eum.

Vt febre correptus, ex itinere coactus sit ad monasterium redire, ibique obiit. Cap. 25.

Proxima nocte cum beata membra dedisset quieti, febricula pulsari cœpit. Manè apud beatorum martyrum Crispini & Crispiniani corpora humi prostratus, preces fudit: in dè se dar itineri, & iam ad tria plùs minus milliaria progressus, morbo inualescète, dicit comitibus itineris, se non posse vltra procedere: redeundum esse ad monasteriũ martyrum. Lachrymantur omnes, aiunt eum

Febre lethali corripitur sanctus Episcopus.

non rectè sentire: debere illic paulisper quiescere, ciboque se reficere. At ille sentiens se viribus destitui. Nequaquam, ait, filioli, quod vos vultis, fieri potest. Superiori enim nocte cum me in lectulo collocassem, videre mihi visus sum à quatuor herouibus, candidissimis stolis indutis, in lectica me in quoddam oratorium deferri, molaremque lapidem, cunctis spectantibus multumque moerentibus, mihi imponi. Tum verò omnes summo animi dolore exclamârunt: Domini voluntas fiat. Habebat autem in comitatu suo quendam egregiæ indolis iuuenem Nicolaum, monachum Cluniacensem. Is celeriter præcessit ad patrem suum Henricum, olim strenuum militem, tunc monachum sanctorum Crispini & Crispiniani, & villa procuratorem fidelissimum, miræ simplicitatis & innocentia virum: indicat ei aduentare Godefridum Episcopum, præ debilitate iter susceptum conficere non valentem. Confestim ille accurrit, excipit eo, quo par erat, honore Episcopum, gratias immensas agens Deo, quòd talem tantumque mereretur habere hospitem. Triduo verò illic hæsit Episcopus, & in dies deterius habere se sensit. Id ubi cognouit Odo Abbas venerabilis, adiunctis socijs, festinus venit ad eum, crebriusque exofculatum nauiter reuerenter imponit, & ad monasterium aduehendum curat, non mediocriter interim dolens. Ille verò tanto attentius precibus & lachrymis insistebat, quanto certius ad finem se rendere experiebatur. Adueniente hora, qua migraturus erat, Eucharistiam de manu Lysardi Sueffionensis Episcopi accepit, fratribusque benedicens atque etiam valedicens, orat ut in domo, quam Capitularem vocant, corpus ipsius sepeliatur. Inde extensis manibus, & sublatis in caelum oculis, spiritum reddit creatori. Facies eius niueo roseoque colore perfusa, iucundum cernentibus spectaculum præbuit. Diceret suauiter dormire, non vita functum, Episcopum. Decessit sexto Idus Nouembris. Lysardus Sueffionum præsul nitebatur corpus eius in beatorum Geruasij & Protasij cathedralis ecclesiam transferre, sed non permisit Abbas Odo, neque Theulphus Prior, qui non diu post eum in regimine successit: sed neque monasterij fratres. Iustum etiam erat, ut locum, quem pro amore beatorum martyrum Crispini & Crispiniani pio affectu, dum vixit, semper excoluerat, etiam corporis sui præsentia ornaret. Eadem re scripsit carmina quædam Bernardus Decanus Sueffionensis: scripsit & * Gostenus, verò Sueffionum Episcopus, pater patriæ iure vocandus, multorum fundator cœnobiorum, hostis vitiorum, & castitatis cultor præcipuus. Eius versus sic habent:

Gloria pontificum, Cleri decus, ac monachorum
 Forma, gregis dux, exemplar morum Godefridus,
 Hic iacet, atra petens octaua luce Nouembris.

Hoc epitaphium saxo monumenti eius incisum est, ubi etiam effigies eius sanè quam elegans cernitur. Multi quoque alij doctissimi viri præclare de illo scripsere.

De exequijs eius, & insigni miraculo. Cap. 26.

Clarabaldus
 Syluaneensis
 Episcopus.

Postquam tristis rumor eum è vita decessisse percrebuit, infinita hominum multitudo ad eius exequias confluxit. Ijs verò interfuere etiam Lysardus Sueffionum, & Clarabaldus Syluaneensem, antistites, Abbas Odo, Radulphus S. Medardi pater, multique alij monasteriorum rectores: quos equidem sentio non absque diuino instinctu è locis tam diuersis tam celeriter eò aduenire potuisse. Populus autem visendi cupidus, scalam quandam, quæ à solo usque ad magna vassa quadam mole pertingere videbatur, occupauit: quæ cum tantum pondus ferre non posset, à summo usque deorsum scissa est, & tum sua, tum populi ruina & clamore tantum excirauit fragorem, ut omnes putarent templum funditus corruisse. Mox ingenti dolore afficiuntur omnes, quòd putarèt eos, qui de scala deciderant, viros, foeminas, pueros, mulieres verum gestantes planè extinctos. Sed ut cunctis innotesceret, cuius meriti esset is, ad cuius exequias conuenerant, nullum alicuius laudis vestigium in eis repertum est. Matrona quædam, vxor Ingelramni prædiuitis eius Sueffionensis, Christo valde chara, orationibus & elemosynis perpetim vacans, cum esset grauida, cerneretque cives lachrymantes: Quid ita, inquit, consternati estis o cives? En prorsus incolumes sumus. En virtutem martyrum Crispini & Crispiniani, meritumque Godefridi præsulis iam experti sumus. Alius quidam, qui cæteris altius corruerat, planeque membris omnibus contritus putabatur, subuculam, femoralia, caligas, aliasque vestes suas omnibus discissas ostendens, nihil se mali passum re ipsa declarauit.

Præclarum
 sanè miraculum.

nit, cunctis stupentibus à loco illo exiliens sanus. Huius rei tot hodieque testes extant, quot tum spectatores interfuere. Lucus igitur repente in gaudium mutatur, Godefridi nomen & meritum ab omnibus in caelum tollitur. Inde tumulatum est factum beati viri corpus, quod, teste Christo, ab ipso matris utero ab omni pollutionis labe immune comperimus.

S. Godefridus perpetuo mande virgo.

De quodam presbytero liberato. Cap. 27.

Sacerdos quidam apud Sueffiones degens, ab Episcopo Lyfiardo, nescio quam ob causam ad eum infestabatur, ut è tota ferè prouincia exturbaretur. In magnas igitur angustias coniectus, nec vllam euadendi viam reperiens, venit ad Robertum presbyterum, natione Nortmannum, exponit ei quid patiatur ab Episcopo, petit consilium. Abi, inquit ille, ad beatorum Crispini & Crispiniani martyrum ecclesiam, prosternere coram monumento illustris praesulis Godefridi, nec dubites te exauditum iri. Ego quoque vna tecum ibo. Eunt igitur, & cum multa deuotione lachrymabundi, diu in preces incumbunt. Ijs finitis recedunt, & sacerdos deinceps vixit securus. Excessit è viuus pijsimus Ambianensium pastor Godefridus, vi iam ante diximus, sexto Idus Nouembris, hora diei nona, anno sacerdotij sui vndecimo, ætatis quinquagesimo, regnante Ludouico, Philippi Francorum Regis filio, anno regni eius decimo octauo: incarnati autem Verbi millesimo centesimo decimo octauo. Porrò anno Christi millesimo centesimo tricesimo octauo, Nonis Aprilis translatum est venerabile corpus Deo digni praesulis Godefridi à Gosseno Sueffionum Episcopo, & ante summam aram sub testudine honorificè reconditum: vbi etiam Christus vota supplicum exaudit: cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Translatio sancti corporis eius. Iuliano

DE SANCTO VRSINO PRIMO EPISCOPO BITVRICENSI ET CONFES-

sore: Ex Gregorio Turonensi, De Gloria Confessorum, Cap. 80.

BITVRIGA vrbs primùm à sancto Vrsino, qui à discipulis Apostolorum Episcopus ordinatus, in Gallias destinatus est, verbum salutis accepit, atque Ecclesiam Biturigensem primùm instituit, rexitque, qui migrans à seculo, in campo inter reliqua sepulcra populorum sepultura locatus est. Non enim adhuc populus ille intelligebat sacerdotes Domini venerari, eisque reuerentiam debitam exhibere. Vndè factum est, vt in crescente terra, plantata desuper vinea, omnem memoriam de primò vrbs sacerdotè conuelleret, & vsque ad tempus illud, quo Probianus Episcopus eius vrbs est subrogatus, nullus de eo sermo haberetur.

Nouembris. S. Vrsinus primus Biturigum Episcopus.

Probianus Episcopus Bituricensis.

Fuit autem quidam Augustus nomine, de domo Desiderati quondam Episcopi: cuius manus ac pedes ita contracti erant, vt non aliter nisi de geniculis atque cubitis sustentaretur, si aliquò processurus vellet incedere. Is, inspirante Deo, de elemosynis deuotorum, apud Brias vicum in honore sancti ac beatissimi Martini antistitis, oratorium edificauit: cuius cum in ipsum reliquias detulisset, statim directis membris sanus effectus est. Deinde collectis secum paucis monachis, sub regula monasterij degens, semper orationi vacabat. Vndè factum est, vt in sequenti accersitus ab Episcopo, Abbas ordinaretur in basilica sancti Symphoriani, quam memoratus pontifex fabricauerat ante conspectum muri Biturigi. Nec tamen monachos, quos prius congregauerat, relinquens, sed instituens eis Praepositum, ipse vtrasque cellulas gubernabat. Denique cum apud hanc basilicam moraretur, apparuit ei sanctus Vrsinus, per visum noctis, dicens: Defossa humo, require corpusculum meum. Ego enim sum Vrsinus, huius vrbs primus Episcopus. Qui ait: Quo ibo, aut vbi quæram sepulcrum tuum, cum ignorem locum, vbi sis positus? At ille apprehendens eius manum, duxit ad locum, & ait: Sub harum vitium radicibus corpus meum habetur.

Item Desideratus.

Contractus virtute reliquiarum curatur.

Apparet S. Vrsinus Augusto Abbati.

Expergestus Abbas, narrauit hæc sacerdoti suo: sed ille paruipendens quæ à sacerdoti, presby. Episcopo.

VRSINUS

ROBERTUS
RVIII
5